ISPADING

ENERO 2020

PANG**KULTURA**NG PAMANTALAAN

sang **REBOLUSYON**ARYONG KAHUBLAGAN *sa* ISLA *sang* **NEGROS**

ISPADING

PANG**KULTURA**NG PAMANTALAAN
sang **REBOLUSYON**ARYONG KAHUBLAGAN
sa ISLA *sang* **NEGROS**

National Democratic Front of the Philippines - Negros Island
Enero 2020

ISPADING
Pangkulturang Pamantalaan
sang Rebolusyonaryong Kahublagan sa Isla sang Negros

Enero 2020
National Democratic Front of the Philippines (NDFP) - Negros Island

Ang ISPADING ginapublikar kada tuig sa Hiligaynon kag Cebuano nga bersyon bilang isa ka pangkulturang pamantalaan sang rebolusyonaryong kahublagan sa Isla sang Negros. Gina-agda ang tanan sang inyo nga mga kontribusyon nga mga binalaybay, sugilanon, ambahanon, drowing kag iban pa nga porma sang arte kag literatura. Ginapanawagan man ang inyo nga paghatag sang inyo mga komentaryo, suhestiyon, tugda kag opinyon sa dugang nga pagpauswag sini.

Gin-andam sang:
Regional Education Bureau (REB)
Partido Komunista sang Pilipinas (PKP-MLM) – Isla sang Negros

ISPADING

Kaundan

SANAYSAY

BINALAYBAY

SUGILANON

BINALAYBAY

EDITORYAL

ISPADING: Kultural nga Hinganiban sang Rebolusyonaryong Pwersa kag Masa sang Negros

SA TION SANG ATON MABINUNGAHON NGA PAG-sug-alaw sa ika-50 nga anibersaryo sang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP-MLM) sang iya liwat nga pagkatukod sadtong Disyembre 26, 1968 kag Bag-ong Hangaway sang Banwa (BHB) nga natukod sadtong Marso 29, 1969, ginakalipay sang bug-os nga rebolusyonaryong pwersa sang isla sang Negros ang pagpagwa sa pinaka-una nga edisyon sang ISPADING, ang pang-arte kag literatura nga pamantalaan sang rehiyon.

Indi mapahigad sa bisan sin-o nga Negrosanon ang tinaga nga "ispading." Bilang isa ka ekonomiya nga malapyudal nga daku nga bahin nagsandig sa industriya sang kalamay, kapid sang kabuhi sang nagapanguna nga pwersa sang produksyon sa isla – ang mga mamumugon sa katubohan – ang ispading. Santo lang ini bilang titulo para sa pang-arte kag literatura nga pamantalaan sang rebolusyonaryong kahublagan sa rehiyon. Pareho sang ispading nga hinganiban sang mamumugon sa katubohan sa iya pangabuhian, ang ISPADING nga pamantalaan isa man ka kultural nga hinganiban para sa mga rebolusyonaryong pwersa kag masa.

Ginalaoman nga mangin makahulogan ang papel sang ISPADING sa rebolusyonaryo nga hilikuton hambalanon sa kultura kag propaganda. Ang mga sinulat diri mapang-edukar sa mga magbabasa kag mahimo nga talamdan sa aton pagtuon sa rebolusyonaryong kasaysayan kag kahimtangan sa rehiyon. Mangin talamdan man ini sa mga pagtuon kag talakayan sa mga kaupod kag masa agud mapapagsik ang ila pagtuon. Kag kon may mga okasyon o aktibidad, mahimo ini nga magamit dira sa mga kultural nga pasundayag. Mangin talamdan man ini sa mga literasi kag mga workshop nga pagahiwaton sa lain-lain tipo kag iban pa. Paagi sa matinugahon nga paggamit sini, tuod gid man nga kultural nga hinganiban ang aton ISPADING*!*

Ini nga pinaka-una nga edisyon sang ISPADING produkto sang 5 na ka dekada, humalin pa sa 1968, nga patay-buhi nga paghimakas sang pumuluyo kag rebolusyonaryong pwersa nga Negrosanon. Ginpunpon sini ang mga matingkad kag bantugon nga kultural nga hinimo pareho sang mga tula nga ***"Ang Nagahilibi-on nga Iloy," "Kalayo sang Rebolusyon,"*** kag ***"BHB Saludohan;"*** mga prosa nga ***"Duguan ang Kamot,"*** kag ***"Toto"***; sulat ni Ka Orlan kag mga bantugon nga komposo nga ***"Ngaa?" "LIC," "Escalante," "Pabakuron ang Panindugan," "Negros," "Kahublagan Panadlong," "Bilang Kadre sa Partido," "Madinalag-on nga Opensiba,"*** halin pa sa panahon sang pagtibsok sa matingas nga binhi sang rebolusyon kag ang kumprehensibo nga pagtubo sang rebolusyonaryong kahublagan sadtong 1968-'79, panahon sang padayon nga pagbaskug sa rebolusyonaryong kahublagan kag ang pagpangibabaw sa sayop kag paglihis sa dekada '80, panahon sang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong (IDKP) sadtong dekada '90 kag ang panahon sang liwat nga pagbaskug sang rebolusyonaryong kahublagan kag ang padayon nga pagsulong humalin sa tuig 2000 tubtob sa subong nga kahimtangan.

Ang Komiteng Tagpatuman sang Komiteng Rehiyunal (KTKR) sa Partido sa isla sang Negros nagsaysay sa iya pamahayag para sa ika-50 nga anibersayo sang PKP-MLM sadtong Disyembre 2018:

"Sa sulod sang 50 na ka malawig nga katuigan sang matutom nga paghimakas kontra imperyalismo, pyudalismo kag burukrata kapitalismo, ang Partido, hukbo sang banwa kag ang rebolusyonaryo nga nagahiliugyon nga prente nakatipon sang kusog, nagataas ang kinaalam, kag nakaangkon sang kumpyansa kag suporta sang malapad nga pumuluyo...

"Nangin posible ini paagi sa husto nga aplikasyon kag integrasyon sang teoretikal nga giya sang MLM sang Partido sa kongkreto nga kahimtangan sang sosyedad sa Pilipinas kag sa kongkreto nga praktika sang rebolusyong Pilipino."

Maathag nga tubtob subong, wala sang kalitatibo nga pagbag-o sang kaimulon kag kapigaduhon sang mga Negrosanon tuga sang wala kasulbaran nga krisis sang malakolonyal kag malapyudal nga sistema sang pungsod Pilipinas.

Dugang sa pamahayag sang KTKR:

"Ang dalagkuan nga ekonomiya sang monocrop sugarcane *sang isla, nga kontrolado sang dalagku kag despotiko nga agalon mayduta nga daw pinakakonsentrado sa isa lang ka heyograpikal kag sosyal nga kahimtangan, nagaimposar sa mayorya sang pumuluyo sang isa ka wala-katapusan nga siklo sang kaimolon. Si Joel Abong, ang bata nga ehemplo sang kapigaduhon kag gutom sa Negros sa tunga-tunga sang 1980s, mahimo nga madugay na nga napatay, apang nagpabilin siya nga buhi nga handumanan sa nakapagkit nga pag-antus sang Negrosanon kag sang wala-katapusan nga kalalat-an sang tiempos muertos...*

"Sa pagkamatuod, ang reaksyunaryong rehimen ni Rodrigo Duterte nakapokus sa pagsunod sa mga neoliberal nga dikta sa ekonomiya sang iya amo nga imperyalista. Ginapasiguro sini ang wala-katapusan nga pagkaatrasado sang mala-pyudal nga ekonomiya sang pungsod kasubong sa tanan nga nagliligad nga mga papet nga rehimen sang neokolonyal nga estado sang Pilipinas...

"Samtang si Duterte napamatud-an nga wala sang kabulusgan kasubong sang sin-o man nga tirano kag kawatan. Ang masingki nga kontradiksyon sulod sa hanay sang mga reaksyunaryong sahi, upod sang nagatubo nga kaakig sang pumuluyo kag sang ila nagabaskug nga pagkig-away, nagaduso kay Duterte nga mabuang sa paglagas sa absolutong gahum para sa iya kaugalingon, kag sa pinakakumpleto nga posibleng konsentrasyon sang burukratiko nga pagpangawat para sa iya dunot nga grupo sang oligarkiya, mga tinawo sa militar, warlords, kag mga dugay na nga naboksas nga wala na sang kredibilidad nga mga hepeng-kawatan sang mga nagliligad nga pasista kag papet nga rehimen...

"Bisan pa man, ang de facto martial law, *ang paghari sang pasistang teror kag binutig ni Duterte, makita na sa bilog pungsod sa subong."*

Dugang pa, ang burukrasya sang pungsod sa subong militarisado na samtang nagapadayon ang sunod-sunod nga pagpapungko sa mga anay opisyal militar sa mga yabe nga posisyon sa gobyerno.

"Ginapatuman ini sa todo-todo nga kontra-rebolusyonaryo nga gyera batok sa rebolusyonaryong armadong pwersa sa kaumhan kag sa demokratiko

kag patriyotiko nga ligal nga kahublagan masa, ang pinakadeterminado nga kasumpung sang reaksyunaryo nga nagaharing sistema kag pinakaseryoso nga hangkat sa damgo sang diktadura ni Duterte."

Ang gin-esplikar sang KTKR nga obhetibo nga sitwasyon sang pungsod kag sang pumuluyong Negrosanon ilabina ang kabuhi kag paghimakas sang mga mangunguma, mamumugon kag mamumugon sa uma ginalaragway sang sini nga edisyon.

Ginapatingkad man sang sini nga edisyon ang kultural nga mga hinimo nga naglarawan sang ila mga sakripisyo kag kabudlayan idalom sang tuman ka bangis nga pagharing militar sang US-Duterte nga rehimen sa pagpatuman sa Executive Order 70 kag Memorandum Order 32 nga nagpaidalom sa isla sang Negros sa isa ka de facto Martial Law.

Amo ini ang lig-on nga basehan kon ngaa ang pumuluyong Negrosanon padayon sa ila paghimakas para sa kahilwayan kag matuod-tuod nga demokrasya tubtob subong. Gani, nagapanawagan man ang KTKR sang iya pamahayag nga:

"Samtang ang rebolusyonaryong pwersa kag masa sang Negros nagapakigbahin sa aton mga kaupdanan sa bug-os nga pungsod sa pagpaslaw sang tanan nga pagpaninguha sang rehimeng US-Duterte sa pag-imposar sang iya pasista nga diktadura, ang Partido determinado nga makapangibabaw sa partikular nga mga tendensiya kag kahuyangan sang konserbatismo, burukratismo kag empirisismo nga mangin sablag sa padayon nga pag-uswag sang rebolusyon sa rehiyon...

"Ang ika-50 nga anibersaryo sang PKP isa ka paborable nga panahon para sa proletaryong rebolusyonaryo sa Negros para sumahon kag tun-an ang eksperyensya, padalumon ang paghangop sa mga prinsipyo kag polisiya sang demokratikong rebolusyon, kag epektibo nga ipatuman ang mapang-away nga hilikuton nga gintalana sang programa sang Partido sa subong, kag magpadayon sa pagsulong sa tanan-nga-bahin nga paagi."

Nangin dugang inspirasyon sini kag iwag ang mga panghangkat sang ikaduha nga kongreso sadtong 2016 sang Partido Komunista sang Pilipinas nga nagpanawagan sa paglunsar sang ika-3rd nga kahublagan panadlong. Ang

ini nga kahublagan panadlong nagtinugha sa pagpangibabaw sa mga IPO nga bara pareho sang nasambit nga nga empirisismo sa ideolohiya, konserbatismo kag tuong oportunismo sa politika kag burukratismo kag ultrademokrasya sa organisasyon agud makasulong kita sa abanse nga halintang sang estratehikong depensiba kag sa estratehikong pagkapatas sa palaabuton.

Ginatinguha subong sang Partido, Hukbo kag rebolusyonaryo nga pwersa sa isla nga maka-amot sa pagsabat sa mga panawagan kag gani, malabwan pa ang naabot nga mga kadalag-an kag kusog panahon sang tunga-tunga nga bahin sang dekada 80.

Ini nga mga panghangkat masalamin man diri paagi sa mga ginpa-unod nga ambahanon, sugilanon, tula, sanaysay kag drowing. Gani, ginlarawan man ang kabuhi, inagihan kag determinasyon sang aton mga pinalanggang BHB kag mga martir sa rehiyon, sin-o wala sang pagpangduhaduha sa paghalad sang ila kabuhi para sa pagpasulong sa punsodnon kag demokratikong interes sang pumuluyo paagi sa armadong rebolusyon.

Diri makita sang mga magabasa sang ISPADING ang kinalahi sang BHB kag sa reaksyonaryo nga mga armado pareho sang AFP, PNP kag CAFGU ukon paramilitar sa hulag kag balatyagon nga ginpahayag sa mga sinulat kag mga guhit. Paagi sang sini nga pamantalaan, maathagan kag matadlong ang mga sayop nga pagpati sang publiko bunga sang mga black propaganda sang kaaway nga sahi ilabina sang mga reaksyonaryong sundalo nga wala sang untat nga nagapakamalain sa Partido, Hukbo kag bug-os nga rebolusyonaryo nga kahublagan.

Para sa katawhayan sang mas malapad nga tagabasa, ginapakamaayo namon nga maggamit sang mga lenggwahe nga popular sa rehiyon kag pungsod – ang Hiligaynon, Cebuano, kag Filipino.

Indi mag-untat ang papel sang ISPADING sa pagtipon kag pagpalapnag sa mga malahalon nga kultural nga hinimo sang mga kaupod, masa kag abyan sa rebolusyon samtang magapadayon sa pag-uswag ang rebolusyonaryong paghimakas sang isla kag sang bilog nga pungsod tubtob sa lubos nga kadalag-an. Amo nga bukas ang ISPADING sa pagbaton sa sinulat nga kontribusyon para sa mga masunod sini nga isyu!

Madinuagon nga Kasaysayan sang Hilikuton Kultura sa Negros

MAY MADINUAGON NGA KASAYSAYAN ANG hilikuton kultura sa Negros hambalanon sa iya nga politikal nga paghimakas batok sa mga dumuluong nga mananakop kag kaaway sa sahi. Mabaganihon nga nagpakig-away diri para sa iya nga kahilwayan halin pa sa panahon sang pagpanakop sang Kolonyalistang Espanyol, kolonyalistang Amerikano ukon US, Hapones tubtob sa subong. Maisog nga nakig-away batok kolonyalista sanday Datu Manabog, Pedro Cauntao kag Dionisio Magbuelas ukon Papa Isio. Ginpadayon ini sang liwat nga matukod ang Partido Komunista sa Pilipinas sadtong 1968.

Diri masubay naton ang tuman ka malahalon nga papel sang mga mamumugon kag mangunguma labi na ang ara sa mga sentral kag mamumugon sa kampo, upod ang tawong simbahan, pamatan-on estudyante, kag iban pang sektor. Makasaysayanon ang ila nga rebolusyonaryong paghimakas labi na sa panahon sang pag-atubang sang pasistang diktaduryang Marcos tubtob sa panahon sang pasistang US-Duterte nga rehimen. Ila ginpakita ang nagkalain-lain nga arte sa paghimakas kag bag-ong rebolusyonaryo nga ideya nga nagahangkat sa burges-pyudal kag maki-imperyalista nga mga ideya.

Ang Negros ikaapat nga mayor nga isla sa pungsod diin natunga ini sa duha ka probinsya: ang Negros Occidental nga syudad sang Bacolod ang kapitolyo kag ang Negros Oriental nga syudad sang Dumaguete ang kapitolyo. Gintawag nila ang Isla nga " Buglas", tumandok nga tinaga nga nagakahulugan nga "nautod."

May mabaganihon nga kasaysayan sang rebolusyonaryong paghimakas ang Negros batok sa pagpanakop sang mga kolonyalista. Ginalaragway sa ambahanon nga ***"Negrosanon,"*** ginpakita ang kaisog kag kaalam sang mga isganan nga rebolusyonaryo panahon sang kolonyalistang Espanyol.

Kitang mga Negrosanon may manggad nga nalubong
Ang aton nga kasaysayan aton tukibon . . .
Aton man ginpanubli ang kaalam kag kabakud
Nga ginbilin sa aton ni Datu Manabog
Aton man ginpanubli ang dungganon nga kaisog
Nga ginbilin sa aton ni Papa Isio

Kitang mga anak, apo ni Lapu-lapu
Dugo ta, dugo ni Andres Bonifacio
Maisog, isganan, isa ka rebolusyonaryo.

Ang ila paghimakas isa ka daan nga pungsodnon-demokratikong rebolusyon nga ginpamunoan sang sahing ilustrado nga nagadala sang burgis liberal nga ideolohiya. Nagsugod ini sa lapta-lapta nga mga pagpakig-away sang masa, labi na sa uma sang mga katubuhan batok sa pagpang-agaw sang mga kolonyalistang Katsila kag mga asyendero sa mga malagpad nga kadutaan sang isla. Ang mga makasaysayan nga paghimakas sa isla sini nga panahon ginpamunuan sang Tribu Carol-anes sa pagpamuno ni Datu Manabog kag subongman ang isa ka tribu nga ginpamunuan ni Cauntao sa sakop sang Canlaon.

Ang Kahublagan Propaganda nila Jose Rizal amo ang nagpanday sa pungsodnon nga kamuklatan sang Pumuluyong Pilipino batok sa Espanyol. Ini naghawan sa dalan sa pagtukod sang KKK (Kataastaasang, Kagalang-galangang Katipunan ng mga Anak ng Bayan) nila Andres Bonifacio nga nanawagan sa daan nga pungsodnon-demokratikong rebolusyon. Diri sa Negros nakagamot kag naglapad ang Katipunan dira sa hanay sang mga mamumugon sa asyenda sang katubohan kag mangunguma bangud sang paglala sang kundisyon sa pagtrabaho. Ginpamunuan ini ni Dionisio Magbuelas ukon "Papa Isio" isa ka trabahante sang asyenda sa La Carlota nga nangin hepeng-militar sang Katipunan. Ang singgit sa pagpakig-away sang Katipuneros sa Negros amo ang "Wala tubo, wala makina; alalangay nga pagpanagtag sang duta kag kultibasyon sang humay!"

Panahon sang pangginahum sang imperyalismong US, nagsulong ang maki-pungsodnon nga kahublagan sa pihak sang tuman ka pintas kag kamatiniplangon sang mga kolonyalistang Amerikano. Nagsugod ang paghimakas sang sahing mamumugon sa mga asyenda kag galingan upod sa mga mangunguma. Ginbuligan ini sa natukod nga unyon nga amo ang Union Obrera sa Negros nga sanga sang Union Obrera Democratica, kag ang daku nga pederasyon nga Federacion Obrera de Filipinas, tubtob nga natukod ang Partido Komunista sang Pilipinas ukon PKP sadtong Nobyembre 7, 1930 sa pagpamuno ni Crisanto Evangelista. Apang wala lubos naangkon ang kadalag-an sang sahing mamumugon, mangunguma kag bilog nga pumuluyo idalom sa pagpamuno sang karaan nga PKP bangud kay bata pa ang Partido kag nagganar pa sa ihibalo kag inagihan.

Sadtong1960s, ginhawanan liwat ang dalan sa Ikaduha nga Kahublagan Propaganda pinaagi sa kahublagan anti-imperyalista nila Claro M. Recto kag kahublagan Anti-CAFA (Committee on Anti-Filipino Activities) sang Kabataang Makabayan (KM) kag iban pang progresibong organisasyon sang pamatan-ong estudyante. Diri nagtuhaw ang mga bag-ong rebolusyonaryong proletaryo nga nangin una nga mga katapu sang natukod liwat nga PKP sadtong Disyembre 26, 1968. Ang liwat nga pagkatukod sang PKP sa idalom na sang iwag sang Marxismo-Leninismo-Maoismo ginkabig naton nga Unang Dungganon Kahublagan Panadlong o UDKP. Bilang sabat sa panawagan sang UDKP kag sa polisiya sang Partido nga "major islands first," ukon paghatag sang prayoridad sa mga mayor nga isla sang pungsod para sa inaway banwa, diin ang Negros gintumod nga ikaapat nga mayor nga isla sang pungsod, ginpadala sang pungsodnon nga pamunoan sang Partido diri sa isla ang iskwad nila Ka Apolinario "Boy" Gatmaitan nga katimbang ang duha ka organisador sang Victorias Milling Company (VMC). Ini ang una nga paninguha sang Partido nga mapalapnag ang inaway gerilya sa isla sang Negros sadtong 1969. Apang napaslaw ini bangud sang wala-sa-panahon nga paghimo sang aksyon militar nga kulang pa sa paghanda sang baseng masa.

Apang sa gihapon, naglapad kag nagbaskug sadtong 1960 tubtob 1970 ang mga bag-ong tipo sang demokratiko nga paghimakas sang mga mamumugon sa mga asyenda kag mangunguma sa isla. Amo man ini ang paghanda sang mga

rekisitos nga kinahanglanon sa paglunsar sang inaway banwa sa Negros idalom sa pagpamuno sang proletaryado paagi sang PKP. Nagsugod sila sa sekreto nga mga magagmay nga sirkulo sa pagtuon kag iban pa nga mga tipo sang aktibidad nga nagahangkat sa dominanteng burges-pyudal nga kultura.

Ginsuguran ini sang rebolusyonaryong kahublagan sang pamatan-ong-estudyante sadtong 1967 sa pagpanguna sang pila ka kaupod sa KM halin Cebu City nga nakig-angot sa mga estudyante sa Silliman University. Tubtob nga nagpadala ini sang social investigation (SI) team sa kaumahan sang southeast (SE) nga naglab-ot sa pila ka bahin sang southwest (SW) Negros. Ginpagwa ang balasahon nga ***Dumaguete Times*** nga nagmantala sa kritikal nga pag-analisa sang mga isyu, problema sang pumuluyo kag bug-os nga katilingbang Pilipino kag kakinahanglanon sang radikal nga pagbag-o sa balayon sang pungsodnon demokratikong aspirasyon.

Samtang sa Bacolod City, nagsugod ini sa mga pamatan-ong estudyante nga Negrosanon nga nagpuli halin sa Manila idalom sa balik-probinsya nga programa sang KM. Sila ang nagserbi nga tinggas nga binhi agud ipalapnag ang Ikaduha nga Kahublagan Propaganda sa mga pamatan-ong-estudyante sa Negros. Humalin diri napanday ang mga aktibista sang pungsodnon-

demokratiko nga kahublagan halin sang mga pamatan-on, ang KM, SDK o Samahan ng Demokratikong Kabataan kag MAKIBAKA o Malayang Kilusan ng Bagong Kababaihan, kag biskan halin sa mga organisador sang mangunguma kag mamumugon sang mga tradisyunal ukon repormistang pederasyon, unyon kag institusyon sama sa Federation of Free Workers (FFW), Federation of Free Farmers (FFF) hasta matukod ang National Federation of Sugar Workers (NFSW). Natukod man ang mga grupong pangkultura pareho sang Gintong Silahis nga nagpalapnag sa rebolusyonaryong arte kag literatura pareho sang mga kanta, drama, tula kag drowing.

Matinugahon nga gingamit sang Partido ang nagkalain-lain nga porma ukon inobra nga kultura para sa pagtukod sang mga larangang gerilya. Agud nga mapukaw ang pumuluyo naglunsad ini sang kampanya sa edukasyon. Nagpaguwa sang pangrehiyon nga pahayagan ang PKP sa rehiyon, ***Ang Paghimakas*** nga ginakabig nga isa ka malahalon nga manggad sang Partido.

Samtang nagpadayon ang paningkamot sang mga aktibistang pungsodnon-demokratiko sa pagpalapnag sang kulturang pungsodnon, siyentipiko, kag makimasa. Ang nagkalain-lain nga sektor kag organisasyon nga mga legal demokratiko, nagpagwa sang mga publikasyon, dyaryo kag newsletter. Matinugahon nga nagbalay sang mga kurikulum nga mabalanse ang konserbatibong posisyon sang mga institusyon pareho sang sa simbahan kag progresibong pangkahulogan nga nakakonteksto sa kahimtangan sang mga masa sa idalom sang diktadurang Marcos kag sa kakinahanglanon sang organisado nga paghulag para sa ila nga mga kinamatarung.

Madasig nga nalab-ot sang progresibo nga tawong simbahan ang sandigan nga masa, mga estudyante kag nahanunga nga pwersa kag bisan ang mga indibidwal halin sa reaksyunaryong sahi paagi sang panimbahon sang mga komunidad, dira sa mga sermon, lektura kag siete palabras, pagkomposo sang mga pangamuyo kag iban pa. Natukod man ang grupong pangkultura sang mga dayosis kag kabataang Kristiyano. Sa lebel man sang parokya, nga nagbalay o nag-adoptar sang mga kanta, saot, drama, tula nga mahaom sa konkreto nga kahimtangan sang masa kag pungsod nga sa ulihi nagresulta sang madamo nga nahanas nga mga instruktor kag propagandista para sa pungsodnong demokrasya. Sang napaidalom na ang pungsod sa laye militar, madamo na sang katapo sang Partido kag aktibista halin sa pamatan-on estudyante kag bisan sa mga pari kag seminarista ang nagpartisipar sa armadong paghimakas sa kaumahan.

Sa syudad naman, nagtubo kag nagbaskug ang mga hayag nga discussion groups (DGs), debate, symposia, demonstrasyon kag rali kag nakasulat nga mga manipesto kag pader. Nagabandera ini sa siyentipikong kritika sang sosyedad Pilipino bilang malakolonyal kag malapyudal kag pagluntad sang mga sandigan nga problema nga amo ang imperyalismong US, pyudalismo kag burukrata kapitalismo. Ini kinahanglanon sang bag-ong demokratikong rebolusyon sang banwa idalom sang pagpamuno sang sahing proletaryado paagi sa PKP.

Sa kabilugan, nangin alagyan ang mga kulturanhon nga palagwaon kag hinimo sang mga bag-ong rebolusyonaryo nga ideya nga naghangkat sa dominante nga mga daan na, konserbatibo, elitista, kontra-pumuluyo, kontra-nasyunal kag kontra-komunistang mga ideya.

Isa sa mga ambahanon sa panahon sang Martial Law sa payong sang simbahan amo ang ***"May mga Duna Kita nga Deritso"*** kag ang ***"Ngaa?:"***

Ngaa nagsubong na sini ang aton nga pungsod
Ngaa walay tingog ang katawhan nga naga-antus
Ngaa nga madamu gid ang pigado
Daw ginasikway lang sang matuod nga gugma...
Kon maghiusa lang may paglaum
Diin na! O diin na ang aton kaluwasan...

Ang iban pa nga mga ambahanon sadtong 1970's matapos sa deklarasyon sang Martial Law nagamensahe sang pagkapasista sang diktadurya militar ni Marcos kag subongman sang pagpamatok sang pumuluyo paagi sa paglunsar sang armadong paghimakas. Ginlaragway ini sa mga ambahanon pareho sang ***"Di Magkasubo," "Paltik nga Kahilwayan," "Mamumugon sa Kampo,"*** kag ***"Pambansang Kalayaan at Demokrasya."***

Sadtong 1976, nangin bantugon ang pelikula nga ***Sakada*** sa direksyon ni Behn Cervantes kag ginbidahan nanday Hilda Koronel kag Bembol Roco. Ginpalanog sa bug-os nga kapuloan paagi sini nga pelikula ang tuman nga kapigado sang kabuhi sang mga mamumugon sa asyenda labina ang mga sakada, bunga sang nagkalala nga krisis sang kalamay sini nga panahon sa idalom sang US-Marcos nga diktadurya kag ang pagkamakatarunganon sang ila paghimakas para sa kahilwayan kag demokrasya.

Apang halin sa panahon ni Marcos, nangin popular sa Negros ang mga rebolusyonaryo kag progresibo nga kanta halin sa mga iban nga rehiyon

partikular sa Panay. Isa na diri ang grupo sang Banda nga Ulihing Tubo, kag pila sa ila nga mga komposo nga kanta amo ang ***"Bakya mo Neneng," "Inday nga daw bulak," "Istambay," "Joselito"*** kag madamo pa nga nagapahayag sang mapait nga kahimtangan sang pumuluyong Pilipino.

Sang dekada '80, naangkon na sang Partido ang masanag nga mga kadalag-an sa tanan nga larangan sang rebolusyonaryong hilikuton – sa pagpasulong sang armadong paghimakas, paglunsar sang rebolusyonaryong agraryo, pagtukod sang baseng masa, pagpasulong sang hayag nga demokratikong kahublagan masa sa kasyudaran kag kabanwahanan, pagtukod sang nagahiliugyon nga prente kag pagpabaskog sang Partido sa ideolohiya kag organisasyon. Sa sulod mismo sang larangan gerilya ginagamit ang kultural nga aktibidad para sa pagpukaw, pag-organisa kag pagpahulag sa masa para sa pagduso sang kontra-pyudal nga paghimakas kag pagtukod organisasyon masa. Isa na diri ang palagwaon nga mga drama, kanta, saot kag tula sa panahon sang mga tabo/tinda (market day) sa mga baranggay o sityo man. Amuman sa mga ginahiwat nga pulong sang masa kag pagtukod sang mga lubos asosasyon masa. Kabahin man nga konsolidasyon ang mga kultural nga presentasyon panahon sa mga anibersaryo, kag pagtambipalad sang mga kaupod.

Kaangot sa pagtukod sang hukbo kag paglunsar sang mga taktikal nga opensiba, nalab-ot sang Negros ang pinakamataas nga lebel sang pag-uswag sang Hukbo sang banwa hambalanon sa kusog personel kag armas, organisasyon kag sistema sang kumand, kahanas kag ikasarang militar sa tunga-tunga nga bahin sang dekada '80.

Bug-os kusog, matinugahon kag makahas nga ginlunsar sang BHB ang mga madinalag-on nga mga taktikal opensiba nga nagtuga sang grabe nga kahalitan sa kaaway kag nakakuha sang madamo nga mga armas para sa tayuyon nga pagdugang sang kusog. Isa ka makasaysayan nga opensiba amo ang reyd sa Visayan Military Academy nga nakakuha sang 300 ka armas kag ang dululungan nga reyd sadtong 1984 sa Scout Ranger Company Headquarters kag ang munisipyo kag police station sang banwa sang Isabela nga nakakuha man sang masobra 70 ka HPR (high-powered rifles) upod sang pipila ka heavy weapons. Resulta sining kadalag-an, may nabalay nga komposo nga orihinal ang mga hukbo nga ginatig-ulohan, ***"Bag-ong Hukbo sang Banwa."***

Pasingkion ang inaway banwa, sulong sa patag awayan
Nga may mabakud nga panindugan, kaaway pagapapason...

Sa ulihi naman nga bahin, sa gerilya nga pakig-away
Nagasingki kag nagataas, ang porma sang inaway
Gani mga kaupod, kita subong magakaisog
Handaan ang palaabuton, kay regular ang madason...

Partido Komunista sa Pilipinas
Husto kag maisog nga nagapamuno
Magpatuhaw sang kadre, sa elementong abanse
Kag mga nagapamuno sa sulod sang hukbo...

Matuod may mortar sila
Helikopter kag tangke de gera
Apang indi naman sa ila ang masa

Sa sini man nga dekada, kadungan nga nag-uswag ang mga pangkulturang aktibidad sang legal demokratiko nga kahublagan masa. Madamo sang mga grupo kag organisasyon pangkultutra ang gintukod sa nagkalain-lain nga sektor pareho sadtong 1983 nga Tubig sa idalom sang pederasyon sang mga kabataan nga mamumugon kag sang ulihi nangin Teatro Obrero. Daku ang papel sang mga progresibo nga tawong simbahan kag institusyon sa kontra-pasista nga kampanya paagi sa pagpresentar sang mga drama ukon stage play pareho sang

pagpangdakop kag pagpangdemolish sa Pamilya delos Santos sadtong 1987 kag ang pagpamatay sa mga katapo mismo sang Teatro Obrero kag mga organisador sang NFSW.

May ara man makinarya pangkultura ang iban nga sektor pareho sang Teatro Pangkatilingban sang simbahan, ang Manigpasin nga isa ka banda, Lagpit nga partikular sa syudad sang La Carlota nga iya sang simbahan, kag ang Negros Theater League nga ara sa Bacolod City. Sang ulihi, gintukod ang Federation of Concerned Artists in Negros (FCAN), Negros Dance Ensemble kag ang DIHON o Debuhistang Nagahiliugyon sa Negros agud nga maga-isa sa tanan nga mga nagkalain-lain nga cultural groups. Katuyoan sini nga mas pasangkaron pa ang pagbinuligay sa mga hiwaton nga pangkultural nga aktibidad. Ginpa-uswag pa ini paagi sa pagpatuhaw sang mga artista para sa biswal para sa paghimo sang mga mural, streamer, poster kag effigy. Nagapasundayag ini sang mga kanta, saot, konsyerto, drama kag iban pa.

Isa sa ila mga bantugon ginpasundayag nga dula amo ang ***"Juan Bayabas"*** kag ***"Kasugpon."*** Pareho ini nga nagapakita sang kasaysayan sang Pilipinas, kon paano ginpigos kag ginhimuslan kag paano nakigbatok ang pumuluyong Pilipino sa mga kolonyalista. Yara man ang ***"Ikong"*** nga nagalaragway sa kahimtangan sang imol sang syudad kag ang ***"Kumpay"*** nga nagalaragway sa kahimtangan sang mga mamumugon sa kampo. Gani, ginhimuan ini sang pelikula sa direksyon ni Joel Lamangan. Sa kubay sang mga estudyante, natukod man ang Salogwaan Guild nga nagpasundayag sang mga drama nga kontra-diktatdura sa mga kolehiyo nga eskwelahan.

Sang katapusan nga bahin sang dekada '80 tubtob panahon sang Oplan Thunderbolt sang AFP nga nagresulta sa pagbinakwet sang mga tawo labi na sa bahin sang Santa Catalina, ginpadala sa Negros Oriental ang isa ka grupo pangkultura. Nagpatuhaw ini sang mga pamatan-on nga aktibistang pangkultura nga nagpasundayag sa mga mobilisasyon. Masami nga gintudlo nga kanta nga ginhimuan sang koryo o saot amo ang mga ambahanon nga ***"Sakada"*** kag ***"San-o Magatam-is Ang Ila Yuhom?"*** nga naglarawan sang kahimtangan sang mga mamumugon sa kampo. Subongman, ginlaragway sang ila mga presentasyon ang mga paghimakas sang mga mamumugon sa industriya pareho sang ***"Strike sa NAFLU"*** batok sa sentrales sang Bais.

Iban pa nga mga komposo nga ambahanon sang 1986 pasaka sa panahon na sang rehimeng US-Cory Aquino ang nagamensahe sang kongkretong

kahimtangan sang mga nagkalain-lain nga sahi kag sektor sang katilingban. Ginlaragway man sini ang mabaskug nga panawagan sang matuod nga kahilwayan kag demokrasya kag ang kakinahanglanon sang tatlo ka integral nga aspeto sang pangmalawigon inaway banwa. Pareho sang ***"Padayon," "Lolo Jose," "Pabakuron ang Panindugan," "Baha sang Katontohan," "Gwatsinanggo"*** kag ***"Pigos nga Pumuluyo."***

Sa han-ay sang mga aktibista sa legal nga kahublagan masa, may ara man mga komposo ang Teatro Pangkatilingban nga amo ang ***"Tigkiriwi," "Kolonyalismo"*** kag ***"Kaisahan."*** Bantugon man ang komposo nga ***"Negros"*** nga iya sang Manigpasin Cultural Group. Kag iban pa nga mga komposo halin sa nagkalain-lain nga kultural nga grupo matapos natabo ang Escalante Masaker sang 1985 nga amo ***"Escalante," "Ginpili nga Banas," "Panawagan," kag "Posporo."***

Subongman, ang mga komposo nga naglaragway sang makahulusno nga panghitabo sang nagpaguwa si Cory sang iya bangkil batok sa rebolusyonaryong kahublagan paagi sang Oplan Thunderbolt sa Negros. Masami nga mabatian ang mga komposo nga ***"Diin na ang Katarungan?"*** nga nagmensahe sang resulta sang Oplan Thunderbolt sa sur nga bahin sang Negros, ***"Sta. Catalina"*** nga naglaragway sa epekto sang Oplan Thunderbolt sa southeast, ***"Madam Aquino," "Sugid-sugid lang si Tita Cory,"*** kag ***"Low Intensity Conflict."***

Dugang man diri ang para sa mga martir sa rebolusyon nga amo ang ***"Mabuhi ka Kaupod"*** kag ***"Buhi nga Handumanan".*** Yara sa idalum ang pila ka kaundan sang ***"Diin na ang aton katarungan?"***

> *Huni sang kapispisan, indi na mabatian*
> *Pati nawong sang talamnan, halos indi na makit-an*
> *Duta nga pangabuhian ila ginbayaan*
> *Bangud sang pagpamomba kag mga pagpangmortar*
> *Diin na ang aton katarungan?*

Apang sa pihak sang mga pag-uswag, amat-amat nangibabaw ang sayop nga linya kag paglihis, nga nagkahulogan sang paghalug sa pag-uyat sang Partido sang mga sandigan nga prinsipyo sa pakigrebolusyon. Amo ini ang basehan sa paglunsar sa Partido sang kumprensibo nga pagpanadlong ukon ang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong (IDKP) sadtong 1992.

Bangud nakuha sang mga rebisyunista nga traydor ang mayorya sang rebolusyonaryong pwersa sa Negros, sa 1994 na nakapwesto ang IDKP sa rehiyon.

Sang sini nga panahon, gin-atubang sang Partido, Hukbo kag rebolusyonaryong pumuluyo ang kumplikado kag mabudlay nga kahimtangan samtang nagapursige sa pagrekober sa mga larangan kag pagpasulong sang armadong paghimakas sandig sa iwag na sang husto nga linyang MLM kag DRB sa bag-o nga tipo.

Nagpadayon man ang hilikuton pangkultura nga nakakonteksto sa pagduso sang IDKP. Kabahin sang pagrekober sang mga larangan gerilya, ginlunsar ang mga masmiting sa diin ginapakita ang nagkalain-lain nga dagway sang kultural nga pasundayag nga nag-unod sa IDKP. Ginapresentar diri ang lain-lain nga mga pamahayag, ambahanon, drama kag balak. Isa sa nangin inspirasyon ang ambahanon nga ***"Kahublagan Panadlong:"***

Gab-i na nagalakat
Kaagahon naga-abot
Nagalat-as sa kadulom
Nagasulay sa tun-og
Bukid nga mataas
Dalan nga masi-ot
Lamang ipa-isa
Ang masa sa palibot...

Saging, mais kag bisol
Amon ginakaon
Indi sablag sa inaway
Nga pangmalawigon
Maukod nga pagtuon
Hilikuton pagtuon
Hingpit nga ginasulong
Kahublagan Panadlong

Nangin alagyan ang kampanya sang agraryong rebolusyon agud marekober ang baseng masa sang sini nga panahon. Ginhatagan ini sang kabuhi paagi sa mga drama nga ginakumbinaran sang kanta nga ***"Ang Madmad nga Masa."*** Ang masunod amo ang pila ka kaundan sang ***"Madmad nga masa:"***

Ang madmad nga masa, organisado na
Dili na mahadlok bisan unsaon pa
Walay makabuntog sa among pakigbisog
Hoy! Agalon ayaw magmagahi, yuta mo mabawi

Kung gamiton mo ang mga army
Aduna sab kaming NPA
Amo gyud nga dugmokon
Kontra-pyudal ipasulong . . .

Mga tuig 2000 pasaka, nangin madinalag-on ang pagrekober sang baseng masa. Naglapad na ini kag padayon nga ginakonsolida. Nangin kinaandan nga pangkultural nga aktibidad ang paghiwat sang pagsaway kag pagsaway sang kaugalingon kag pasalamat sa mga masa nga nagpamatuod nga tampad nga ginasulong sang rebolusyonaryong kahublagan ang IDKP. Permi nga ginkanta ang "Salamat sa Masa:"

Salamat sa masa (sa masa)! Sila nagsuporta
Sa bag-ong hangaway (hangaway)! Hangaway sang banwa
Nga nagapakig-away (pakig-away)! Sa pasistang tropa . . .

Aton pahulagon (pahulagon)! Sandigan nga pwersa
Halin sa mamumugon (mamumugon) kag mangunguma
Aton pasinsinon (pasinsinon)! Ang inaway banwa
Halin sa kaumahan (kaumahan) kag kasyudaran

Sa ini man nga panahon, nakahiwat pa sang isa ka isa ka daku nga produksyong kultural sa syudad angot sa kasaysayan sang Negros nga gintig-

uluhan sang ***Mapintas nga Panahon sa Duta sang Kalamay*** sadtong 2005. Madamo sang nagpartisipar nga mga grupong pangkultura kag indibidwal nga mga artista kag bisan sa mga taga-midya, ginakomposar ini sang 150 tanan ka dramatista o performers.

Sa kubay sang ligal nga kahublagang kabataan-estudyante, natukod sang 2007 ang isa ka alyansa sang mga grupong pangkultura, sa idalom sini amo ang lima ka *cultural youth organizations*. Nangin epektibo nga porma ang mga programa kultural nga ginalunsar sa mga komunidad kag eskwelahan. Nangin matingkad man nga pasundayag sini ang "Negros Espading Dance" indi lamang sa lokal nga lakbayan kundi pati sa Visayas kag Manila. Padayon nga nangin benyu sang progresibong kultura kag militanteng tradisyon sang kahublagang masa ang pagkomemorar kag "reenactment" sang Escalante Massacre (ESCAM) kag drama nga ***"Papa Isio"*** kada Nobyembre 5 (Negros Day).

Ginahiwat ang mga anibersaryo sang PKP kag BHB sa kada tuig nga nagapakita sang nagkalain-lain nga abilidad pangkultural sang Partido, Hukbo kag masa pareho sang mga drama kaangot sa armadong paghimakas, agraryong rebolusyon, pagtukod baseng masa kag pagsaludar sa mga martir. Para sa pagpauswag sa mga aktibidad kultural para sa anibersaryo, may nadihon nga istandard nga iskrip para sa drama sa anibersaryo nga ipaguwa sang mga larangan sang isla sadtong ika-50 anibersaryo sang PKP. Nagresulta ini sang pagtambong sang masobra 3,000 ka masa kag alyado sa isa ka larangan nga naghiwat sini. Subongman, panahon sa mga pagtukod sang lubos asosasyon masa (LAM), sa hanay sang masa kag mga Hukbo nagapasundayag man.

Mas ginpauswag man bilang konsolidasyon ang paghiwat sang simple kag gamay nga programa sa mga okasyon pareho sang Womens' Day, Negros Day, anibersaryo sang NDF kag iban pa. Ginahiwat ini paagi sa mga kanta, saot, tula kag paghatag sang gamay nga mensahe magdepende sa kahimtangan kong magpatambong sang masa.

Nangin malahalon na nga bahin sa ila kabuhi kag nangin kinaandan sang Partido kag Hukbo ang mga kultural nga aktibidad kag palagwaon sa tion sang mga "graduation" sa mga pormal nga pagtuon kag kurso sang Partido, kaadlawan sang mga kaupod kag masa, rebolusyonaryong tambipalad, mga seremonya pangpapagsik ilabina antes kag matapos ang mga taktikal nga opensiba kag iban pa. Ini tanan naglaragway sa kumprehensibo nga

hilikuton sang Partido kag Hukbo para sa pagpasulong sang inaway banwa ilabina sa panawagan nga pangibabawan ang konserbatismo sa patag sang politika kag militar ilabi na sa paglunsar sang mga taktikal nga opensiba. Nangin kabahin man sa plano kag programa sang mga yunit o larangan ang magkomposo sang mga kanta, tula kag gina-awhag bisan sa paghimo sang mga sugilanon kag drowing. Nagapatimaan ini nga sa kabilugan, liwat nga naulian ang rebolusyonaryong papel sang hilikuton pangkultura humalin sadtong 2000.

Sa tuig 2016 tubtob subong, ang tanan nga pagpaninguha sang Partido, Hukbo kag Pungsodnon nga Nagahiliugyon nga Prente nagabase sa pagpangibabaw sa kakulangan sa ideolohiya, pulitika kag organisasyon labi na gid ang pagpangibabaw sa penomenon sang konserbatismo sa patag sang politika kag militar. Ang penomenon sang konserbatismo amo ang nangin kabangdanan sang nagaluntad nga disbalanse sang pag-uswag sang pangmalawigon inaway banwa sa bug-os nga kapulu-an. Subong, yari pa kita sa padayong pagpa-uswag kag pagpabaskug sa hilikutong pangkultura sa rehiyon nga nagabase man sa nasambit nga panawagan sang Partido.

Nagapaninguha man kita nga malabwan pa ang nalab-ot sang pinakamasidlakon nga panahon sang dekada '80. Sa pihak sang paghari militar sang pasistang diktaduryang US-Duterte, sa iya nga mga pagpamahog, pagpangdakop, pagpangtortyur kag pagpamatay, lubos ang determinasyon sang bilog rebolusyonaryong kahublagan sang rehiyon nga batonon ang mga hangkat sang aton panahon. Ang mga masaker, pagpamatay, kag ang natabo nga Oplan Sauron ukon SEMPO 1 kag 2 sa isla, nagtuga sang daku nga kahalitan sa pumuluyong Negrosanon.

Apang sa gihapon, wala nagakalingkang ang Partido, Hukbo kag masa sa padayon nga pagpasulong sa armadong paghimakas, agraryong rebolusyon kag pagtukod sang rebolusyonaryo nga gahum. Yara kag nagabaskug ang rebolusyonaryo nga kultura halin pa sa maisogon nga kultura nga makig-away sang pumuluyong Negrosanon nga ginpanubli halin ni Datu Manabog kag Papa Isio kag madinuagon ta nga kasaysayan pangkultura. Gani, mangin kusog ini sa palaabuton nga indi mapunggan sang bisan ano kabaskug nga reaksyonaryong gahum – pareho sang Bulkan Kanlaon nga nagangurob nga manuglopok, nga ang handum kag dumot amo ang mahilway sa pagkaulipon!

REHIMENG DUTERTE

1968-1979

Pagtibsok sang Matingas nga Binhi sang Rebolusyon

Panahon sang liwat nga pagtukod sang Partido Komunista sang Pilipinas sa iwag sang Marxismo Leninismo Maoismo. Bilang sabat sa panawagan sang Unang Dungganon Kahublagan Panadlong (UDKP) sang Partido nga "major islands first," ginpadala diri ang iskwad nila Ka Apolinario "Boy" Gatmaitan. Apang napaslaw ini, bangod sang wala-sa-panahon nga paghimo sang aksyon o hulag militar nga kulang pa sa paghanda sang baseng masa.

Sa gihapon naglapad kag nagbaskog sa sini nga panahon ang mga bag-ong tipo sang demokratiko nga paghimakas sang mga mamumugon sa mga asyenda kag mangunguma. Amo man ini ang paghanda sang mga rekisitong kinahanglanon sa pagtukod sang inaway banwa sa isla sang Negros idalom sa pagpamuno sang sahing proletaryado paagi sang PKP. Nagsugod sila sa sekretong magagmay nga sirkulong pagtuon kag iban pang pamaagi sa aktibidad nga nagahangkat sa dominanteng burges-pyudal nga kultura. Ginsuguran ini sang rebolusyonaryong kahublagan sang kabataan-estudyante sadtong1967 sa pagpaguna sang pila ka kaupod sa Kabataang Makabayan (KM).

Drama

Mga Paghimakas sa Karaang Panahon

Halin sa Iskrip sang "PKP@50"

(Background music: "Sakada" . . . 1st stanza then fade)

NARRATOR 1 :

Masobra 3 milyones ka ektarya ang imo matambok nga duta
Puno sang dunang manggad
Pareho sang copper, margaha, bulawan
Matanoman sang nanari-sari nga tanom para panagubuhian
Dalagku nga mga suba, malaba nga baybay, manggaran nga kadagatan
Dalagku nga bukid kag lasang
Puluy-an sang talagsahon nga mga kasapatan
Amo ini ang isla sang Negros
Yara sa nakatungdan nga bahin sang Visayas
Ika-apat nga mayor nga isla sang Pilipinas
Banwa sang masobra 4 milyones

Ka maalam kag mapagros nga katawhan
Apang ngaa tobtob subong sila ginlikop sang kagutuman
Ano bala ang natabo sa ila kasaysayan?

Pamatii ang amon panaysayon
Kasaysayan balikan naton
Ang mga nakaligad aton tukibon !

(Drumbeat rolling... Background music: "Negrosanon")

NARRATOR 2:

Sa tunga-tunga sang ika-19 nga siglo, ginduso ang pagpananom sang tubo kag ginsugdan sa mga kolonyalistang Espanyol kag mga lokal nga agalon mayduta ang pagpundar sa sistemang asyenda sa Negros. Paagi sa simbahan sang mga Paring Recoletos nila Father Cuenca kag sa bulig sang mga kolonyalistang soldado, mapintas kag malaparan nga gipang-agaw ang kadutaan sang mga tumandok sa isla.

(Drumbeat rolling . . . Magsulod ang TRIBU CAROL-ANES *sa pagpamuno ni* DATU MANABOG *nga nagapangayam.. Ang isa ka* TUMANDOK *may nabati-an kag iya nga ginpanilagan kag makurat kag magpabalo sa iban nga . . .)*

TUMANDOK 1:

Yara na ang mga manunulong nga puti!

TUMANDOK 2:

Mga tampalasan sila nga nag-agaw sa aton duta kag naghalit sa mga puluy-an!

TUMANDOK 3:

Kinahanglan kita nga magbato, Datu Manabog!

DATU MANABOG:

Ihanda ang mga binangon, bangkaw kag shantung. Pili-on ta ang kamatayon kaysa mangin ulipon sa mga manunulong. Sulong!

(Magsinggit sila kag maghakyaw sa ila mga binangon, bangkaw kag espada pakadto sa posisyon sa 2 ka ESPANYOL *nga may kanyon. Palukpon ang kanyon kag maigo si* DATU MANABOG. *Sang makit-an ini sa iban kag naga-abante na ang mga* ESPANYOL, *maghikog ang 4 pa ka* TUMANDOK *kag mapatay... Freeze...)*

NARRATOR 1:

Nanalaytay sa dugong Negrosanon ang kaalam kag pagka-baganihan nga ginpakita sa tribung Carol-anes. Ginpakita man ini sa iban nga tribu pareho sa Caontao sa Canlaon, Itoman-Bukidnon sa iban bahin sang Central Negros, Bukidnon Magahat sang sur. Ang ini nga diwa ginpadayon sa paglupok sang 1896 nga pungsodnon demokratikong rebolusyon sang KKK nila Andres Bonifacio. Sa diri man sa Negros, paagi sa Pulahanes nila Papa Isio sa tinguha nga tapuson ang kolonyal kag pyudal nga paghari sang mga Espanyol sa Pilipinas...

(Drumbeat rolling... exit ESPANYOL *kag* CAROL-ANES *kag magsulod ang mga* PULAHANES *kag* PAPA ISIO)

PULAHANES 1:

Tuman na ang pagpamigos kag paghimulos sa mga Espanyol sa aton pumuluyo!

PULAHANES 2:

Makatarunganon lang ang mag Rebolusyon!

PULAHANES 3:

Ang mga lapta-lapta nga mga pag-alsa, gin-isa na sa aton organisasyon..

PULAHANES 4:

Gisugdan na nila Ka Andres ang rebolusyon, magsulong na kita !

PAPA ISIO:

Mga kaupod, indi magpangduhaduha sa paghalad sang aton kabuhi (Hunoson ang binangon kag ihakyaw)! Hilwayon ta ang aton banwa batok sa mga kolonyalista. Isulong ang rebolusyon!

TANAN:

Isulong!

(Drumbeat rolling... mag-exit pakadto sa mga audience nga naga-sulong dason magbalik sa stage para magsaot. Kanta kag koryo: "Kitang Mga Negrosasnon")

Kitang mga Negrosanon
May manggad nga nalubong
Ang aton nga kasaysayan aton tukibon
Ang aton nagliligad nga puno sang kasaysayan
Nga sadto ginpakita ang husto nga dalan

Aton man ginpanubli ang kaalam kag kabakud
Nga ginbilin sa aton ni Datu Manabog
Aton man ginpanubli ang dungganon nga kaisog
Nga ginbilin sa aton ni Papa Isio

KORO*:*
Kitang mga anak, apo ni Lapu- lapu
Dugo ta, dugo ni Andres Bonifacio
Maisog, isganan, isa ka rebolusyonaryo

(Balik KORO *2x)*

Ngaa?

```
Am                          E                          Am
Ngaa nagsubong na sini ang aton nga pungsod
                                           E
Ngaa walay tingog ang katawhan nga naga-antus
 Dm                                      Am
Ngaa nga madamu gid ang pigado
       E           B7                              E
Daw ginasikway lang sang matuod nga gugma
```

```
 Am                       E                                Am
Ngaa nagsubong na sini ang aton kahimtangan
                                 E           Am
Diin na! o diin na! ang aton kaluwasan
 Dm                                        Am
Kay mas bilidhon pa gali ang butang

Sang sa kabuhi sang mga katawhan
```

KORO:

```
    A                                         Bm
Sa pagkadulom sang aton palaabuton
  E                                    A7   A
Kabudlay sang aton nga salabton

Indi magdula sang pagsalig
                                            E
Kay diri man lang sa aton ang gahum
     Bm               E                 Am - E
Kon maghiusa lang may paglaum
```


Bilang Kadre sang Partido

Sa pagpamigos sang sakon, gobyernong malupigon
Ang sabat sa banwa ta, rebolusyon! *(3x)*

C
Bilang kadre sa Partido
F   C
Pabakuron ang panindugan
G   C
Unos sang rebolusyon paga-atubangon naton
   G
Sa kahilwayan sang pumuluyo

C
Rebolusyon ipasulong
F   C
Ang kaaway pagawasakon naton
G   C
Bisan ano nga kabudlayan
    A   C - C7
Paga-atubangon sa tanan nga tion

KORO:
F   C
Alagaran ang pumuluyo
      G   C
Bangud sila ang matuod nga kusog
       F   C
Isinggit naton ang mabuhay (mabuhay!)
 G   G7   C - G
Pat-ud ang kadalag-an naton

       C
Mangin tampad sa kaugalingon
     F   C
Permi malig-on ang kusog naton
    G   C
Maghimakas indi mahadlok
    G   G   C - C7
Makatarunganon ang paghimakas naton

(*Balik* KORO)

Lalalalala... (*3x*)

Dekada '80

Pagbaskug sa Rebolusyonaryong Kahublagan kag Pagpangibabaw sang Sayop nga Linya

Ang bilog panahon sang dekada '80 malaragway sang padayong pasulong sang reboluyonaryong kahublagan, sa amat amat pagpangibabaw sa sayop nga linya hasta sa panahon sang paglihis kag ang pasiuna nga pagpanadlong sang Partido. Ang una nga lima ka tuig nagapakita sang padayon nga kumprehensibo kag tanan nga bahin nga pagsulong sa Partido, Hukbo, nagahiliugyong prente kag baseng masa. Ang pundasyon sang husto nga mga prinsipyo sa pakigrebolusyon nga ginlatag sa mga sandigan nga dokumento sang Partido kag ang nagalala nga pang ekonomiya kag pangpoliltika nga krisis sang diktaduryang US-Marcos nga labi pang naligwen sang sini nga panahon amo ang basehan sa sini nga pagsulong. Nalab-ot ang pinakapunta sang pag-uswag sang rebolusyonaryong kahublagan sadtong tuig 1985-'86.

Sang nangibabaw na ang sayop nga linya sa tuig 1986, diri man naka-agi sang pag-us-os kag pag-atras ang rebolusyonaryong paghimakas bangud sa pagbuhi sa mga sandigan nga prinsipyo ilabina ang siyentipikong pagtuki sa sosyedad Pilipino bilang malakolonyal kag malapyudal kag sa estratehiya kag taktika sang

pangmalawigon inaway banwa sa balayon sang demokratikong rebolusyon sang banwa. Sandig diri, nadihon ang makahalalit nga linya sang "strategic counter-offensive" ukon SCO nga naga-unod sang wala-sa-panahon nga regularisasyon sang hukbo kag insureksyonismong syudad. Nangin epektibo sa pagguba sang rebolusyonaryong kahublagan ang Oplan Thunderbolt sa idalom sang Total War Policy – LIC (low intensity conflict) sang rehimeng US-Cory Aquino bangud sa sayop nga linya nga naghari sa sulod sang Partido.

Ang padayon nga pag-uyat sa husto nga linya sa mayorya sang mga kadre sa Partido kag nakaubos nga organo sa bilog pungsod ang nangin basehan nga ilunsar ang pagpanadlong sa temprano pa nga bahin sang dekada '90. Ang masunod nga mga kultural nga hinimo nagapakita sa kahimtangan kag paghimakas sang pumuluyo sang sini nga panahon.

DRAMA

Dasig nga Pagpalapad sa mga Larangang Gerilya sa Isla

Halin sa Iskrip sang "PKP@50"

(Drumbeat rolling...)

NARRATOR 1:

Nagdasig ang pagpalapad sa mga larangang gerilya sa bilog nga isla bunga sang hugot nga pag-uyat sang Partido sa prinsipyong ubay sang inaway gerilya sa temprano nga halintang sang estratehikong depensiba. Kag sadtong 1981-'88, naglapad na ang mga larangang gerilya sa bilog nga isla nga naglab-ot sa 7 ka distrito tumbas sa 2/3 sang kadutaan sang isla nga may 800 ka barangay. Subong man, naga-angtanay na ang mga larangang gerilya kag baseng partisano sa palibot sang syudad sa Bacolod. Ang southwest sini nga panahon natalana bilang main front sa rehiyon nga may 3 ka magkatambihanay nga distrito o larangang gerilya.

(Drumbeat rolling... Tula:)

D1:

Kita nga 3 hugot nga magbinuligay
Agud sa paglutos sa aton kaaway
Sakop nga erya akon hulagan
Kabangkalan, Ilog, Mabinay kag Upper Bayawan

D2:
Husto gid ang imo panan-awan
Sa pagbinuligay, yara ang aton kadalag-an
Aton man pabakuron ang Hinoba-an, Basay kag Lower Bayawan

D3:

Ipadayon ta ang matayog nga panan-awan
Erya naton dapat magkatalikuran
Amo man sa Candoni, Sipalay kag Cauayan

D4:

Apang makitid kon amo lang na ang erya
Samtang ang kaaway madamo ang pwersa
Mas magpalapad kita
Sa Himamaylan, Binalbagan, Tayasan, Libertad kag Isabela
Idugang pa ang La Castellana, La Carlota, Magallon, Pontevedra, Canlaon, Bago kag Murcia

D5:

Apang indi dapat magkumpyansa
Kontrol man sang kaaway ang 2 ka probinsya
Dapat Occidental kag Oriental tabuon ta
Halin sa Sta. Catalina, Siaton, Valencia, Sibulan, Pamplona
Idugang ang Dauin kag Zamboanguita

D6:

Aton nga erya mas palaparon
Idugang ang EB Magalona, Victorias, Manapla
Cadiz, Sagay ang pagasugponon
Para sa pagbinuligay naton

D7:

Ang pagpalapad indi dapat magpundo
Bilog larangan sa Isla pabakuron pag-ayo
Isugpon ta ang Magallon, Canlaon, Pontevedra, La Castellana, La Carlota
Idugang pa ang Bago, Guihulngan, Vallehermoso, DSB kag Murcia

3 MILLING DISTRICTS:

Dapat pabalud-balud kita nga magsulong
May daku nga papel ang white area nga hilikuton
Far north kag near north ang nalab-ot namon

YUNIT PARTISANO:

Palibutan ang kasyudaran halin sa kaumhan
Prinsipyo nga dapat tandaan
Gani ang poblacion kag komunidad sang Bacolod
Dapat ikonsolida kag mapokusan

D1:

Lantawa ang resulta sang aton paghiliusa
May 140,000 nga organisadong masa sa mga larangang gerilya
Kag 200,000 sa white area
Salamat sa giya sang Partido Komunista!!!

(Drumbeat rolling...)

Negros

MANIGPASIN CULTURAL GROUP

```
Em
Negros, duog kag banwa sang mapagros
D                                        Em
Ngaa subong may kahadlok kag nerbyos
                        C
Linibo ka tiyan sang kabataan mo gahapdos
    D                              Em
Ang imo katawhan ga-antus

EM–C–Em–C

Em     G                          D
O Negros, ano ini ang nadangtan mo
  C                           B7
Ngaa may kahadlok sa  tagipusoon mo
  Em                                 C
Ngaa may kadena ang mga kamot mo
 D                                      Em
Pula ang duag sang kasubaan mo
```

KORO

```
Em                                 D
O Negros, bugtoa ang kadena sang pagka-ulipon
C                              B7                          Em
Indi pag-ilubong ang maayo mo nga palaabuton
                    C
Usara ang imo kusog kag kapag-on
        D
Agud maayo nga bwas damlag matigayon
```

Kolonyalismo

TEATRO PANGKATILINGBAN

A   Bm
Believe in the beat – kanta ni Maria
 D   A   A
Temple of the King – sabat ni Juan sa iya

             Bm
Amo na ini ang lanton sang harana
    D   E   A
Nga nagtabon sang aton ambahanon
                Bm
Luyag ni Pedro nga mamati siya sang disco
  D
Nangakig si Jose kay rock ang iya gusto
                   Bm
Dyutayan lang sila nagpukpukanay ulo
 D   Em   A
Bangud sang mga bagay nga dala sang kolonyalismo

KORO
F#m   E
Kolonyalismo ang kabangdanan
F#m   E
Kon ngaa ang pumuluyo nagatalang-talang
F#m   E
Kolonyalismo ang kabangdanan
D   E
Kon ngaa nangin Jhonny si Juan

A Bm
Si Pedro Kerhat maluyagon mag-English
D A
Daw sa pispis nga sige twit-twit
Bm
Dyotayan lang siya labu-on sang mangunguma
D E A – E
Kay Isda ang baligya naga-english gid siya

A Bm
Si Narding kag si Carding nagkagtanay sang dulunggan
D A
Bangud sang mansanas si Narding naubosan
Bm
Ay abaw! Napaksi gid ang dalunggan ni Carding
D E7 A
Bangud sang mga bagay nga dala sang kolonyalismo

(Balik KORO*)*

Escalante

Intro: Em–F–Em–F–Em–B7

 Em   Am
Duag dugo ang palibot
  D   Em
Sa sementado nga dalanon
   Am   Em
Laragway sang kaakig
  B7   Em
Makita bisan diin

   Am   Em
Luhaan nga mga mata
  Am   Em
Dugo-on nga mga bangkay
  Am   Em
Sang mga utod naton
  B7   Em
Nga ila ginpamatay

KORO
G   F
Escalante, Escalante
  Em   D   Em
Gindapu-an sang mga buwitre
  G   F
Escalante, Escalante
  Em   D   Em
Ngaa natabo sa imo ini

```
                       D
Kabuhi nga gin-utang
      C                  Em
Magaserbi nga kasanag
                        D
Kasanag nga magatoytoy
  C                B7
Sa aton mga anak
  Em                 D      C
Bisan tabunan man sang
                      B7
Gal-om ang kalangitan
        Em                          D
Indi mapunggan ang kahilwayan
    C                  Em
Aton gid maaguman
```

(Sulit II pakadto sa KORO*)*

Pigos nga Pumuluyo

Intro: Am – C–G–Am (3x) F–G–Am

```
Am                          G              Am
Pigos nga pumuluyo padayon naga-alsa
              C                 G              Am
Padayong ginatib-ong ang banderang pula
                            G                Am
Wala nagakahadlok sa mga kabudlayan
 F                    G                    Am
Tobtob nga maangkon ang kahilwayan
```

```
            C             G                  Am
Yari na ang maisog kag  mga baganihan
            C                G                  Am
Kusog sang pumuluyo nga  indi mapunggan
          C             G                  Am
Wala nagakahadlok sa mga kabudlayan
   F       G                      Am
Dugo kag kabuhi ang gin-utang
```

KORO

```
    Dm              Am          Dm                Am
Militanteng nagasulong, pigos nga pumuluyo
   F                 G              Am
Nagahalad sang kabuhi kag dugo
 Em              Dm          Am       Dm                Am
Bangkay ang imo makit-an sa pigos nga pumuluyo
  F           G                       Am
Upod sa mapula kag mainit nga dugo
```

```
           C            G               Am
Banwa kag kabukiran daw isa ka lulubngan
             C          G               Am
Bangud sang pasismo kag berdugo militar
          C          G              Am
Nga nagapanghalit sa mga kasyudaran
  F           G            Am
Pati sa pumuluyo sa kaumahan
```

(Suliton ang KORO*)*

LIC

Sa sulod sa eskwelahan
1 + 1 ako gitudloan
Sa libro nga gi-donate ni Mr. Sam
Aritmitik akong nahibaw-an.

KORO

D A E B#m
L + I + C Low intensity conflict
D A
Ini ang bag-ong aritmitik
E A – E
Ulo mo daw malitik

A D
Tangke + Armalite, helikopter + Tsimite

Nagdugang sang kagamo kag inaway
E A – A7
Pilipino nagapinatyanay

(Balik KORO*)*

A
"Tama na ang kudeta"
D
"Sobra na ang komunista"
A
"Ipaglaban ang demokrasya nila"
E A – A7
Total war ang resulta

(Balik KORO*)*

Pabakuron ang Panindugan

Malawig nga dalanon
Ang ginlat-as namon
May taklaron kag dulhogon
Gutom kag kakapoy gina-agwanta
Apang sa gihapon, nagapadayon

KORO

Pabakuron ang panindugan
Sa pag-atubang sang kabudlayan
Ipadayon ang pagpukaw sa katawhan
Mabuhay ang baganihan
Masang gina-alagaran
Kay sila ang pwersa nga masandigan

Permi nga magtuon sang sitwasyon naton
Sa pagbag-o sang panahon
Angay gid nga hikuton
Kay diri nagsandig ang palaabuton

(Balik KORO*)*

Gani aton hugton
Kag dampigan naton
Ang mga naagom ta
Nga kadalag-an
Kay kini bunga sang aton ginhimakasan

(Balik KORO*)*

Tambi Palad

Malulot ang huni sang mga kapispisan
Mainit ang dapya sang hangin sang aton dughan
Matam-is ang amba sang mga kaupdanan
Nagalanog sa kabukiran sining adlaw
Sa pagtambi palad naton

Gugmang makasahi sa rebolusyon ginpanday
Malig-on nga gindihon sa unos kag kabudlayan
Makigsumpong, makigbato sa mapiot nga kahimtangan
Nagahandum sang kahilwayan
Kag sa karon nahatagan sang katumanan

KORO

Ang kamot ko dawatan, tanda sang paghigugma
Huguton kag ihamtang ibabaw sang libro nga pula
Ibayaw ang kamot sa Partido magsumpa kita
Ihamtang sa abaga ng bandera nga pula
Upod sa lupok sang pusil kag tono sang ambahanon
Kita nagasumpa nga ikaw akon ginabaton
Sakripsyo kag kabudlayan ini tanan atubangon
Kay sanglit ikaw mahal kaupod namon

Malipayon ang Hukbo, Partido kag masa
Kay sila ang nangin saksi sang aton nga pag-isa
Sa paghatag sang katumanan sang aton paghigugma
Nagabulig kag nagagiya sa aton padulungan mangin gabay sila

KUWENTO

Toto

KRIS MONTAÑEZ*

O mga senyores pamatii ninyo
Akon iga-asoy ini nga composo
Sang nagligad nga tuig sa bulan sang Marso
May ginpangdakop walo gid ka tawo

(O mga ginoo makinig kayo
Kakantahin ko itong komposo
Noong nakaraang taon, buwan ng Marso
Dinakip ang walong lalaki)

"MAHINA NA ANG tuhod ko, Toto, malabo na ang mga mata ko, kailangan ko na ang aking pensyon."

Walang tinag ang pagkakatitig ng dumaan sa panginoong maylupa. Maya-maya'y itinaas niya ang kanyang paningin, sa may makintab na dinding sa likuran ng kanyang kaharap, at tumambad sa kanya ang isa pang mukha, nakakwadro sa ginto at siya pa ring naghahari sa lupain ng mga Monleon. Hindi lang ang pag-aari sa lupa ang isinalin ng naunang Don Monleon sa kanyang anak na kaharap ngayon ng dumaan; ang balbuni't puting balat, ang malalagong kilay, ang pilantik ng bigote, ang talim ng titig, ang ismid sa tikom na mga labi, pati na ang halang na kaluluwa ay muling nagsakatawan at ngayo'y nakaupo sa kanyang swivel chair at nababagot sa pakikinig sa kahilingan ng isang dumaan.

"Sino ka ba?" ang paangil na tanong ng panginoong maylupa.

Hindi inaasahan ng dumaan ang tanong. Mahigpit niyang kinapitan ang kanyang balanggot; kinapitan niya ang maraming taon (apatnapung taon!) ng

---

* *Si Kris Montanez ay si Kasamang Gelacio Guillermo (1940-2019), rebolusyonaryong manunulat at manunuring pangkultura. Ang kuwentong **Toto** ay mula sa kanyang aklat na **Kabanbanuagan**. Nagtungo siya sa Negros noong dekada 80 upang makipamuhay sa Hukbo at masa at manaliksik hinggil sa makamasa, makabayan at syentipikong sining at panitikan sa Isla.*

paghahawan sa lupain ng mga Monleon, ng paghahasa ng kanyang ispading para sa maghapong pagpuputol ng tubo, ng pagsasalitan ng pagkabaon sa utang, pagkaratay sa sakit, pamimilipit ng tiyan sa gutom, para panatilihing nakasabit sa dinding ang larawan ng isang matandang Monleon at nakaluklok ang batang Monleon sa kabisera bilang meyor. Nanunumbat ang titig ng dumaan. A, hindi mo ako kilala? Ako lamang po si Julian, Julian Macabalo, nakatira diyan sa gilid ng inyong asyenda. Bata pa po'y naninilbihan na sa inyong pamilya. Sa katunayan, ako ang nag-alaga sa iyo nang ika'y bata pa lamang. Ako po ang nagpapaligo sa iyo tuwing hapon, at alam ko pong may nunal kayo sa tumbong. Ewan ko kung bakit, pero ang tawag ko sa iyo noo'y Liliantian. Ako ang nag-alaga sa inyo hanggang ika'y dalhin sa Bacolod at doon nagsimulang mag-aral…

Akon nga isaysay ang ila nadangtan
Sang sila ginpangdakop sa sulod sang baylehan
Damo nga kastigo ang ila naagyan
Asta nakalambot kay Toting kalubihan

(Isasaysay ko ang kanilang sinapit
Hinuli sila sa isang sayawan
Katakut-takot na parusa ang kanilang dinanas
Hanggang marating nila ang niyugan ni Toting)

"Don Monleon," ang sabat ng binatilyong anak ni Julian, si Celso, na ngayo'y isa na ring dumaan, "ang hinihingi ng tatay ko ay ang retirement pay para sa serbisyo niya sa asyenda. Sabi po sa SSS…"

Hinudyatan ni Don Monleon ang kanyang sekretarya para iabot ang listahan ng mga dumaan sa asyenda.

Tatangu-tango ang Don habang binibiling-biling ang mga pahina ng listahan.

"Bweno, pumunta ka sa prisinto ng pulis ng kabisera sa makalawa. Doon kita babayaran." At ikinumpas ng Don ang kamay bilang pagtataboy sa kanyang mga bisita.

Inihatid ng sekretarya ang mag-ama pababa hanggang sa makapal na pinto ng bahay. Wala silang imikan, parang silang tatlo ang humarap sa Don at ngayo'y pabalik na sa mga tibtib ng tubuhan.

“Nelia, ang kape ko.” Nasanay na ang sekretarya sa dagundong ng tinig na iyon. Hinimas-himas niya ang balikat ng matandang dumaan habang palihim na ipinasa kay Celso ang isang nakaluping papel. Hinintay niyang muli ang dagundong bago siya pumanhik, dala-dala ang tasa ng umuusok na kape.

Daw wala lang dugay sila ang gindala
Sa balay sang konsehal na si Icot Garcia
Sila gin-imbistigar sa tag-isa-isa
Tapungol kag sipa kag ginkulata pa

(Hindi nagtagal, sila’y dinala
Sa bahay ng konsehal na si Icot Garcia
Isa-isa silang inimbistiga
Binugbog, sinipa at kinulata pa)

Pagkasalansan ng pinakahuli niyang bigkis ng tubo sa bagon ay humiwalay na si Celso sa ibang dumaan at sakada. Padilim na ang papawirin. Binagtas niya ang makitid na pagitan ng matataas na tubo hanggang sa marating niya ang daang pumuti sa alikabok ng tag-araw. Sa pababang gilid siya nagdaan para mawala sa anino ng tubuhan; kumapal na ang kanyang talampakan para indahin pa ang libong tinik ng amorseko.

Naninikit ang kanyang katawan sa pawis at alikabok, kaya’t nang maraming niya ang irrigation canal ay lumusong siya’t binasa ang twalyang kinalag sa pagkakapulupot sa kanyang leeg, pinunasan ang mukha’t kilikili, at sinuklay ng ilang ulit ng mga basang daliri ang buhok na nangapal sa dumi. Halos walang ingay siyang nagmumug, dumura, at uminom mula sa bagong daloy ng tubig.

Umahon siya at ipinagpatuloy ang kanyang tahimik at ngayo’y may kabilisang paglalakad. Bago lumiko pakanan, saglit siyang kinilabutan. May aso bang kumakahol, kala-kaladkad ang kung anong mula sa loob ng tubuhan? Isang kamay, naaagnas na ang laman sa buto? Maya-maya’y isang paa, maya-maya’y isang buong ulo?

Huminga si Celso nang malalim, ilang ulit, at pinangibabawan ang takot. Sinalat niya ang puluhan ng ispading na nakasukbit sa kanyang tagiliran. A, isang taon na iyon, at bumalik sa kanyang alaala, simbilis ng paglalakad niya ngayon, ang mga larawan ng isang gabi noong nakaraang taon—ang masiglang sayawan ng mga dumaan at sakada at mga pamilya’t kaibigan nila pagkaputol ng pinakahuling biyas ng tubo, ang pagkabulabog ng kanilang pagsasaya

nang dumating ang mga Long Range Patrol at dakpin ang walong kabataang organisador ng unyon sa asyenda ni Don Monleon, ang pagkawala nila mula noon, ang pagkakatakas ng isa sa kanila matapos halos mapatay sa bugbog, ang pagkakatagpo sa pito makaraan ang ilang araw, nang kutkutin ng isang aso ang lupa sa loob ng tubuhan at ilantad sa daan ang ilang putol at agnas nang bahagi ng katawan.

Sa walo kag tawo isang nakasalbar
Si Icot Garcia amo ang naghusgar
Ang pito ka tawo natam-an sang balbal
Sang mga armado nga mga militar

(Sa walo, nakatakas ang isa
Si Icot Garcia'y nagdisisyong
Ang pitong natira'y parusahan nang husto Ng mga armadong militar)

Isang taon na nga iyon, pero sa isip ni Celso'y laging nakakintal ang isang tanong: Nasaan na si Ka Bernie, ang isa sa walong organisador na nakaligtas sa pamamaslang ng militar, sa utos ni Don Monleon?

Naabot na nin Celso ang hangganan ng tubuhan at ngayo'y papataas ang lupang kanyang tinatahak. Masukal ang mabundok na bahaging iyon

ng kalupaan. Matatalas ang igang, paliku-liko ang landas na tinatawid niya, pero kahit sa dilim ay kabisado niya ang gubat. Dito siya nangangahoy at kung minsa'y nakakahuli ng puting unggoy at napakaitim na musang. Papataas ng bundok ang kanyang mga hakbang hanggang sa marating niya ang paanan ng isang higanteng bato. Nakarinig siya ng kaluskos sa tuktok ng bato, naaninag niya ang anyo ng isang taong may hawak na kung anong sa kanya nakatuon.

"Sara-sara!" ang paimpit pero mariing sambit ng tao.

"Likket!" ang maagap namang sagot ni Celso.

Bumaba ang tanod mula sa kanyang kinaroroonan, kinamayan si Celso at sabay silang pumasok sa isang naiilawang kweba. Nakapaligid sa isang mesa ang ilang armadong lalaki, mas nakatatanda lamang sa kanya ng ilang taon. Nakangiti silang lahat sa kanya habang isa-isa niya silang kinakamayan.

"Kumusta, kaupod?"

Mula sa isang maliit na butas sa ibaba ng kanyang kwelyo, hinugot ni Celso ang isang tuping-tuping papel na iniabot iyon sa pinuno ng mga Pulang mandirigma. Iniunat ng pinuno ang mamasa-masang papel na inilapag iyon sa mesa. Matamang tinunghayan ng lahat ang mga krokis ng dalawalang palapag ng bahay ni Don Monleon, ang kwartong tinulugan nito, ang hapag-kainan, ang upisina, ang mga pintuan at bintana, ang bundok sa likod ng bahay. Nakatala rin sa papel ang regular na oras ng pagdating at pag-alis ng bahay ni Don Monleon.

"Galing 'yan sa sekretarya ni Don Monleon," ang paliwanag ni Celso.

Kinabukasan, sa tubuhan, may inililihim na ngiti si Celso sa mga kasamahang dumaan at sakada habang tinatagpas niya ang tubo sa pinakapuno nito.

Daw makaluluoy ang ila sitwasyon
Kay wala gid sila taga-i pagkaon
Ang pito ka tawo pulos ginagutom
Tapungol kag sipa ila ginpanyapon

(Kaawa-awa ang kanilang kalagayan
Ang pitong tao'y di binigyan ng pagkain
Kahit sila'y pawang nagugutom
Bugbog at sipa ang kanilang hinapunan)

"Sige," ang pabulong na sabi ni Upeng, ang anak ni Julian, sa isa pang babae. "Dalhin mo na ito sa mga kasama sa bundok. Pandagdag sa panyaga nila. Ingat."

Tinimbang ng babae ang isang basket na puno ng balinghoy, kamote, saging at mani.

"Hoy, Delia, saan ang punta mo?" ang tanong ng ilang babaeng kasamahan nila sa tumana.

"D'yan sa ibayo, kina Tiyo Osing, ihahatid ko ito, baka walang makain ang mga anak niya ngayon."

Ang mga babae ay nagtatrabaho sa isang maliit na sukat ng lupang hindi natatamnan ng tubo. Tinatamnan nila ito ng iba't ibang kararuton at gulay para may maipantawid-gutom, laluna pagdating ng ilang buwang walang trabaho sa asyenda. Ang nga bungang ipinadala sa mga Pulang mandirigma na nagkakampo sa bundok ay bahagi ng kanilang unang ani.

"Ay, si Kernel Golingo, dumarating!" ang anasan ng mga babae, magkahalo ang gulat, muhi at takot.

"Maayo nga aga, Kernel!" ang pahiyaw na bati ni Upeng.

Hindi sumagot ang hepe ng pulisya sa lugar. Nanatili itong nakaupo sa tabi ng drayber, may nakaambang bulyaw sa makakapal na labi.

"Hindi ba sinabi ko sa inyong iligal ang magtanim d'yan?" ang bungad nito. "Laban sa gubyerno ang ginagawa ninyo!"

Matatag at may pagtitimping sinagot ni Upeng ang hepe ng pulisya. "Damuhan lang naman itong lupa na tinatamnan namin, Kernel," aniya. "Humingi kami ng permiso ke Don Monleon, pero ayaw naman kaming harapin. Kung gusto n'ya, bibigyan namin siya ng parte sa ani."

"Basta, iligal 'yan!"

"Bakit kayo ang magsasabi'y hindi naman kayo ang may-ari ng lupa? Ang gusto naming makausap ay si Don Monleon!"

"Natatakot sa inyo dahil subersibo kayo!"

"Natatakot? Siguro'y may kasalanan. Isang taong nakapreso ang asawa ko dahil sa kanya. May ebidensya ba na kasama ang asawa ko ng walong organisador

na ipinahuli niya't ang pito'y ipinalibing nang buhay? 'Yung ilampung dumaan at sakada na pinatalsik sa asyenda, sila ba talaga ang nanunog sa tubuhan noong nakarang buwan?"

"Matigas ang inyong mga ulo!" Kilala ko kung sino sa inyo ang mga lider dito!" At isa-isang ipinagtuturo ni Kernel Golingo ang ilang babaeng nasa taniman. "Ikaw ang primera!" at nagbabantang dinuro si Upeng.

"Samsamin ang kanilang ani!" Bumaba ang ilang pulis at itinambak sa dyip ang mga kararuton.

Kumukulo sa galit ang kalooban ng mga babae pero ipinagpatuloy nila ang pagtatanim sa tumana.

Ang mga LRP wala pasunaid
Ila nga gingapos kag ila ginabaklid
Ginapangkastigo kon indi magsugid
Didto sa pigiri sila ginpanga-id

(Walang awa ang mga Long-Range Patrol
Ginapos nila't pinilipit ang pitong tao
Ang di magsalita'y pinarurusahan
Habang nakagapos sa may babuyan)

Tulad ng sinabi ni Don Monleon, maaga pa'y nasa prisinto na ng pulisya sina Julian at Celso. Manananghali na nang dumating si Don Monleon. Halos kumain ang mag-ama ng alikabok nang pasadsad na pumara sa harapan nila ang Ford Fierra ng Don, kasama ang mga badigard na pulis. Katabi ng Don sa sasakyan si Kernel Golingo.

Kaagad na bumaba ang mga pulis at itinutok ang mahahabang baril sa nagitlang mag-ama.

Itinuro ng Don kay Kernel Golingo si Julian. "Ikulong ang matandang 'yan, Kernel!" Nilakasan niya ang kanyang boses: "Siya ang lider ng mga nanunog sa tubuhan ko!"

Nilapitan ng nakangising kernel si Julian at di kaginsa-ginsa'y tinatadyakan ito. Hindi nakapanimbang ang matanda at siya' natimbuwang. Sumugod si Celso para alalayan ang ama pero mahigpit na hinawakan ang kanyang mga braso ng dalawang pulis. Kinaladkad ng mga pulis

ang matandang dumaan papasok sa prisinto. Mula sa loob ng prisinto, lumangitngit ang pintuang bakal ng kulungan at sumunod ang marahas na pagtulak niyon pasara.

"Bakit n'yo ipinakulong ang tatay ko?" ang galit na tanong ni Celso kay Don Monleon habang nagpupumiglas sa pagkakahawak ng mga pulis. "Bitiwan n'yo ako!"

"Tumahimik ka d'yan at baka pati ikaw ay makulong!" ang banta ng hepe ng pulisya, at mariing dinagukan ang binatilyo. Nakahulagpos si Celso sa hawak ng mga pulis at hinarap si Don Monleon. Dagling itinutok ng mga badigard ang kanilang mga baril sa binatilyo.

"Lalaban ka?" ang tuya ng Don kay Celso. "Sabihin mo sa tatay mo na huwag nang ulitin ang paghingi ng pensyon, kundi'y mabubulok siya sa bilangguan at palalayasin ko kayong lahat sa aking asyenda!"

Muling kumain ng alikabok si Celso nang humarurot palayo ang Ford Fierra.

Si Captain Baliscao kag si Mayor Sola
Tatlo sila ni Cabral ang nagkomperensya
Nagsiling si Baliscao kon ano ang idea
Ang sabat ni Sola, patyon insigida

(Si Captain Baliscao, Meyor Sola
At Cabral ay nagpulong
Nagtanong si Baliscao, "Ano ang gagawin?"
Ang sagot ni Meyor, "Patayin agad!")

Mabilis na kumalat sa asyenda ang pagkakakulong kay Julian. Noon di'y tumigil sa pagtatrabaho sa tubuhan ang mga dumaan at sakada at kinahapuna'y dumagsa sila sa harap ng prisinto, samantalang ang isa pang malaking pangkat ay nagtungo sa munisipyo para harapin ang meyor, si Don Monleon mismo. Si Upeng ang nagpumilit na humarap sa meyor, pero wala ang huli sa kanyang upisina. Isang empleyado sa munisipyo ang tumapat kay Upeng at paanas na ipinaabot na ang meyor ay natalo nang malaki sa sabungan at ngayo'y nagpapalamig sa kandungan ng kanyang kerida.

Hindi nawalan ng loob si Upeng. Kasama ang ilang upisyal ng unyon sa asyenda, sumakay sila sa bus patungong Bacolod para ilahad ang pangyayari sa

mga upisyal ng mga kinaaniban ng kanilang unyon at humingi ng tulong para ipaglaban ang paglaya ng kanyang ama.

Insigida sadto ila nga gindala
Sa tunga sang kampo kay Meyor asyenda
Madalum nga kutkot ila gintigana
Ilang ginpanglubong, ang iban buhi pa.

(Noon din ang pito'y dinala
Sa gitna ng tubuhan, sa asyenda ng Meyor
Pinaghukay ang pito ng malalim na hukay
At doon sila inilibing, kahit ang iba'y buhay pa)

Binati ng iba't ibang huni ng iba't kulisap ang mga Pulang mandirigma at lokal na milisyang bayan habang isa-isa silang palabas ng yungib. Matagal pa bago magbukang-liwayway. Maingat nilang binagtas ang madilim na daang pababa ng bundok, ingat na huwag makagawa ng anumang ingay. Habang madilim pa ay babagtasin nila ang malawak na tubuhan ni Don Monleon, patungo sa bundok na nasa likuran ng bahay nito. Tulad ng napagkayarian, doon sila pupwesto para isagawa ang aksyong militar laban sa asendero't kanyang mga badigard.

Kasama ng mga Pulang mandirigma si Celso.

Hapon pa lamang ay nasa kweba na si Celso. Mula sa prisinto ay sumaglit lamang siya sa kanilang kubo para ibalita sa mga kapatid ang nangyari sa kanilang tatay, at nagtuloy na sa kinaroroonan ng mga Pulang mandirigma. Muli, pero ngayo'y mas maditalye, ikinwento niya sa mga Pulang mandirigma hindi lamang ang pinakahuling pangyayari kundi ang iba pang naganap na pandarahas sa mga anakpawis sa asyenda ni Don Monleon. Matamang nakinig ang mga Pulang mandirigma.

Habang nagkukuwento si Celso, laluna tungkol sa pagkakaorganisa ng mga dumaan at sakada sa asyenda, nakatawag ng kanyang pansin ang isa sa mga Pulang mandirigma. Matipuno ang pangangatawan nito, may tindig ng tagalunsod, may pilat sa kaliwang pisngi. Tiyak ni Celsong nakita na niya ito, pero hindi maalala kung saan, kailan.

Nagtama ang kanilang mga mata at sa isang iglap ay nakilala ni Celso kung sino siya.

“Kaupod, ikaw nga!” Mahigpit na niyakap ni Celso ang Pulang mandirigma. Siya si Ka Bernie, ang natirang buhay sa walong organisador na ipinahuli ni Don Monleon. Bago nangyari ang pagkakahuli sa kanila, madalas magawi si Ka Bernie sa kubo nina Celso, kausap ang kanyang ama’t mga kapatid tungkol sa kalagayan sa asyenda at sa pangangailangang magkapit-bisig ang mga dumaan at sakada laban sa pagsasamantala at paghahari ng mga despotikong panginoong maylupa at militar.

“Ka Celso,” ang tanong ng lider ng pangkat, “kanina sa prisinto, ano ang nakita mong mga armas ng mga badigard ni Monleon?”

“May M16 sila, kaupod, at BAR, at karbin. May short arms din sila. Lima lahat ang badigard ni Monleon.”

Sa liwanag ng gasera, sinipat ni Celso ang mga baril ng mga Pulang mandirigma at lokal na milisyang bayan mula sa iba’t ibang bahagi ng seksyon ng larangang gerilya na naitalagang magbigay-suporta sa planong aksyong militar sa asyenda. Ang baril ng mga Pulang mandirigma ay M16, o kaya’t Garand at karbin. Samantala, ang lahat ng milisyang bayan ay nasasandatahan ng pugakhang.

Napailing si Celso pagkakita sa pugakhang.

Hindi nakaligtas sa pinuno ng mga Pulang mandirigma ang pag-iling ni Celso at natawa siya. “Hindi bale,” anya, “darating ang oras na mas huhusay ang ating armas. Bukas lang, madaragdagan na tayo ng malalakas na armas!” Iniabot ng pinuno ang isang pugakhang kay Celso. “Ito ang ipuntirya mo kay Monleon, bukas kaupod,” anya.

Nagulat si Celso. Hindi niya inaasahang siya ay isasama sa mismong aksyong militar bilang bahagi ng kanyang hilikuton, kaya’t sa tuwa niya, mahigpit niyang hinawakan ang pugakhang na parang isang M16 din.

Maayo lang gani ini natukin
Amo ang nagkutkot sa ila ginlubngan
Duha gid ka buho ang ila nasapwan
Kag pito ka bangkay ang ila nait-an

(Mabuti’t ito’y natuklasan ng mga tao
Hinukay nila ang mga libingan

Sa dalawang hukay
Pitong bangkay ang kanilang nakita)

Ang malaking bahay ni Don Monleon ay nasa paanan ng bundok. Ang daang palayo-patungo sa bakuran ay malapit sa gilid ng bundok. Paglagpas ng bundok, nakalatag sa ilandaang ektarya ang tubuhan ng mga Monleon.

Reyd sa bahay ang napagpasyahang isagawa ng mga Pulang mandirigma matapos masuri ang mga G2 na umabot sa kanila habang sila'y nasa unang bundok. Sang-ayon sa plano, paglabas na paglabas ng bahay ni Monleon, doon mismo siya babanatan. Kung nakapirmi siya sa loob ng bahay, ang isang assault team ay papasok mula sa bintana ng ikalawang palapag, sa likuran, at ang ikalawang assault team ay papasok naman sa malaking pinto ng bahay.

Madilim pa nang makarating ang mg armado sa ituktok ng bundok. Maaga silang nag-agahan. Inilapag sa nakalatag na mga tuyong dahon ang malamig nang balinghoy at isang maliit na supot ng pulang kalamay.

Isang lokal na milisyang bayan ang nagtangkang magsindi ng likket pero sinensyasan siya ng isang Pulang mandirigma. Ibinalik niya sa bulsa ang sigarilyo.

Maliwanag na sa buong paligid. Mula sa pinagpupwestuhan ng mga armado ay kitang-kita ang buong bahay ni Don Monleon. Walang kagalaw-galaw sa paligid ng bahay. Maya-maya, isang matandang katulong ang lumabas ng pinto sa likod ng bahay at nagsimulang magsabog ng patuka sa mga manok-pansabong.

Nakapako ang tingin ng lider ng mga Pulang mandirigma sa nakapinid pang bintana sa ikalawang palapag, sa may likuran. Naghintay siya hanggang ito'y itulak pabukas, isang babae ang dumungaw, at umakmang pinahahanginan ang isang puting panyo.

Agad na pinulong ng pinuno ang mga armado. Wala sa bahay ang kanilang target, sang-ayon sa napagkasunduang senyas mula sa sekretarya ni Don Monleon. Kailangang ihanda ang alternatibong plano. Ipinaliwanag sa lahat ang pagbabago ng kalagayan at ang paghahanda para sa ambus.

Insigida sadto ila nga gindala
Sa Bacolod City deretso sa ponerarya

Agud makahibalo ang mga pamilya
Ang mga balita ila ginpalapda

(Noon di'y dinala ang mga bangkay
Sa punirarya sa Bacolod City
Para malaman ng mga kamag-anak
Ipinakalat nila ang balita)

Hinati sa tatlong pangkat ang mga armado, na humilera sa matalahib na gilid ng bundok. Itinuon ng lahat ang kanilang baril sa killing zone, ang bahaging patag ang daan, na kaunting paglagpas lang ay pababa na hanggang sa makaabot sa harapan ng bahay ni Don Monleon. Tahimik silang naghintay sa pagdating ng kanilang target.

Inabutan sila ng init ng araw sa gayong pusisyon pero wala pa rin ang target. Sa oras ng pananghalian, nagturnu-turno ang mga grupo para kumain ng malamig na kanin at daing sa kani-kanilang pwesto.

Nasa gayon silang tahimik na kaabalahan nang dumating sa kinaroroonan nila ang isang aktibistang masa. Halos paanas nitong inireport sa lider ng pangkat ang kinahinatnan ng aksyong masa sa kabisera.

"Galit na galit si Monleon, kaupod, pero wala siyang nagawa," ang natutuwang pagbabalita ng aktibistang sakada. "Ang daming sumuporta, kaupod, mga upisyal ng pederasyon, abugado, pari't madre. Noon din ay pinalabas ng prisinto si Tiyo Julian. Kasama na siya sa pag-uwi kanina ng mga welgista."

"Si Monleon?"

"Ay, siguradong uuwi iyon dito para makaganti!"

Pabuod na ipinasa ng pinuno kay Celso ang balita, na ikinatuwa ng huli.

Matamang naghintay ang lahat sa pagdating ni Monleon.

Alas tres na ng hapon nang matanaw ng mga armado ang Ford Fierra sa may haywey. Kumikislap ang harapang salamin nito sa tama ng sinag ng araw.

Matamang sinundan ng mga armado sa sayt ng kanilang baril ang sasakyang papalapit sa kinaroroonan nila.

Ilang minuto pa'y nagsalimbayan ang mga putok. Nawalan ng kontrol sa manibela ang drayber ng Ford Fierra at sumadsad ang sasakyan nang pahalang sa pababang bahagi ng daan.

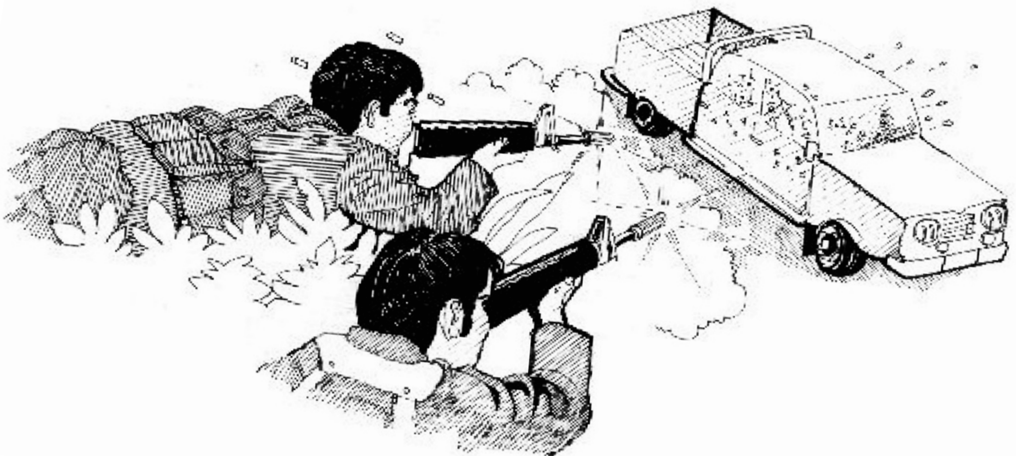
Walang ganting putok mula sa nakasakay sa Ford Fierra.

Bumaba sa bundok ang klining team at tiniyak na patay ang lahat ng nakasakay bago mabilis na kinuha ang mga armas. Bumaba rin si Celso at saglit na sinilip si Don Monleon na naliligo sa sariling dugo. Siya ang pumasan ng BAR.

Mabilis na tumalilis ang mga armado. Muli nilang binagtas ang makitid na pagitan ng tubuhan, saglit na uminom sa irrigation canal, at inakyat ang ilang bundok hanggang sapitin nila ang rantso ni Don Monleon. Sinalubong sila ng mga dumaan at sakadang sabik sa dala nilang balita habang kulo nang kulo ang isang malaking kawang umaapaw sa karne ng kinatay na baka.

O mga kauturan magmuklat na kamo
Sa mga pasista nga nagapangastigo
Dapat nga untaton ini nga kagamo
Pag-isa paghugpong sang tanan nga tawo

(O mga kapatid mamulat na kayo
Laban sa mga pasistang militar
Dapat wakasan itong kaguluhan
Tayong lahat ay magkaisa)

SUGILANON

Toto

KRIS MONTAÑEZ

(Lubad sa Hiligaynon)

O mga senyores pamatii ninyo
Akon iga-asoy ini nga komposo
Sang nagligad nga tuig sa bulan sang Marso
May ginpangdakop walo gid ka tawo

"MAHUYANG NA ANG tuhod ko, Toto, buron na ang mga mata ko, kinanglan ko na ang akon pensyon."

Wala gakalinkang ang tulok sang dumaan sa agalon mayduta. Pagkadugay-dugay ginpataas niya ang iya panulok, sa may nagainggat nga dingding sa likod sang iya ginaatubang. Kag nagtampad pa sa iya ang isa pa ka guya, nakakwadro sa bulawan kag siya gihapon ang nagahari sa kadutaan sang mga Monleon. Indi lang ang pagpanag-iya sa duta ang ginsaylo sang anay Don Monleon sa iya bata nga atubang subong sang dumaan. Ang balbonon kag puti nga panit, ang madamol nga mga kilay, ang nagatiskog nga bigote, ang talom sang tulok, ang yam-id sa nagakipot nga bibig, kag ang kawala sang kalag ang liwat nga nagakalawas kag subong nagpungko sa iya nga nagatiyog-tiyog nga bangko kag ginatak-an sang pagpamati sa gina-ayo sang isa ka dumaan.

"Sin-o ka bala?" ang paning-al nga pamangkot sang agalon mayduta.

Wala gina-ekspektar sang dumaan ang pamangkot. Hugot niya nga gin-uyatan ang iya balanggot; gin-uyatan niya ang madamo nga tinuig (kwarenta ka tuig!) nga pagpanghawan sa kadutaan sang mga Monleon, ang pagbaid sang iya ispading para sa bilog nga adlaw nga pagtapas sang tubo, ang ginhalinan (salitan) sang pagkalubong sa utang, pagmasakit, pagpin-ot sang tiyan sa gutom, para ipabilin nga nagkasab-it sa dingding ang laragway sang isa ka tigulang nga Monleon kag nagapungko ang bata nga Monleon sa kapitol bilang mayor. Nagapanukmai ang tulok sang dumaan. A, indi mo ko kilala? Ako lang gid si Julian, Julian Macabalo, naga-istar dira sa higad sang inyo hasyenda. Bata pa

lang gid ako sang nag-alagad sa inyo pamilya. Sa tuod lang, ako ang nagabantay sa imo sang bata ka pa. Ako ang nagapaligo sa imo kada hapon, kag kabalo ko nga may lyunar ka sa ariputan. Wala ko kabalo kung ngaa, pero ang tawag ko sa imo sang una Liliantian. Ako ang nagbantay sa imo asta sang gindala ka sa Bacolod kag didto nagsugod sa pag-eskwela...

Akon nga isaysay ang ila nadangtan
Sang sila ginpangdakop sa sulod sang baylehan
Damo nga kastigo ang ila naagyan
Asta nakalambot kay Toting kalubihan

"Don Monleon", ang sabat sang solterito nga bata ni Julian, Si Celso, nga sa subong isa man sa dumaan, "ang ginapangayo sang tatay ko ang retirement pay para sa serbisyo niya sa hasyenda. Ang hambal sa SSS..."

Ginsenyasan ni Don Monleon ang iya sekretarya para ihatag ang listahan sang mga dumaan sa hasyenda.

Nagatangu-tangu ang Don samtang ginabaylo-baylo ang mga panid sang listahan.

"Bweno, kadto ka sa istasyon sang pulis sa kapitol sa dason adlaw. Didto taka bayaran." Kag ginkumpas sang Don ang iya kamot bilang pagpahalin sa iya mga bisita.

Gindul-ong sang sekretarya ang mag-amay papana-og asta sa madamol nga pwertahan sang balay. Wala sila nagatingog, daw tatlo sila ang nag-atubang sa Don nga sa subong pabalik na sa patdanan sang tubuhan.

"Nelia, ang kape ko." Naanad na ang sekretarya sa dagoob sang tingog nga ato. Ginhimas-himas niya ang abaga sang tigulang nga dumaan samtang palikom nga ginpasa kay Celso ang isa ka nakapilo nga papel. Ginhulat niya liwat ang dagoob antis magbalik sa ibabaw, dala-dala ang naga tasa sang nag-aso nga kape.

Daw wala lang dugay sila ang gindala
Sa balay sang konsehal na si Icot Garcia
Sila gin-imbistigar sa tag-isa-isa
Tapungol kag sipa kag ginkulata pa

Pagkagumkom sang pinakulihi niya nga kamada sang tubo sa bagon nagsiparar na si Celso sa iban pa nga dumaan kag sakada. Padulom na ang kahawaan. Gin-usoy

niya ang kitid nga ruwang sang matag-as nga tubo asta malab-ot niya ang dalan nga nagputi na sa yab-ok sang tig-ilinit. Sa palugsong nga kilid siya nag-agi para madula sa landong sang katubuhan; madamol na ang iya dapa-dapa para mabatyagan pa ang linibo ka tunok sang amorseko.

Nagapalamilit ang iya kalawasan sa balhas kag yab-ok, amo sang nalab-ot niya ang kanal sang irigasyon nag-ubog siya kag gin basa ang tu-alya nga gin lubad nga nakalukot sa iya liog, gintrapuhan ang iya guya kag ilok, kag ginhusay sang mga basa nga tudlo ang buhok nga may madamol nga higko. Halos wala gahod siya nga nagpangalimog, nagdupla, kag nag-inom halin sa bag-ong ilig nga tubig.

Nagtakas siya kag ginpadayon ang iya nga mahipos kag subong madasig nga paglakat. Antis magliko patuo, kalit lang siya ginkulbaan. May ido bala nga gataghol, may gina-guyod nga kun-ano halin sa sulod sang katubuhan? Isa ka kamot, ginaagnas na ang unod sa tul-an? Pagkadugay-dugay isa ka tiil, dugay-dugay isa ka bilog nga ulo?

Nagginhawa si Celso sang madalom, pila ka beses, kag ginpangibabawan ang kulba, ginuyatan niya ang pulo sang ispading nga nakasukbit sa iya hawak. A, isa ka tuig na ato, kag nagbalik sa iya paminsaron, pareho kadasig sang lakat ya subong, ang laragway sang isa ka gab-i sang nagligad nga tuig – ang masadya nga sinaot sang mga dumaan kag sakada kag mga pamilya kag mga abyan nila pagkautod sang pinakaulihi nga buko sang tubo, ang pagkadisturbo sang ila kasadya sang nag-inabot ang mga Long Range Patrol kag gindakop ang walo ka kabataan nga organisador sang unyon sa hasyenda ni Don Monleon, ang pagkadula nila halin sadto, ang pagpalagyo sang isa sa ila matapos halos mapatay sa kastigo, ang pagkakita sa pito pagkaligad sang pila ka adlaw, sang kutkuton sang isa ka ido ang duta sa sulod sang katubuhan kag ilantad sa dalan ang pila ka utod kag nagaka-agnas nga parti sang kalawasan.

Sa walo kag tawo isang nakasalbar
Si Icot Garcia amo ang naghusgar
Ang pito ka tawo natam-an sang balbal
Sang mga armado nga mga militar

Isa na gid man ka tuig ato, pero sa paminsaron ni Celso permi nakatudok ang isa ka pamangkot: sa diin na si Ka Bernie, ang isa sa walo ka organisador nga nakaluwas sa pagpamatay sang militar, sa sugo ni Don Monleon?

Nalab-ot na ni Celso ang dulunan sang katubuhan kag sa subong pasaka ang duta nga iya ginausoy. Masiot kag mabukid ang parti yadto

sang kadutaan. Matalom ang mga igang, palikoliko ang mga alagyan nga ginatabok niya, pero biskan sa kadulom saulado niya ang lasang. Diri siya nagapangahoy kag kung kaisa makadakop sang puti nga amo kag itom nga singgarong. Pasaka sang bukid ang iya mga tikang asta malab-ot niya ang tiilan sang higante nga bato. Nakabati siya sang kalas sa pamusod sang bato, nasilang niya ang laragway sang isa ka tawo nga may ginauyatan nga bagay nga sa iya nakatuon.

"Sara, sara!" ang tunog pero hugot nga hambal sang tawo.

"Likket!" ang madasig nga sabat ni Celso.

Nagpanaog ang nagabantay halin sa iya nahamtangan, ginkamusta si Celso kag dungan sila nga nagdulod sa isa ka may suga nga kweba. Nagapalibot sa lamesa ang pipila ka armado nga lalaki, medyo may-edad lang sa iya sang pila katuig. Nagayuhom sila tanan sa iya samtang isa-isa sila niya nga ginakamusta.

"Kamusta, kaupod?"

Halin sa isa ka gamay nga buslot sa idalom sang iya nga kwelyo, ginhunos ni Celso ang isa ka nakapilo-pilo nga papel nga ginhatag ato sa nagapamuno sa mga Pulang hangaway. Gin-unat sang nagapamuno ang medyo basa nga papel kag ginbutang sa lamesa. Nagakonsentrar nga gintan-aw sang tanan ang mga itsura sang plano sang duwa ka halintang nga balay ni Don Monleon, ang kwarto nga ginatuluyan sini, ang kalan-an, ang mga pirtahan kag bintana, ang bukid sa likod sang balay. Nakarekord man sa papel ang regular nga oras sang pag-abot kag paghalin sa balay ni Don Monleon.

"Halin na sa sekretarya ni Don Monleon," ang eksplikar ni Celso.

Sunod nga adlaw, sa katubuhan, may ginatago nga yuhom si Celso sa mga kaupod nga dumaan kag sakada samtang ginatapas niya ang tubo sa pinakapuno sini.

Daw makaluluoy ang ila sitwasyon
Kay wala gid sila taga-i pagkaon
Ang pito ka tawo pulos ginagutom
Tapungol kag sipa ila ginpanyapon

"Sige," ang pahutik nga hambal ni Upeng, ang bata ni Julian, sa isa pa ka babayi. "Dal-on mo ang mga ini sa mga kaupod sa bukid. Pangdugang sa panyaga nila. Halong."

Ginkilo sang babayi ang isa ka bakag nga puno sang balinghoy, kamote, saging kag mani.

"Hoy Delia, sa diin ka makadto?" ang pamangkot sang pila ka babayi nga kaupod nila sa talamnan.

"Dira sa pihak, kanday Tiyoy Osing, idul-ong ko ini, basi wala sang may makaon ang iya mga kabataan subong."

Ang mga babayi naga-ubra sa isa ka gamay nga takos sang duta nga wala ginatamnan sang tubo. Ginatanuman nila ini sang sari-sari nga kararuton kag utan para may pang tabok-gutom, ilabi na pag-abot sang pila ka bulan nga wala sang trabaho sa hasyenda. Ang mga bunga nga ginpadala sa mga Pulang hangaway nga nagakampo sa bukid ang kabahin sa una nila nga patubas.

"Ay si Kernel Golingo, nagapakadto!" istoryahanay sang mga babayi, nagasamo ang kakibot, kainit kag kahadlok.

"Maayo nga aga, Kernel!" ang pasinggit nga tamyaw ni Upeng.

Wala nagsabat ang hepe sang pulisya sa lugar. Nagpabilin ini nga nagapungko sa tupad sang drayber, may nagahana nga pagsingka sa madamol nga bibig.

"Di bala ginhambal ko sa inyo nga iligal ang magtanom dira?" ang sugod sini.

"Kontra sa gobyerno ang ginaubra ninyo!"

Mabakod kag may pagpuggong nga ginsabat ni Upeng ang hepe sang pulis. "Kahilamunan lang man ini nga duta nga ginatamnan namon, Kernel," hambal ya. "Nagpangayo kami sang permiso kay Don Monleon, pero indi man kami pag-atubangon. Kung gusto niya hatagan man siya namon sang parte sa patubas."

"Basta iligal ina!"

"Ngaa ikaw ang mahambal nga indi man ikaw ang tag-iya sang duta? Ang gusto namon maistorya si Don Monleon!"

"Nahadlok sa inyo bangud mga subersibo kamo!"

"Nahadlok? Basi may kasal-anan. Isa na ka tuig nga na priso ang bana ko bangud sa iya. May ibedensya bala nga kaupod ang bana ko sa walo ka organisador nga ginpadakop niya ang pito ginpalubong sang buhi? Ang pila ka napulo nga dumaan kag sakada nga ginpalayas sa hasyenda, sila gid bala ang nagpangsunog sang katubuhan sang nagligad nga bulan?"

“Katig-a sang inyo mga ulo!” kabalo ko kung sin-o sa inyo ang mga lider diri!” kag isa-isa nga ginpangtudlo ni Kernel Golingo ang pila ka babayi nga ara sa talamnan. “Ikaw ang nagpanguna!” kag nagapaandam nga ginatudlo si Upeng.

“Kuhaa ang ila mga patubas!” nagpanaog ang pila ka pulis kag gintampok sa dyip ang mga kararuton.

Nagabukal sa kainit ang mga ginabatyag sang mga babayi, pero ginpadayon nila ang pagtanom sa talaman.

Ang mga LRP wala pasunaid
Ila nga gingapos kag ila ginabaklid
Ginapangkastigo kon indi magsugid
Didto sa pigiri sila ginpanga-id

Pareho sang ginhambal ni Don Monleon, aga pa ara na sa istasyon sang pulis sanday Julian kag Celso. Manug-odto na sang nag-abot si Don Monleon. Halos nagkaon sang yab-ok ang mag-amay sang pabagnos nga nagdulog sa atubangan nila ang Ford Fierra sang Don, kaupod ang mga badigard nga pulis. Tupad sang Don sa salakyan si Kernel Golingo.

Gilayon nga nagpanaog ang mga pulis kag gintaya ang mga matag-as nga pusil sa nakibot nga mag-amay.

Gintudlo sang Don kay Kernel Golingo si Julian. “Prisoha ang tigulang nga ina, Kernel!” Ginpakusog niya nga tingog: “Siya ang lider sang mga nagpanunog sa katubuhan ko!”

Ginpalapinan sang nagabarangisi nga kernel si Julian kag wala huluhambal ginsipa ini. Wala nakabalanse ang tigulang kag nagtumpilak ini. Nagkadto si Celso para alalayan ang amay pero hugot nga gin-uyatan ang iya mga butkon sang duwa ka mga pulis. Ginsagnoy pasulod sang mga pulis ang tigulang nga dumaan pasulod sa istasyon. Halin sa sulod sang istasyon, nagragitnit ang pirtahan nga salsalon sang prisohan kag nagsunod ang pugos yadto nga pagsara.

“Ngaa ginpariso nyo ang akon tatay?” ang akig nga pamangkot ni Celso kay Don Monleon samtang nagatinguha nga makabuya sa hugot nga pag-uyat sang mga pulis. “Buy-i nyo ko!”

“Paghipos dira kay basi pati ikaw mapriso!” ang paandam sang hepe sang pulis, samtang ginasumbag ang solterito. Nakapalos si Celso sa mga pulis kag

gin-atubang si Don Monleon. Gulpi lang gintaya sang mga badigard ang ila mga pusil sa solterito.

"Mabato ka?" ang suya sang Don kay Celso. "Ihambal mo sa tatay mo nga indi na pagsuliton ang pagpangayo sang pensyon, kun indi madunot siya sa prisohan kag palayason ta kamo tanan sa akon hasyenda!"

Liwat nga nagkaon sang yab-ok si Celso sang nagbutyog palayo ang Ford Fierra.

Si Captain Baliscao kag si Mayor Sola
Tatlo sila ni Cabral ang nagkumperensya
Nagsiling si Baliscao kon ano ang idea
Ang sabat ni Sola, patyon insigida

Madasig nga naglapta sa hasyenda ang pagkapriso ni Julian. Nag-untat sa pag-ubra sa katubuhan ang mga dumaan kag sakada kag pagkahapon nagdagsa sila sa atubang sang istasyon, samtang ang isa pa ka grupo nagkadto sa munisipyo para atubangon si meyor, si Don Monleon mismo. Si Upeng ang nagapamilit nga mag atubang sa meyor, pero wala ang ulihi sa iya opisina. Isa ka empleyado sang munsipyo ang nag-atubang kay Upeng kag mahinay nga ginpalab-ot ka Upeng nga ang mayor na pyerdi sang dako sa bulangan kag subong nagapabugnaw sa sabakan sang iya kerida.

Wala nadulaan kumpyansa si Upeng. Kaupod ang pila ka opisyal sang unyon sa hasyenda, nagsakay sila sang bus pakadto sa Bacolod para iplastar sa mga opisyal sang mga napatapuan sang ila unyon kag napangayo sang bulig para ipakig-away ang paghilway sang iya amay.

Insigida sadto ila nga gindala
Sa tunga sang kampo kay Meyor asyenda
Madalum nga kutkot ila gintigana
Ilang ginpanglubong, ang iban buhi pa.

Gintamyaw sang sari-sari nga huni sang pispis kag ipot-ipot ang mga Pulang hangaway kag lokal nga yunit milisya samtang isa-isa sila nga gapaguwa sa kweba. Madugay pa antis magsilak ang adlaw. Mahalungon nila nga gin-usoy ang madulom kag papanaog nga dalan halin sa bukid, nagahalong nga indi makatuga sang biskan anu man nga gahod. Samtang madulom pa paga-usuyon nila ang malapad nga katubuhan ni Don Monleon, pakadto sa bukid nga ara

sa likod sang balay sini. Pareho sang nakasugtan, didto sila magapwesto para ilunsar ang aksyon militar batok sa hasyendero kag mga badigard sini.

Kaupod sang mga Pulang hangaway si Celso.

Sang hapon palang ara na sa kweba si Celso. Halin sa istasyon naghapit lang siya sa ila payag para ibalita sa mga kautoran ang mga natabo sa ila tatay, kag nagderetso na sa nahamtangan sang mga Pulang hangaway. Liwat, pero subong mas na detalye, gin istorya niya sa mga Pulang hangaway indi lamang ang pinakaulihi nga hitabo pati na ang iban pa nga nahitabo nga pagpangharas sa mga anakbalhas sa hasyenda ni Don Monleon. Namati sang maayo ang mga Pulang hangaway.

Samtang nagahambal si Celso, labi na bahin sa pagkaorganisa sang mga dumaan kag sakada sa hasyenda, iya namulalungan ang isa sa mga Pulang hanagaway. Mabakod ang panglawason sini, may tindog nga tagasyudad, may piklat sa guya. Sigurado si Celso nga nakita na niya ini, pero indi madumduman kung sa diin, san-o.

Nagsugataay ang ila mga mata. Gulpi lang nakilala ni Celso kung sin-o siya.

"Kaupod, ikaw gid!" Hugot nga ginhakos ni Celso ang Pulang hangaway. Siya si Ka Bernie, ang nabilin nga buhi sa walo ka organisador nga ginpadakop ni Don Monleon. Bag-o natabo ang pagpangdakop sa ila, permi nagahapit si Ka Bernie sa payag nila Celso, ginaistorya ang iya amay kag mga utod bahin sa kahimtangan sang hasyenda kag ang kakinahanglanon nga mag-uyatay sang butkon ang mga dumaan kag sakada batok sa pagpanghimulos kag paghari sang mga despotiko nga agalon mayduta kag militar.

"Ka Celso," ang pamangkot sang nagapamuno sang grupo, "kagina sa istasyon, ano ang nakita mo nga armas sang mga badigard ni Don Monleon?"

"May M16 sila, kaupod, kag BAR, kag karbin. May short arms man sila. Lima tanan ang badigard ni Don Monleon."

Sa sanag sang kingki, gintan-aw ni Celso ang mga armas sang mga Pulang hangaway kag lokal nga yunit milisya halin sa sari-sari nga bahin sang seksyon sang larangan gerilya nga gintungdan nga maghatag sang suporta sa plano nga aksyon militar sa hasyenda. Ang pusil sang mga Pulang hangaway amo ang M16, di gani Garand kag karbin. Samtang ang tanan nga yunit milisya gin-armasan sang pugakhang.

Nakalingi si Celso sang makita ang pugakhang.

Wala makaluwas sa nagapamuno sang pulang hanagway ang paglingi ni Celso kag nakadlaw siya. "Waay kaso," hambal ya, "maabot ang oras nga mangin mas maayo ang aton mga pusil. Bwas lang, madugangan na kita sang mga makusog nga pusil!" Ginhatag sang nagapamuno ang isa ka pugakhang kay Celso. "Amo ni ang ituon mo kay Monleon, bwas kaupod," hambal ya.

Nakibot si Celso. Wala siya nagaekspektar nga mangin kaupod siya sa mismo nga aksyon militar bilang kabahin sang iya hilikuton, gani sa kalipay niya, mahugot niya nga gin-uyatan ang pugakhang nga daw M16 man.

Maayo lang gani ini natukiban
Amo ang nagkutkot sa ila ginlubngan
Duha gid ka buho ang ila nasapwan
Kag pito ka bangkay ang ila nakit-an

Ang madako nga balay ni Don Monleon ara sa tiilan sang bukid. Ang dalan palayo-pakadto sa ugsaran malapit sa kilid sang bukid. Paglapaw sa bukid, nakapalastar ang pila ka gatos ka ektarya nga katubuhan sang mga Monleon.

Reyd sa balay ang nadisisyunan nga ilunsar sang mga Pulang hangaway pagkatapos matsekyar ang mga G2 nga nakalab-ot sa ila samtang ara sila sa una nga bukid. Base sa plano, pagkaguwa-pagwa sang balay ni Monleon, didto mismo siya tirahon. Kung magpabilin siya sa sulod sang balay, ang isa ka assault team magasulod halin sa bintana sang ikaduha nga andana, sa likod, kag ang ikaduha nga assault team magasulod naman sa dako nga pwertahan sang balay.

Madulom sang makaabot ang mga armado sa pamusod sang bukid. Temprano pa sila nag pamahaw. Ginbutang sa nakaplastar nga dahon ang mabugnaw na nga balinghoy kag isa ka gamay nga plastik sang pula nga kalamay.

Isa ka lokal nga milisya ang naghana nga magsindi sang likket pero ginsenyasan siya sang isa ka Pulang hangaway. Ginbalik niya sa bulsa ang sigarilyo.

Masanag na sa bilog nga palibot. Halin sa ginaposisyunan sang mga armado makita ang bilog nga balay ni Don Monleon. Wala sang may nagagiho sa palibot sang balay. Pagkadugay-dugay isa ka tigulang nga timbang ang nagguwa sa pwertahan sa likos sang balay kag nagsugod sang pagsabwag sang bubod sa mga manok pangbulang.

Nakalansang ang panan-awan sang lider sang mga Pulang hanagaway sa nakasira pa nga bintana sa ikaduwa nga andana, sa may likod. Naghulat siya asta nga gintulod ini pabukas, isa ka babayi ang nagtamwa, kag nagaksyon nga daw ginapahanginan ang isa ka puti nga panyo.

Gilayon nga ginpulong sang lider ang mga armado. Wala sa balay ang ila nga target, buot silingon sa ginkasugtan nga senyas halin sa sekretarya ni Don Monleon. Kinahanglan ihanda ang alternatibo nga plano. Gin-esplikar sa tanan ang pagbag-o sa kahimtangan kag maghanda para sa ambus.

Insigida sadto ila nga gindala
Sa Bacolod City deretso sa ponerarya
Agud makahibalo ang mga pamilya
Ang mga balita ila ginpalapta

Gintunga sa tatlo ka grupo ang mga armado, nga naghelira sa mahilamunon nga kilid sang bukid. Gintuon ang tanan nila nga pusil sa killing zone, ang parte nga patag ang dalan, nga gamay lang nga paglampuwas papanaog asta sa makalab-ot sa atubangan sang balay ni Don Monleon. Mahipos sila nga naghulat sa pag-abot sang ila target.

Gin-abtan sila sang init sang adlaw sa amo nga posisyon pero wala gihapon ang ila nga target. Sa oras sang tigpalanyaga, nagbulos-bulos ang mga grupo para magkaon sang mabugnaw nga kan-on kag uga sa ila tagsa-tagsa nga pwesto.

Samtang ara sila sa mahipos nga kasakuon sang nag-abot sa ila nahamtanagn ang isa ka aktibistang masa. Halos hutik ini nga nagreport sa lider sang grupo ang napadulngan sang aksyon masa sa kapitol.

"Akig kaayo si Monleon, kaupod, pero wala siya sang may nahimo," ang malipayon nga balita sang aktibistang sakada. "Kadamo sang nagsuporta, kaupod, mga opisyal sang pederasyon, abugado, pari kag mga madre. Sadto man ginpaguwa sa istayon si Tiyoy Julian. Upod na siya sa pagpauli kagina sang mga welgista.

" Si Monleon?"

"Ay, Sigurado nga mapauli gid ato diri para makabalos!"

Pasuma nga ginpasa sang nagapamuno kay Celso ang balita, nga ginkalipay man sang ulihi.

Maukod nga nagahulat ang tanan sa pag-abot ni Monleon.

Alas tres na sang hapon sang makita sang mga armado ang Ford Fierra sa may haywey. Naga-inggat ang atubanggan nga kristal sini sa igo sang silak sang adlaw.

Maid-id nga ginsundan sang mga armado sang sayt sang ila mga pusil ang salakyan nga nagapalapit sa ila nahamtangan.

Pila ka minuto pa nagsinambunot na ang mga lupok. Nadulaan sang kontrol ang drayber sang Ford Fierra kag nagsagodsod ang salakyan pabalabag sa panubo nga bahin sang dalan.

Wala sang balos nga lupok halin sa nakasakay sa Ford Fierra.

Nagpanaog sa bukid ang klining team kag ginsigurado nga patay tanan ang nakasakay antis madasig nga ginkuha ang mga armas. Nagpanaog man si Celso kag madasig nga ginlingling si Don Monleon nga nagapaligo sa kaugalingon nga dugo. Siya ang nagpas-an sang BAR.

Madasig nga nag-atras ang mga armado. Liwat nila nga gin-usoy ang kitid nga ruwang sang katubuhan, nag-inom kadali sa irrigation canal, kag ginsaka ang pila ka mga bukid asta nga nalab-ot nila ang ransohan ni Don Monleon. Ginsugata sila sang mga dumaan kag sakada nga eksayted sa dala nila nga balita samtang nagbinukal ang isa ka kawa nga puno sang karne sang gin-ihaw nga baka.

O mga kauturan magmuklat na kamo
Sa mga pasista nga nagapangastigo
Dapat nga untaton ini nga kagamo
Pag-isa paghugpong sang tanan nga tawo

Thirteen Day's War

KA ORLAN

1986

DEAR ARLENE AND CALOY,

Mainit na pagbati at pangungumusta sa inyo!

Habang isinusulat ko ito, wala na kami roon sa lugar na pinuntahan ninyo, pati na rin ang ibang mga kasama at organo, dahil binira ng atake ng kaaway ang lugar. Kaya, pansamantala, vacated ang area. Ganito nga pala ang istorya ng buong pangyayari:

Noong Mayo 1986, nang umorder si Gen. Ramos ng opensiba ng NAFP, bumira rin sila rito, kasabay sa Cagayan offensive. Noong May 4-10, buong battalion ng 7th IB ang nag-operasyon sa Barrio Bactolon area, Sipalay, Negros Occidental. Balak sana nilang pasukin ang lugar na pinuntahan ninyo. Pero na-frustrate nang banatan ng yunit gerilya ang isang kolum nila bilang depensibong aksyon ng NPA. Resulta noon, minortar nila ang lugar—38 mortar

shells ang binira ng NAFP sa isang gabi lang; walong bahay ang sinunog at isang magsasaka ang kanilang pinatay.

June 20: Our NPA units fought back. Tatlong battles ang inilunsad ng yunit gerilya sa Hinobaan, southern Negros.

5:45 a.m. Ni-reyd ng platoon ng yunit gerilya ang detachment ng B "Coy" patrol base sa Talacagay, Hinobaan. Nagsitakbuhan ang AFP troopers at isa ang nalabing sugatan sa detachment; sumurender siya. Nakumpiska ng yunit gerilya ang isang M16 at isang karbin. Sinunog ang detachment.

10 a.m. Inambus ng blocking force and reinforcement team ng kaaway, mga half-kilometer from the town proper of Hinobaan. Napigilan ang reinforcement team. Maraming sugatan sa pasistang tropa (uncounted).

2 p.m. Isa ring reinforcement team and hinarang ng isang yunit ng NPA mula sa northern part ng Hinobaan. Pinasabog ang kanilang sasakyang pick-up ng explosive na ibinaon ng mga kasama sa kalsada. Sentrong tinamaan ang pick-up at pinalipad ng explosive, umangat sa lupa nang limang metro ang taas. Ang limang sundalong nakasakay ay hindi namatay; tatlo ang sumurender. Limang high-powered rifles ang nakumpiska ng yunit gerilya. Ginamot ang sundalong sugatan at sumurender.

Talung-talo ang AFP sa naturang labanan. Pati sa propaganda, dahil nateyp namin nang live ang labanan at ipinarinig sa radio sa Bacolod. Sayang at hindi namin nakunan ng retrato dahil nasira ang dala naming camera sa impact ng putok ng explosive.

June 24: Nag-retaliate at muling nag-offensive ang NAFP, reaction sa tactical offensive ng hukbo. Papasok naman sana sa lugar doon na pinuntahan ninyo (doon sa basing area). Inisnayp ng isang team ng yunit gerilya ang 80 tropa ng "C" coy ng 7th IB. Dalawa ang patay at tatlo ang sugatan. Umatras sila sa kalapit na sityo at doon nag-start ang indiscriminate mortar shellings. Everyday, two hours and kanilang shellings, at pagkatapos papasok ang kanilang ground troops. Pero binabantayan ng yunit gerilya ng pagkatapos ng shelling, pumupusisyon ito sa dadaanan ng ground troops at binabanatan. Atras ang ground troops ng kaaway. Ganito ang pattern ng away mula June 24-July 5 ("Thirteen Day's War)—shelling ng kaaway, ko-cover ang yunit gerilya, papasok ang ground troops ng NAFP, babanatan ng yunit gerilya.

First week ng July: Dalawang battalions na ng 7th IB at 6th IB ang mobilized ng kaaway para pasukin ang lugar. At tinatantsa ng hukbo na hindi

kayang i-contain. Kaya binayaang pumasok ang kaaway, binaunan ng yunit gerilya ng explosives ang mga dadaanan. At isang platoon ng kaaway ang nakapasok sa explosive area –mga 30 troopers—ang tinamaan. Walo ang patay on the spot at 22 ang severely wounded nang sumabog ang explosive. Sabi nga mga kasamang mandirigma, "Parang palito ang mga sundalo; lumipad nang sumabog ang bomba."

Sa kabuuan, sa depensibong aksyon ng yunit gerilya—paglunsad ng area ambush; sniping at harassment, paglalagay ng explosives —10 troopers ang confirmed killed while more than 40 were wounded. Isa ring Red fighter ang napatay.

Resulta rin nito: 52 houses ang sinunog ng mga pasistang tropa, isang magsasaka ang pinatay nila; crops were severely damaged. More than 2,000 families were evacuated to the town proper of Sipalay and Barrio Bactolon area.

Sa ngayon, patuloy pa rin ang offensive character ng NAFP. Sa Murcia, 14 km. from Bacolod City, nag-operasyon din ang kaaway. Hundreds of evacuees have trooped to the provincial capital in Bacolod City.

Siya nga pala, all our materials were left behind in the area, kaya sorry, at wala kaming mapapadala na mga statements na hinihingi ninyo. Pati nga iyong mga kagamitan namin, nandoon pa. Maski typewriter, wala pa kami. (Kaya nga handwritten lang itong sulat ko, e.)

Mayroon nga palang tatlong battalions na dagdag dito mula noong Mayo –6th IB-PA, 7th Artillery Battalion, 57th IB-PA. Sa kabuuan, there are five PA battalions, three PC battalions plus INP and CHDFs.

Tungkol nga pala sa mga ibang dokumento, umabot na noon pa iyong para sa Negros. Pero nawala noong nag-withdraw kami sa area nang mag-bombing ang kaaway. Kung maaari sana ay padalhan ninyo kami kung mayroon kayong extra copies.

KA ORLAN

Trise ka Adlaw nga Inaway

KA ORLAN

(Lubad sa Hiligaynon)

1986

DEAR ARLENE KAG CALOY,

Mainit nga pagtamyaw kag pagpangamusta sa inyo! Samtang ginasulat ko ini, wala na kami didto sa lugar nga ginkadtuan nyo, subang man ang iban nga mga kaupod kag organo, kay ginbira sang atake sang kaaway ang lugar. Gani, temporaryo, ginbiyaan ang area. Amo ni gali ang istorya sang bilog nga hitabo:

Sang Mayo 1986, sang nag-order si Gen. Ramos sang opensiba sang NAFP, nagbira man sila diri, kadungan sang Cagayan offensive. Sang Mayo 4-10, bilog nga batalyon sang 7th IB ang nag-operasyon sa Barrio Bactolon area, Sipalay, Negros Occidental. Plano tani nila sudlon ang mga ginkadtuan nyo. Pero napaslaw sang ginbanatan sang yunit gerilya ang isa ka kulom nila bilang depensibong aksyon sang NPA. Resulta sini, ginmortar nila ang lugar – 38 mortal shells ang ginbira sang NAFP sa isa ka gab-i lang; walo ka balay ang ila ginsunog kag isa ka mangunguma ang ila ginpatay.

June 20: nagbalos ang aton NPA units. Tatlo ka beses nga ginlunsar sang yunit gerilya sa Hinobaan, southern Negros.

5:45 a.m. Ginreyd sang platoon nga yunit gerilya ang detachment sang B "Coy" patrol base sa Talacagay, Hinobaan. Nagdinalagan ang AFP nga tropa kag isa ang nabilin nga pilason sa detachment; nagsurender siya. Nakumpiska sang yunit gerilya ang isa ka M16 kag isa ka karbin. Ginsunog ang detachment.

10 a.m. Gin-ambus sang blocking force kag reinforcement team sang kaaway, mga tunga sa kilometro halin sa town proper sang Hinobaan. Napunggan ang reinforcement team. Madamo sang pilason sa pasistang tropa (wala maisip).

2 p.m. Isa man ka reinforcement team ang ginbalabagan sang isa ka yunit sang NPA halin sa norte nga bahin sang Hinobaan. Ginpalupok ang ila salakyan

nga pick-up sang explosive nga ginlubong sang mga kaupod sa karsada. Sentro nga naigo ang pick-up kag ginpalupad sang explosive, nagtumbo sa duta sang lima ka metro ang taas. Ang lima ka suldado nga nagasakay wala mapatay; tatlo ang nagsurender. Lima ka mataas nga kalibre sang riple ang nakumpiska sang yunit gerilya. Ginbulong ang suldado nga pilason kag nagsurender.

Perdi kaayo ang AFP sa nasambit nga inaway. Pati sa propaganda, bangud nateyp namon sang live ang inaway kag ginpabati sa radyo sa Bacolod. Kanugon nga wala namon makuhaan sang litrato bangud naguba ang amon dala nga kamera sa impak sang lupok ka explosive.

June 24: nagbalos kag liwat nangin offensive ang NAFP, reaksyon sa taktikal nga opensiba sang hukbo. Masulod naman tani liwat sa lugar nga ginkadtuan nyo (didto sa basing area). Gin-isnayp sang isa ka team sang yunit gerilya ang 80 tropa sang C "Coy" sang 7th IB. Duwa ang patay kag tatlo ang pilason. Nag atras sila sa malapit nga sityo kag didto nagsugod sa pagpataka nga sang mortar shellings. Kada-adlaw, duwa ka oras ang ila nga shellings, pagkatapos masulod ang ila ground troops. Pero ginabantayan sang yunit gerilya ang pagkatapos sang shelling, nagaposisyon ang mga ini sa alagyan sang ground troops kag ginabirahan. Atras ang ground troops sang kaaway. Amo ini ang patern sang away halin June 24 – July 5 ("Trise ka adlaw nga inaway") – shelling sang kaaway, makober ang yunit gerilya, masulod ang ground troops sang NAFP, birahon sang yunit gerilya.

First week sang July: duwa na ka batalyon sang 7th IB kag 6th IB ang ginpahulag sang kaaway para sudlon ang lugar. Kag ginatantya sang hukbo nga indi na kaya punggan. Amo nga ginpabay-an nga magsulod ang kaaway. Ginlubngan sang yunit gerilya sang explosive ang mga alagyan. Kag isa ka platoon sang kaaway ang nakasulod sa explosives area – mga 30 ka tropa – ang nagkalaigo. Walo ang patay on the spot kag 22 ang malala nga napilasan sang naglupok ang explosive. Hambal sang mga kaupod nga hangaway, "Daw palito ang mga suldado; naglinupad sang paglupok sang bomba."

Sa kabilogan, sa depensibo nga aksyon sang yunit gerilya – paglunsar sang area ambush; isnayping kag harassment, pagbutang sang explosives – 10 tropa ang kompirmado nga patay samtang masobra sa 40 ang napilasan. Isa man ka Pulang hangaway ang napatay. Resulta man sini: 52 ka balay ang ginsunog sang mga pasistang tropa, isa ka mangunguma ang ginpatay nila; ang mga tanom ginpangguba. Masubra 2,000 ka pamilya ang nag-ibakwar sa sentro sang banwa sang Sipalay kag Barrio Bactolon area.

Sa karon, padayon gihapon ang opensiba nga karakter sang NAFP. Sa Murcia, 14 kilometro halin sa Bacolod City, nag-operasyon man ang kaaway. Ginatos ka mga evacuees ang naglibot sa kapitol sang probinsya sa Bacolod City.

Dugang pa gali, tanan namon nga gamit nabilin sa area, gani sorry, nga wala kami sang mapadala nga statements nga ginapangayo nyo. Pati gani amon mga gamit, ato pa didto. Maski typewriter, wala kami (amo nga kinamot lang ni ang sulat ko). May ara gali tatlo ka batalyon ang gindugang diri halin sadtong Mayo – 6th IB-PA, 7th Artillery Battalion, 57th IB-PA. Sa kabilugan, may ara na lima ka PA batallions, tatlo ka PC battalions dugang pa ang INP kag CHDFs.

Bahin gali sa iban pa nga dokumento, nag-abot na ini nagligad pa ang para sa Negros. Pero nadula sang nag-withdraw kami sa area sang nag-bombing ang kaaway. Kung pwede tani padal-an nyo kami kung may extra pa nga kopya.

KA ORLAN

1992-2005

Ang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong (IDKP)

Nangin madulom ang bwas damlag sang rebolusyon sa Negros nga tuga sang makahalalit nga sayop nga linya nga kahimuan sang mga rebisyunistang traydor. Ang huling hati sang dekada 80 nangin tama ka masalimuot, paliko-liko, nagasinamo kag nangin paglabugay agud wasakon ang nagabaskug nga pagsulong sang Partido, Hukbo kag nagahiliugyong prente halin sa sulod. Tuman nga kalibog sang masa sa mangin pakadtuan sa rebolusyonaryo nga kahublagan.

Amo ini ang lig-on nga basehan nga ginlunsar ang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong (IDKP) sadtong 1992 kag sa Negros, nalunsar ini sa 1994 na. Panahon ini halin sa tuman nga kalibog kag pagkabiak. Apang, puno sang determinasyon kag pagsalig sa masa nga mabalik lang sa husto nga dalan ang bug-os nga rebolusyonaryo nga pwersa.

Gilunsar ang IDKP sa rehiyon kag liwat nakabangon kag nakasulong halin sa grabe nga pagbiak sa tunga sang mga matuod nga rebolusyonaryo nga nanadlong kag sang mga rebisyunista nga traydor.

DRAMA

Ang Pakig-away sa mga Rebisyunista kag ang IDKP

Halin sa Iskrip sang "PKP@50"

(Drumbeat rolling... Magsulod ang banner sa "2nd DUNGGANON NGA KAHUBLAGAN PANADLONG." Dula–Tula:)

NARRATOR:

Daw ginlikop sang kadulom
Ang bwas damlag sang rebolusyon
Sa grupong TABARA kag RPA-ABB nangibabaw
Ang linyang Insureksyon
Bug-os nga Partido, Hukbo kag rebolusyonaryong kahublagan
Nakaagom sang grabeng kahalitan

(Samtang nagtula, may 2 ka KAUPOD *nga nagatiglawas sa linyang insureksyon nila* TABARA *nga naka-itom tanan kag makig-away sa 2 man ka* KAUPOD *nga nagatiglawas sa* PARTIDO *kag* HUKBO *nga nakat-pula kag may purong nga pula nga may maso kag garab, daw war dance ini. Sa last nga linya, matumba ang* PARTIDO *kag* HUKBO *kag gusto nga magbangon apang punggan sa 2 ka* KAUPOD...*)*

AGALON MAYDUTA (AMD):

Linyang INSUREKSYON sa kasyudaran?
Sige mga komunista, iduso pa
Samtang kami nga mga agalon may duta, magkonsolida
Agud sa kaumhan liwat namon maangkon
Ang poder kag duta... hahaha!

CARP nga laye?
Siguradong malikawan
Sa SDO kag joint-venture agreement
Kami pangapinan
Kag sa amon mga kamot
Liwat nga mamonopolyo ang mga kadutaan... hahahaha!

(Magsulod ang AMD *with 1 ka* ARMY *kag 1 ka* GOONS *pero una nga magdrama ang* AMD *samtang mag-exit na tong naka-freeze daan)*

AFP/GOONS:

Wala blema, sir
Yari kami permi sa imo kiliran
Lantawa ang rebolusyonaryong kahublagan
Sa amon Thunderbolt, sila napukan
Kag sa liwat reaksyonaryong gahum
Nakaposisyon na naman... hahahaha!
(dulungan na sila nga magkadlaw)

(Magsulod ang mga MAMUMUGON SA ASYENDA *nga 3 ka bilog, magposisyon nga gatapas kag ang isa ang magtudlo sa iya kamot sa* AMD)

MAMUMUGON SA ASYENDA 1:

Yara ang amo nga tampalasan
Wala kalooy, wala katagbawan
Nagtamasa sa amon kinabudlayan
Sa pakyawan sa iya kampo

Tuman ka nubo ang sweldo
Wala pa sang benepisyo
Putoro sang kabataan
Wala na sang kasigurohan

MAMUMUGON SA ASYENDA 2:

Diin na ang Partido Komunista sa Pilipinas
Nga nagakapot sa hustong linya
Naga-usoy sa husto nga banas?

MAMUMUGON SA ASYENDA 3:

Diin na ang Partido Komunista nga amon ginahandom, ginapalangga?

TANAN:

Diin na?

(Drumbeat rolling . . . exit..KANTA – DULA – KORYO: 'KAHUBLAGAN PANADLONG")

G
Gab-i na nagalakat
D
Kaagahon naga-abot

Nagalat-as sa kadulom
G
Nagasulay sa tun-og

(1st stanza – 3 ka KAUPOD *nga nagatiglawas sa coy sang Hukbo nga nanadlong isa na diri si* MAOCHE *kag 2 ka kaupod nga nagatiglawas sa 14 ka* KAUPOD *nga nanadlong ang magtabo, maghaksanay kag kamustahanay)*

Bukid nga mataas
G7 C
Dalan nga masi-ot
G
Lamang ipa-isa
D G
Ang masa sa palibot

(2nd stanza – 2 ka KAUPOD *halin sa kasyudaran nga nanadlong magtabo kag magkamustahanay man sa nila* MAOCHE *kag iban pang* KAUPOD)

Saging, mais kag bisol
D
Amon ginakaon

Indi sablag sa inaway
G
Nga pangmalawigon

(3rd stanza – sila tanan KAUPOD *magkadto sa masa kag mag- propaganda kag hatagan sila sang pagkaon nga mais, saging kag bisol halin sa* MASA... *Malipayon sila nga nagakaon sini)*

Maukod nga pagtuon
G7 C
Hilikuton pagtuon
G
Hingpit nga ginasulong
D C
Kahublagan Panadlong

(4th stanza – Sini nga stanza mag-abot si FRANK FERNANDEZ *kag isa ka* KAUPOD *kag magkamustahanay sila tanan. Freeze.)*

FRANK FERNANDEZ (FF):

Mga kaupod, ari kita diri tanan nagtililipon agud ideklara nga nangin madinalag-on ang paghamulag naton sa mga rebisyunistang traydor nga grupong TABARA kag upod man sa iya armado nga RPA-ABB kag pagnyutralisa sa ila mga katapoan. Sa aton pagpanadlong, liwat naton nga gina-uyatan ang mga sandigan nga prinsipyo sang Marxismo-Leninismo-Maoismo kag paglunsar sang Demokratikong Rebolusyon sang Banwa paagi sa pangmalawigon nga inaway banwa.

Subong man, ginapalig-on naton ang tatlo ka hinganiban sa rebolusyon nga amo ang Partido, armadong paghimakas kag pungsodnon nga nagahiliugyong prente.

Aton man ginapasulong ang tatlo ka integrado nga hilikuton nga armadong paghimakas, pagtukod sang baseng masa kag paglunsar sang agraryong rebolusyon.

Napamatud-an naton nga indi gid mapunggan sa kaaway ang aton liwat nga pagsulong kag gani, paslaw ang ila “OPLAN FLUSHING OUT!”

Mabuhay ang Ikaduha nga Dungganon Kahublagan Panadlong !

MAOCHE:

Ka Frank, ang aton 62 ka hangaway halin sa Central kag 14 ka kaupod halin sa South nga nanadlong naglab-ot na sa 3 ka larangang gerilya nga nagatambihanay diri sa Central Negros!

KAUPOD 1:

Liwat man napapagsik ang ligal nga kahublagan masa ilabina sa paglupok sa isyu sa Mining kag NIPAS Act sa rehimeng US-Ramos.

KAUPOD 2:

Salamat sa IDKP kag liwat naman kita nagsulong!

FF:

Mabuhay ang IDKP! Mabuhay ang Partido, Hukbo kag masang pigos!!!

TANAN:

Mabuhay!

(Kantahon sa tanan ang KORO sang KANTA...)

Kami ang Bagong Hukbo sang Banwa
Yara sa ubay sang Partido Komunista
Nagasandig, nagasalig sa masa
Ginasulong Demokratikong Rebolusyon sang Banwa!

Marxismo, Leninismo, kaisipang ni Mao Zedong
Armas sa pagsulong sang rebolusyon
Armadong paghimakas aton pasanyugon
Sosyalistang perspektiba, aton nga pundaron

(Drumbeat rolling... exit.)

Ambahanon

Abyan sa Pihak

I
Isa ka pamangkot bilang abyan
San-o ka magapili sang paga-agyan
Ang oras nagalakat, wala nagapundo
Banwa nagakinahanglan sang pagbag-o

II
Indi paghulata ang rebolusyon Pebrero
Tubtob subong wala sang pagbag-o
Ang imo desisyon ginahulat sang tawo
Magpili ka abyan, wala ukon tuo

KORO

Indi lang pagkalimtan
Sa pagpili sang paga-agyan
Dalan nga padulong sa kamatuoran
Wala sang ginapigos kag ginahimuslan

III
Ang mga imol masami sa wala
Sa tuo naman ang may mga kwarta
Ang pamangkot sin-o ka diin ka
Magpili ka abyan, tuo ukon wala

IV
Dali na abyan, malayo na sila
Tubtob subong sa tunga ka pa
Malapit na ang paghusga
Magpili ka abyan, tuo ukon wala

Pwera lang sa tunga-tunga
Kay maipit ka...

BINALAYBAY

Sulong Katapo sang Partido

Ginsulat sa tuig 1995

Katapo sang Partido, ikaw magmalig-on
Sakripisyo, kabudlayan,
Gintugyan nga katungdanan, sakbaton
Masanag ang kadalag-an
Sa tunukon nga banas sang rebolusyon

Ang malawig nga paglihis kag disoryentasyon
Nakahalit sa imo pagsulong
Nahalugan ang teoretikal nga pundasyon
Ikaw nag-usmod, natay-og, naghuyang

Katapo sang Partido magmapagsik,magsulong
Yabe ang pagtib-ong sang kahublagan panadlong
Marxismo-Leninismo-Maoismo palig-unon

Marxista nga panindugan, panan-awan
Kag metodo sa kaugalingon pandayon
Ikaw Komunista, may pagsulundan
Sa kaugalingon

Ang pinakamataas nga kalipayan,
Alagaran ang katawhan
Ang pinakamataas nga handum,
Ang pagbiya sa kaugalingon
Ang pagdula sa sahi
Ang pinakamataas nga misyon

Katapo sang Partido, pag-abante, pagsulong
Huwaran ikaw nga komunista,
Palangga sang masa
Kabuhi handa nga ihalad
Kung kinahanglanon
Interes sang Partido, masa
Labaw sa tanan, itib-ong!

Ang Pagkatukod sang Komiteng Rehiyon sang Negros kag ang Unang Kumperensya sang PKP sa Rehiyon

Bunga sang nalab-ot nga nagakaigo nga mga kusog sang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong (IDKP) natukod liwat ang Komiteng Rehiyon sang Negros sadtong Pebrero 1999 kag nakahiwat sang iya unang kumperensya sang PKP sa rehiyon sadtong 2005. Bangud sini padayon nga nagbaskog kag naglapad ang rebolusyonaryong kahublagan sa iwag sang mga sandigan nga prinsipyo sang Marxismo-Leninismo-Maoismo.

2006 Tubtob Subong

Padayon nga Naga-idlak ang Pagsulong sang Rebolusyonaryong Kahublagan sa Negros

Sa sulod sang lima ka dekada sang matutom nga paghimakas kontra imperyalismo, pyudalismo kag burukrata kapitalismo, ang Partido, Hukbo sang banwa kag ang rebolusyonaryo nga nagahiliugyon nga prente nakatipon sang kusog, nagataas ang kinaalam, kag nakaangkon sang kumpyansa kag suporta sang malapad nga pumuluyo.

Nangin posible ini paagi sa husto nga aplikasyon kag integrasyon sang teoretikal nga giya sang Marxismo-Leninismo-Maoismo sa kongkreto nga kahimtangan sang sosyedad sa Pilipinas kag sa kongkreto nga praktika sang rebolusyong Pilipino.

Sa pihak sang padayon nga pagsulong sang rebolusyonaryong kahublagan sa Negros, ginsugdan man gilayon sang kaaway ang ila nga kampanya sa pagwasak sang Partido, Hukbo kag baseng masa. Nagsala ang mga kaaway sa sahi sa ila nga pagpati nga sa punta sang ila nga pagkapasista, mangibabaw ang kahadlok sang pumuluyo kag mapukan ini. Sa baylo, nangin muklat nga magpakig-away kag nagdugang ang kaisog kag kabaskug sang rebolusyonaryong kahublagan.

Samtang ang rebolusyonaryong pwersa kag masa sang Negros nagapakigbahin sa aton mga kaupdanan sa bug-os nga pungsod sa pagpaslaw sang tanan nga pagpaninguha sang rehimeng US-Duterte sa pag-imposar sang iya pasista nga diktadura, ang Partido determinado nga makapangibabaw sa partikular nga mga tendensiya kag kahuyangan sang konserbatismo, burukratismo kag empirisismo nga mangin sablag sa padayon nga pag-uswag sang rebolusyon sa isla.

Ang subong naton kahimtangan isa ka paborable nga panahon para sa mga proletaryong rebolusyonaryo sa Negros para sumahon kag tun-an ang ila eksperyensya, padalumon ang ila paghangop sa mga prinsipyo kag polisiya sang demokratikong rebolusyon sang banwa, kag epektibo nga ipatuman ang mapang-away nga mga hilikuton nga gintalana sang programa sang Partido sa subong, kag magpadayon sa pagsulong sa tanan-nga-bahin nga paagi.

Pinaagi sa kasalukuyang kahublagan panadlong, makahaw-as kita sa tunga-tunga nga subyugto pakadto sa abanseng subyugto sang estratehikong depensiba sang aton inaway banwa. Determinado naton isulong ang inaway banwa hasta sa kadalag-an!

Drama

Mga Hangkat kag Panawagan sang Partido

Halin sa Iskrip sang "PKP@50"

(Drumbeat rolling... Magsulod ang banner nga "MGA HANGKAT KAG PANAWAGAN SA PARTIDO")

NARRATOR 1:

Nangin kaladlawan na sa mata sang publiko ang pabalik-balik nga pagkapaslaw sang mga nagakalain-lain nga oplan sang mga nakaligad nga reaksyonaryong rehimen. Amo man ang natabo sa Oplan Bayanihan sa rehimeng US-Noynoy Aquino.

(Drumbeat...)

NARRATOR 2:

Nagbulos ang lain naman nga bat-olan nga papet sang imperyalismong US, ang rehimeng US-Duterte.

Sa panugod, nagpakana nga kunohay "maki-wala" kag "sosyalista" si Duterte sa tinguha nga tiplangon kag patalangon ang masang Pilipino kag ang bug-os nga rebolusyonaryong kahublagan.

Apang ang matuod niya nga duag, naggwa gid sang nakakas na ang iya make-up.

Naga-agom kita subong sang wala tupong nga pasismo kag terorismo halin sa pasistang diktadurya sa rehimeng US-Duterte.

Kag diri niya ginbuy-an ang daw mga ido buang kag uhaw sa dugo nga mga armadong hubon...

(Drumbeat rolling... Koryo sa instrumental

Sa koryo paagi sa aksyon-saot, ipakita ang nagkalain-lain nga porma sang pasismo sa estado ni Duterte sama sa mga EJK – Ben Ramos, masaker sa Sagay 9, pagpamahug kag pagpato-pato sang mga kaso batok sa kahublagan masa kag red tagging sa ila... Ipasiguro ang puntiryahon sa ila pagpanghasi amo ang audience...

Mag-itom tanan kag nagamaskara sang kalabera ang mga pasista: si Duterte daw bampira nga may bangkil samtang ang impeng US sa iya likod may sungay kag ikog nga daw demonyo... Mag-freeze matapos ang koryo...

Drumbeat rolling...)

NARRATOR 1:

Apang nagsala gid ang rehimeng US-Duterte sa ila pagpati nga sa punta sang pasismo, maghari ang kahadlok sang pumuluyo... Apang kahadlok ini nga nagangurob... nagangurob bunga sa tuman nga kaugot... Kaugot nga daw linog nga magtay-og... kag matransporma pakadto sa MUKLAT NGA PAKIG-AWAY KAG KAISOG!!!

(Magsulod ang KANTA/KORYO: "Bigwas ng Tagumpay" sa pagsugod tabugon nila ang naga-freeze nga mga pasista kag moporma para sa koryo: ipakita ang pagbangon, pagpangisog, halin sa kahadlok mangin isog sa pagsulay sa mga pagtilaw hasta nga magdaug...)

NARRATOR 2 :

Imbes nga mapukan, mas nagbaskug ang rebolusyonaryong kahublagan sa tunga sang nagka-grabe nga krisis sa ekonomiya kag pasismo sang rehimen ni Duterte.

Patimaan sa pagsaka sa pang-ideolohiya, politika kag organisasyon nga ikasarang sang Partido, gilunsar ang makasaysayan nga Ika-duha nga Kongreso sang Partido Komunista sang Pilipinas sadtong tuig 2016.

NARRATOR 1:

Bitbit sa mga kadre sa Partido ang mga kadalag-an subong man ang mga hangkat kag tikang agud mapangibabawan ang mga kahinaan sa ideolohiya, politika kag organisasyon nga amo ang kabangdanan sang nagluntad subong nga disbalanse sa pag-uswag sang pangmalawigon inaway banwa sa bug-os nga kapulu-an.

Tinguha sini nga ipasulong ang inaway banwa pakadto sa abanse nga subhalintang sang estratehikong depensiba.

(Drumbeat rolling... Magsulod ang 2 ka KAUPOD nga may purong nga pula nga may maso/karit, 2 ka BHB kag 3 ka MASA...)

PARTIDO 1:

Mga kaupod, isa ka daku nga hangkat para sa Partido sa isla sang Negros, BHB kag masa.

Hangkat kon paano naton mapangibabawan ang mga problema sa ideolohiya, pulitika kag organisasyon sa aton rehiyon agud makalahos kita

halin sa tunga-tunga pakadto sa abanse nga subhalintang sa estratehikong depensiba.

PARTIDO 2:

Ang KONSERBATISMO sa POLITIKA isa na sini..

MASA 1:

Anong buot silingon sina, kaupod?

PARTIDO 1:

Ang kaninit kag pugtak, lapta-lapta nga mga anti-pyudal nga paghimakas kag ang kaninit man sa aton mga lubos asosasyon masa ukon LAM kag komiteng rebolusyonaryo sang baryo ukon KRB, isa ka laragway sa konserbatismo!

HUKBO 1:

Kon sa patag man sa MILITAR, ang kaninit sa mga sandigan nga taktikal nga opensiba pareho sang reyd kag ambush nga nakakuha sang mga armas kag nakalipol sa kaaway, laragway man sang konserbatismo.

HUKBO 2:

Ang kagamay pa sa aton hukbo bunga sang maninit nga anti-pyudal nga paghimakas kag kahinaan sa rekrutment, dagway man sa sini nga KONSERBATISMO.

MASA 2:

Amo nga kinahanglan nga mag-isa ang tanan nga masa, indi magkahadlok kag padayon nga magduso sa hilikuton atubang sang malaparan nga pagpamahug kag pagpamatay sang kaaway. Bangud, wala sang laing solusyon sa aton problema labina sa duta kundi rebolusyon!

MASA 3:

Mabag-o lamang ang sistema paagi sa DRB, demokratikong rebolusyon sang banwa!

PARTIDO 1:

Kag dugang pa, kinahanglan nga aton pandayon ang malapad nga nagahiliugyong prente batok ni Duterte hasta na nga mapabagsak ang iya rehimen.

HUKBO 2:
Sige na mga kaupod, tara na kag sugdan na naton ang pagsabat sa mga hangkat kag panawagan sa Partido!

TANAN:
Tara na!

(KANTA/KORYO: AWIT NG PAG-ASA – flagdance sa tanan flags unahon ang iya sa Partido, NPA kag NDF)

DRAMA

Ang Ambus

KA PRENO

(Pangbukas: background nga ambahanon – Intro sang "Tambang")

Eksena 1 – ang company sang BHB naghiwat sang asembliya

(Sound: Tagubtob sang mga tikang samtang nagapasulod ang tanan nga BHB)

COY CO:

Company humanay! (Platun1, 2, 3)

Nag-asembliya kita subong bangud kay may igalunsar kita nga taktikal nga opensiba batok sa naga operasyon nga mga army. Ang aton ilunsar isa ka ambus, (positibo nga reaksyon sang tanan) gani ihanda naton ang aton kaugalingon sa pag-atubang sa kaaway. Katuyoan naton nga makakuha sang dugang nga armas halin sa kaaway. Gani ihanda ta ang mga kinahanglanon pareho sang pagpangita sayt, kinahanglanon nga ekonomiya, medikal, armas, suyak kag bomba. Kinahanglan man ang suporta sang mga masa ilabina sang mga yunit milisya ukon YM. Kinahanglan man ang hugot nga pag-uyat sang SOP kag sekreto nga paghulag agud masurpresa ang kaaway. Sa politikal nga paghanda, maghiwat man kita sang 3 check-up kag dry run. Handa na bala kita, mga kaupod?

SABAT SANG TANAN:

Huo!

(Sound : Linagapok sang tikang samtang nagapaguwa ang tanan... Background nga ambahanon : "Ang BHB" – 1st stanza lang)

Eksena 2 – Pakadto na sa sayt sang ambush kag sa aktwal nga pagpang-ambush

NARRATOR:

Matapos ang pila ka adlaw nga paghanda, nagkadto na sa sayt para magposisyon sang ambush ang mga kauban

(Background nga ambahanon samtang nagalakat ang mga hukbo: "Taktikal nga Opensiba")

COY CO:

Mga kaupod diri na lang kita, amo na ini ang sayt.

Platun 1, 2, 3 iposisyon ang mga pwersa, magbutang kita sang bomba, mga suyak sa tagsa ka sektor, butangan man ang blocking sang bomba. Ang tanan maghimo sang makoberan. *(nagahulag ang tanan sandig sa natalana nga mga tahas)*

NARRATOR:

(Samtang ga-narrate, padayon ang aksyon sa mga kauban sa preparasyon) Padayon ang operasyon sang kaaway sa mga katambi nga sityo. Sang Mayo 7, nagpaguwa sang 1 ka yunit ang BHB para magpatigayon sang HP.

Ginsunog ang backhoe kag bunkhouse nga nagatrabaho sa isa ka proyekto sang Ilog Hilabangan Riverbasin Project (IHRBP) sa higad sang suba sang Hilabangan. Sabat ini sa demanda sang pumuluyo nga mangin biktima sang dislokasyon sa tion nga ini ma-implementar na. Ang amo nga HP magaserbi man nga pangkati sa igalunsar nga ambush.

Nakaligad ang 2 ka adlaw, sang Mayo 11, 2018 sang hapon may report ang masa nga may operasyon sang indi magnubo 20 ka bilog nga army halin sa sityo Tiki, Kalape kag padulong sa sityo Pagang. Nagpundo sila sa balay sang masa tubtob magab-i.

Mayo 12, 2018 alas 5 sang aga...

(Drumbeat rolling... Sound : Linagapok sang kumbat samtang nagalakat ang kaaway... Dugay-dugay, ang CO sang Platun amo ang magtrigger sang lupok kag maigo ang nagadala sang M203 nga kaaway)

COY CO:

Volume fire! *(dugay – dugay)* ..Kahimtangan?

PLATUN 1 CO:

May 2 nga patay sa kaaway kag pila na lang ang nagabato!

COY CO:

Sige, Sustain!!! *(dugay – dugay)* ..Asolt!!! Cleaning!!!

PLATUN 1:

May 1 ka kaupod nga napilasan!

PLATUN 2:

May 1 man nga napilasan diri!

PLATUN 3:

May na cleaning kita nga 1 ka M203!

COY CO:

Medikal kuhaa ang pilason kag bulngon!

NARRATOR:

Masobra 1 ka oras ang inaway, may nabilin pa gihapon nga kaaway nga nagapalupok kag nagdesisyon na ang kumand nga mag-atras.

COY CO: Atras!!! *(mag-atras ang tanan)*

NARRATOR:

Naglaka-laka na lang ang mga lupok sang kaaway samtang naga-atras ang mga hukbo, dala ang mga pilason.

Eksena 3 – Naga-atras na ang BHB, nagdulog sa dalanon agud atipanon ang mga pilason kag ang napatay nga kaupod

COY CO:

Diri lang ta anay. Platun 1, 2 kag 3, i-posisyon ang mga pwersa kag maghanda sa pakig-away kon may kaaway nga magpalapit. *(i-posisyon sa mga Platun CO ang ila nga mga pwersa)*. Medikal, atipana ang mga pilason...

MEDIKAL:

Ka, si ka Bebe wala na nagaginhawa...

(Lain-lain ang reaksyon sang mga kaupod sang mabatian nga napatay na si Ka Bebe. Magpakita sang ila tuman nga kabalaka ang tanan samtang yara sa tagsa tagsa ka posisyon... Background nga ambahanon : "Awit kay Bambi" – intro lang kag 1st stanza samtang gina-atipan ang pilason kag ginatagad ang lawas ni Ka Bebe)

PLATUN 2 CO:

Ka, mabudlayan na gid kita sa dasigay nga pag-atras kon dal-on pa ang lawas ni Ka Bebe. May pilason pa kita nga isa.

COY CO:

(Maminsar sang madalom ang CO kag daw indi magpasugot apang wala na sang maayo pa nga himuon) O sige, tabuni ang patay nga lawas sang mga dahon para indi kaunon sang sapat. Sige, padayon sa pag-atras, ipakuha lang naton ang lawas ni Ka Bebe sa mga masa para mapalubong ta sang maayo.

PO:

Ka, may report nga may mga kaaway sa sityo Kandi-is, Kabadyangan. Kuhaon ta ang nataasan nga posisyon.

COY CO:

O sige, platun 3, magliko sa tuo kag magpaibabaw! *(maghulag ang* PLATUN 3 *pakadto sa nataasan nga posisyon)*

NARRATOR:

Sang naga-atras ang mga kaupod, naka-agi sila sa balay kag gintawag sila sang masa para pakaunon kag painumon sang gatas kag kape. Bisan sa pagpangasubo bangud sang kamatayon ni Ka Bebe, padayon nga taas ang moral sang mga kaupod bangud mabatyagan nila ang tampad nga suporta

sang masa sa ila. Pagkatapos sini, padayon ang pag-atras. Dugay-dugay, may nag-abot nga 2 ka helikopter. Tungod nga malati ang lugar, padayon nga naka-atras ang mga hukbo tubtob nga nakaabot sa isa ka lugar nga relatibo malayo na sa gin-ambusan.

Eksena 4 – Assessment sang yunit sa gilunsar nga opensiba, pag-uyat sa mga leksyon kag padayon nga pagsulong sa rebolusyon

(Background nga ambahanon : balik sa intro sang "Tambang" samtang nagtililipon ang hukbo atubang sang ila CO *kag* PO... *Sound: Linagapok sang tikang samtang nagpasulod ang tanan kag nagporma sang meeting)*

COY CO:

Ari naman ang tanan, magsugod na kita! Ang aton istoryahan amo ang ambush nga natigayon ta. Sa aton pagtasa sini, kuhaon ta ang mga positibo, mga negatibo, mga kakulangan kag mga pala-uswagon. Magkuha kita sang mga leksyon sa aton mga praktika ukon inagihan agud mapasaka naton sa mas taas nga lebel ang aton ihibalo kag praktika sa inaway.

PO:

Sige, ang nagapanguna naton nga agenda amo ang pagtasa sa ginlunsar ta nga ambush. Mag-una kita sa mga preparasyon pareho sang sayt, ekonomiya, medikal, mga paghanas, pagtuon, partisipasyon sang masa kag paghanda sa ila. Dason sini, amo ang aktwal sang ambush kag ang pag-atras. Pagkatapos sini, maghiwat man kita sang CSC. Sa pagtasa, kuhaon man naton indi lang ang pangmilitar nga kadalag-an kondi ilabina ang mga politikal nga kadalag-an ta. Sige, bukas ang tanan sa pagpagwa sang ila ideya.

PLATUN 1 LIDER:

Ka, ang aton na cleaning sa kaaway, M203, mga bala sang K3, mga napsak kag mga medikal nga kinahanglanon.

ELEMENTO:

May mga pagkaon pa kita nga nakuha, may whiskey pa man gani nga dala ang kaaway *(nagkinadlaw nga reaksyon sang iban kaupod)*

PO:

Ano pa ang mga nakita naton nga kadalag-an?

PLATUN 2 LIDER:

Ka, may duha ka patay sa kaaway kag madamo ang ila pilason. Pila na lang sa ila ang padayon nga nagabato.

SL 1 SANG PLATUN 2:

Nakatigayon kag nakabreyktru gid ang mga bag-ohan..

GP SANG SQD 2 SANG PLATUN 3:

Nakuha naton ang suporta sang masa. Nagabantay sila sang palibot kag nagapaabot sa aton kon ano ang ila namotikan nga hulag sang kaaway. May masa man nga nagaboluntad nga dira ambusan ang kaaway sa tupad sang iya balay. Nagahatag man sila sang pagkaon kag nagakalipay man sila nga nasilotan ang kaaway bangud sa ila mga kahalitan sa masa.

SL 3 SA P1:

Ilabina sa proyektong IHBRP nga nagadislokar sang pangabuhi kag puluy-an sang madamo nga mga mangunguma.

GP SA S2 SANG P2:

Sa sini nga ambush, may ara kita nadebelopar nga mga kumander, PI kag mga GP nga magapamuno sa ulihi.

PO:

Te, amo kadto ang mga kadalag-an nga na-ani ta sa paglunsar sa sandigan nga taktikal nga opensiba nga amo ang ambush. May ara pa idugang sa mga positibo? Kon wala na, magkadto kita sa mga palauswagon...

ELEMENTO 2:

Sa amon iskwad Ka, may ara kulang sa pag-alerto, gani nasurpresa kami sa pag-agi na sang kaaway kag wala maka-uyat sang pusil kag wala makapalupok dayon kay basi mamotikan.

ELEMENTO 3:

Sa amon, wala nakapalupok ang gintalana nga trigger kay wala man nakabantay sa pag-abot sa kaaway.

SL 2:

May ara pila sa amon nga wala maka-asolt kay sige pa ang bato sa kaaway...

ELEMENTO 4:

Sa amon, halog ang SOP gani kon may maglabay sa dalan, dali lang mamotikan..

SL 3:

May ara kita isa ka pilason kag isa man ka patay... *(Magpangasubo ang tanan)*

PO:

Mga kaupod, kita tanan nagatinguha nga wala sang mapatay kag mapilasan sa aton hanay apang ini nagakatabo sa isa ka inaway. Amo ini ang mataas nga sakripisyo nga dapat naton handa-an kag mangin maisog kita sa pag-atubang sini. Mga kaupod, ang kamatayon mag-abot sa aton tanan. Apang may 2 ka kahulogan sang kamatayon – may mabug-at kag mamag-an. Ang ginhalad ni Ka Bebe nga kabuhi, isa ka mabug-at nga kamatayon bangud siya lubos nga naga-alagad sang sahing pigos kag ginahimuslan. Si Ka Bebe isa ka maisog nga hangaway kag baganihan. Aton nga ipadayon ang rebolusyon nga ila nasugdan!

Mabuhay ang aton Partido! Mabuhay ang BHB! Mabuhay ang masa! Mabuhay kitang tanan!

SABAT SANG TANAN:

Mabuhay!!!

(Background Music : Last 3 lines sang "Tambang" – isang tagumpay sa Bagong Hukbong Bayan...)

SANAYSAY

Imperyalismo sa Kultura vs. Kulturang Bayan

LUIS JALANDONI

Lektura sa New World Academy, Utrecht, The Netherlands
Nobyembre 15, 2013

Kung Makapagsasalita ang Lupa

Kung makapagsasalita ang lupa
Magsasalita ito para sa amin,
Sasabihin nito, tulad namin, na ang mga taon
Ang naghinang sa bigkis ng buhay na nagbubuklod sa amin.
Dahil paggawa namin ang lumikha sa kung ano ngayon ang lupa;
At ang kanyang ani ang siyang nagbigay-buhay sa amin,
Kami at ang lupa ay iisa!

Subalit sino ang makikinig?
Makikinig ba sila,
Silang hindi nakikita,
Sila, na mula sa manhid na distansya, ay nag-aangkin
Na ang lupa ay kanila?
Dahil yaon ang sinasabi ng mga kapirasong papel?
Dahil ang mga kapirasong papel ay suportado
Ng mga taong nagsasaad ng mga banta;
Mga taong may kapangyarihang bumaril at pumatay,
Mga taong may kapangyarihang iligpit ang aming mga kababayan at anak?

Kung makapagsasalita ang lupa
Magsasalita ito para sa amin!
Dahil kami ang lupa!

Sinasalamin ng tulang ito ang isang bahagi ng kulturang bayan. Makapangyarihan at marubdob itong nangungusap tungkol pagmamahal ng mga magsasaka sa lupa, ang batayang mithiin ng mga magsasakang bumubuo ng malaking mayorya ng populasyon ng Pilipinas.

Sa pagtalakay sa imperyalismo sa kultura kontra sa kulturang bayan, nais kong mag-umpisa sa kulturang bayan, na kultura na naglilingkod sa sambayanan.

Nais kong humugot mula sa aking karanasan kasama ang masa ng mga magsasakang setler sa Pilipinas, partikular mula sa isla ng Negros na siyang pinanggalingan ko.

Ang mga magsasakang setler ay isainasailalim sa malawakang pangangamkam ng mga lupaing kanilang binungkal sa loob ng ilang henerasyon. Pinagbabantaan sila ng mga sakim na malalaking panginoong maylupa na suportado ng mga tiwaling pulitiko at ng militar. Ito ay noong huling bahagi ng 1960, sa panahong nasaid na ang mga prontera ng lupa sa Pilipinas at ang mga magsasakang setler ay wala nang mapuntahan.

Sa proseso ng panlipunang pagsisiyasat at mga pang-edukasyong seminar na isinagawa sa kanilang mga baryo ng mga rebolusyonaryong aktibista, sistematiko nilang natutunan ang tungkol sa kasaysayan ng Pilipinas at kung paano sinakop ng mga kolonyalistang Espanyol ang lupa, nagpataw ng tributo, pwersahang paggawa at pagpapasundalo, at kung paano nailunsad ang maraming

pag-aalsang masa. Sinakop naman ng imperyalismong US ang bansa na naging sanhi ng pagkamatay ng milyong mamamayan at pagkatapos ay ipinataw ang kanilang paghahari, at matapos ang 1946, nang igawad nila ang huwad na kalayaan, naghari ang imperyalismong US sa pamamagitan ng mga lokal na malalaking panginoong maylupa at kumprador.

Gayundin, ibinahagi ng mga magsasaka sa mga aktibista ang mga kwento tungkol sa partikular na karanasan ng kanilang mga ninuno at ganoon din kung paano ang katulad na sirkunstansya sa kasaysayan at mga pangyayari ay patuloy na nakaaapekto sa kanilang buhay. Isang mutwal na proseso ng pagkatuto ang panlipunang pagsisiyasat at ang edukasyunal na seminar kapwa sa mga magsasaka at mga aktibista na siyang naghatid sa kanila ng rebolusyonaryong kilusan.

Masigasig na sinalubong ng mga magsasaka ang pag-aaral at talakayan sa kasaysayan ng Pilipinas. Nagbigay ito sa kanila ng pakiramdam ng paglaya. Nauunawaan na nila ngayon kung bakit sila naghihirap. Hindi tulad ng sinasabi sa kanila na ito ang kagustuhan ng Diyos na sila'y maging mahirap. Hindi totoong ang buhay ay parang gulong, na minsa'y nasa ibabaw, minsan nama'y nasa ilalim. Ang talakayan sa kasaysayan ng Pilipinas ay nagbigay sa kanila ng dignidad: na sila ay bahagi ng mamamayan na may natipong rebolusyonaryong tradisyon, sila ang mga magsasakang lumilikha ng pagkain para sa bansa.

Ibayo silang namulat sa pag-aaral sa tatlong saligang problema na imperyalismong US, pyudalismo at burukrata kapitalismo.

Ang programa para sa demokratikong rebolusyong bayan ay nagbigay ng kahulugan at direksyon sa kanilang buhay. Anila, "Dati, nagpapaikut-ikot lamang kami sa paghahanap ng solusyon sa problema. Ngayon, bagamat hindi tuwid at napakahirap ng daan, alam namin na ito ang tamang landas, patungo sa layunin at kinabukasang dapat ipaglaban."

Ofelia

Isa sa mga instruktor at organisador ay isang 19-taong gulang na aktibistang estudyante ng nursing na ang pangalan ay Ofelia. Mahusay siyang organisador na mahal na mahal ng mga magsasaka. Noong 1974, nang siya ay madakip ng militar at isalbeyds, itinambak ang kanyang bangkay sa harap ng munisipyo. Kinuha at iniikot ng mga magsasaka ang kanyang katawan sa bara-barangay

at lumikha pa ng katutubong awit na kung tawagin ay komposo bilang parangal sa kanya. Ang eryang iyon ay naging matatag na base ng armadong rebolusyonaryong kilusan.

Ang inspirasyon ng mga naging martir tulad ni Ofelia ay bahagi ng kulturang bayan. Dahil sa pagiging mulat nila sa kasaysayan kasama ng kanilang rebolusyonaryong tradisyon, napaunlad nila ang kanilang rebolusyonaryong kulturang bayan.

Sa kanayunan, ang mga grupong pangkultura ng mga organo ng kapangyarihang pampulitika, kasama ng mga magsasaka at mga manggagawa, ay nagsasagawa ng makapangyarihang mga pangkulturang pagtatanghal na naglalarawan sa pang-aapi at pagsasamantalang dinaranas nila at ng kanilang paglaban sa pamamagitan ng armadong pakikibaka sa digmang bayan.

Sa mga lungsod, integral na bahagi ng mga aksyong masa ang mga kulturang pagtatanghal sa mga martsa at demonstrasyon ng ligal na demokratikong kilusan. Sa mga pagtitipon ng mga pambansang minorya, ang mga katutubong sayaw at iba pang katutubong aktibidad ay nagpapayaman sa rebolusyonaryong kulturang bayan.

Ang mga tula, pagpipinta, mga awit at sayaw, paglilok at iba pang likhang sining ay umusbong at patuloy na yumayabong para pagyamanin ang rebolusyonaryong kulturang bayan.

Sa larangang internasyunal, ang kultura ng sambayanang Pilipino ay naitampok sa anyo ng dalawang hukumang bayan, ang isa noong panahon ni Ferdinand Marcos noong 1980 at ang isa pa noong panahon ng termino ni Gloria Arroyo noong 2007. Sa mga hukumang ito, iniharap ng sambayanang Pilipino ang kanilang mga hinaing laban sa imperyalismong US at sa mga reaksyunaryong rehimen na mariing kinundena ng mga hukuman.

Nagdaos na ng iba pang mga hukumang bayan laban sa imperyalismong US. Kinundena ng Hukumang Bertrand Russel ang mga krimen sa gera ng US sa Vietnam. Nagdaos din ng mga sesyon sa Argentina at sa El Salvador ang Permanent People's Tribunal. Mayroon ding mga internasyunal na hukumang bayan laban sa krimen sa gera ng US sa Korea at kamakailan sa Iraq.

Sa aming bansa, patuloy na pinauunlad ang rebolusyonaryong kultura ng sambayanang Pilipino. Integral na bahagi ito ng demokratikong rebolusyong

bayan. Hinihinang ng kulturang bayan ang paninindigan ng sambayanang Pilipino sa kanilang pulitikal at militar na pakikibaka laban sa reaksyunaryong estado ng malalaking panginoong maylupa at mga kumprador. Nilalabanan nito ang dominasyon sa kaisipan, ang kulturang ipinapataw ng imperyalismong US.

Imperyalismong Kultural ng US

Nais na bigyang-matwid ng imperyalistang US ang kanilang pananakop sa Pilipinas, tabingan ang kanilang pakana na sakupin at pagsamantalahan ang bansa at mamamayan at makuha ang estratehikong pusisyon upang maangkin ang malaking bahagi ng pamilihan ng China. Idineklara ni Presidente McKinley ng US na "nakatakdang tadhana ng US ang gawing kristyano at sibilisado ang mga Pilipino." Sinabi niya ito sa panahong mayorya na ng mga Pilipino ay Katoliko.

Nang labanan ng sambayanang Pilipino ang pananakop ng US, hindi nag-atubili ang US na durugin ang paglaban ng sambayanang Pilipino sa Digmaang Pilipino-Amerikano na nagresulta sa pagkamatay ng 1.5 milyong Pilipino. Karamihan sa mga masaker at iba pang malawakang paglabag sa karapatang-tao na isinagawa ng US sa Vietnam ay unang ginawa sa Digmaang Pilipino-Amerikano.

Matapos durugin ang makapangyarihang armadong paglaban ng buong sambayanang Pilipino gamit ang superyor na mga armas, kumilos ang US para konsolidahin ang tagumpay militar nito sa pamamagitan ng iba't ibang pangkulturang hakbang upang lasunin at kontrolin ang utak at kaisipan ng sambayanang Pilipino. Nagpadala ang US ng mga guro para pangasiwaan ang sistemang pang-edukasyon. Binaluktot nila ang kasaysayan ng mamamayan, tinatakang mga bandido ang mga bayani ng sambayanan, dinakila ang paraan ng pamumuhay ng mga Amerikano at inilarawan ang US bilang tagapamandila ng kalayaan at kasarinlan.

Naggawad ng iskolarship ang US sa mga "pensyunado" (sinusubsidyuhang mga iskolar na may kumpletong sustento) upang mag-aral sa US at bumalik bilang mga tauhan na pinapaboran sa sistemang pang-edukasyon at buong burukrasya. Gayundin, ipinagbawal ng US ang anumang pagpapahayag ng damdaming makabayan tulad ng paglaladlad ng bandila ng Pilipinas. Ang wikang Ingles ay ginawang opisyal na midyum ng pagtuturo sa lahat ng paaralan mula unang baytang pataas. Ipinagbawal sa mga iskwelahan ang pagsasalita ng Tagalog o anumang wikang katutubo sa Pilipinas. Pinalaganap ang Coke, Colgate, Kodak,

at iba pa at ipinakilala ito bilang pangkalahatang termino para sa softdrinks, toothpaste, kamera, atbp. Pinalaganap ang mga pelikula ng Hollywood, gaya na rin ng Nescafe at basketbol. Pinaunlad ng US ang kolonyal na mentalidad, at ginawang pangarap ng bawat Pilipino ang makarating sa US.

Ang pinakahuling panlilinlang ng imperyalismo sa kultura ng US ay ang pagpostura ng militar ng US bilang mga tagapagpalaya na nagpapamudmod ng relief goods sa mga bansa na sinalanta ng natural na kalamidad. Pumapasok sa Pilipinas ang US marines, ang isang aircraft carrier ng US at iba pang barkong pandigma, sa mga erya ng rebolusyonaryong kilusan para magbigay diumano ng relief at rehabilitasyon. Ang bagong panlilinlang ay sinalubong ng pagkundena at paglaban sa bansa. Naaalerto ang sambayanang Pilipino sa pinakabagong mga pakana ng imperyalismong US.

Habang patuloy na nalulubog sa krisis ang imperyalismong US at pandaigdigang sistemang kapitalista, bumabaling na sila sa higit pang mapanupil na hakbangin sa imperyalismo sa kultura, gamit ang tinaguriang gera kontra terorismo para siraan ang mga kilusang rebolusyonaryo at mga lider nito at ilista sila bilang "mga terorista." Ang ganitong mga hakbang ng mga imperyalista ay sinasalubong ng pagtutol sa buong daigdig mula sa malawak na hanay ng mga rebolusyonaryo, anti-imperyalista at mga progresibong pwersa.

Mananaig ang Kulturang Bayan laban sa Imperyalismo sa Kultura

Epektibong nilalabanan ng rebolusyonaryong kilusan ang mga imposisyong pang-kultura ng imperyalismong US, kapwa sa malawak na kanayunan at sa mga kalunsuran. Ang mga gapos sa kaisipan na ipinataw ng imperyalismo sa kultura ay binabaklas ng makapangyarihang kulturang bayan. Subalit napakalaki ng hadlang dahil ang masmidya na kontrolado ng monopolyong burgesya ay patuloy na nagpapalaganap ng pinakadekadente at pinakakrudong kulturang konsumerista.

Ang imperyalismo sa kultura, anuman ang maging anyo nito sa pagtatangka na linlangin ang taumbayan, ay sinasalubong ng yumayabong na kulturang bayan na naglalantad sa mga pakana ng imperyalismo sa kultura, at nagpapasigla sa rebolusyonaryong pakikibaka ng mamamayan. Ang kulturang bayan ay integral na bahagi ng rebolusyonaryong pakikibaka ng mamamayan na sa huli, ay siyang gagapi sa imperyalismo.

Duta

Ka Neza

I
Ang duta nga palangabuhian
Natipon sa kamot sang pila lang
Ang mangunguma padayon ginaagawan
Bisan kaigangan kag kabatohan

II
CARPER nga programa sang gobyerno
Ginapatalang ang mga tawo
AFP, RPA, pabor sa US nga ila amo

III
Dugangan pa sang dalagku nga minahan
Nagawasak sang aton kapalibutan
Nagaguba buwasdamlag sang tanan
Pati ang sa mga kabataan

IV
Isahon, pahulagon ang tanan
Ini indi dapat kahadlokan
Kinamatarung aton tindugan
Duta aton pangapinan

V
Armadong paghimakas ang solusyon
Agud magbaskog ang rebolusyon
Punggan ang ila mga ilusyon
Indi pag-ihatag manggad naton

Pigos kag Ginahimuslan, Bangon

KA MONDING

I
Kaming mga mamumugon sa kampo
Nagapatay-patay kami trabaho
Ang amon sweldo manubo kaayo

II
Ang mga agalon mayduta dalagku ang ganansya
Gamay naton nga reklamo pahalinon ta sa obra
Gani kita nga mga mamumugon sa kampo mag-isa
Kusog hugpongon kinamatarung i-alsa

III
Gamit ang pasistang tropa, praybeyt goons ila pa
Kontrol ang mayor, korte kag ang pulisya
Para punggan pag-alsa sang mga mangunguma

IV
Mamumugon kag mangunguma mag-isa
Hangaway sang banwa tukoron ta
Sa parpamuno sang Partido, rebolusyon isulong
Rumpagon ang mga mapigoson!

Masa Magtindog, Magbato Ka!

KA NIXON

I
Ako naga-alagad sa masa
Para repormahon ang garuk nga sistema
Agud hilwayon ang ginapigos, ginahimuslan
Sa kuko sang agalon yutaan

II
Ang agalong yutaan amo ang nagakontrol sang kadutaan
Gikan sa kapatagan asta kabungyoran
Naga-antus sa kaimolon ang mga mangunguma
Wala sang kaugalingon nga matalauma

III
Gani mga masa magtindog, magbato ka!
Indi magpasugot nga magdaug sila
Uyati ang armas kag iti-on sa ila
Sa pagpamuno sang maso kag garab
Kita magada-ug kag maga-uswag!

Sa Paghugpong May Pag-Asa

KA RADJA

I
Kami mga tawo nga pigado
Gin-ulipon sang manugtunto
Sa ganansya kami instrumento
Sang mga sakon nga mga amo
Nga yara sa mataas nga pwesto

II
Hasta san-o kita nga mag-antus
Sa sobra nga pagpanghimulos
Ulcer, TB lang ang maangkon mo
Sa pagtrabaho nga indi na insakto

III
Ano pa ang aton ginahulat?
Mangunguma, mamumugon aton organisahon
Magpasakop na kita, maghulag kag makigsumpong
Batok sa malupigon!

IV
Sa paghugpong may pag-asa
Rebolusyon isulong ta
Rumpagon ang malupigon
Para kita mahilway kag mainswagon

Kadre sang Partido

KA TED

May mabakud nga pundasyon
IPO nga programa hugot ginapatuman
Nagapamuklat, naga-organisa, nagapahulag
Nagahiliusa Partido, Hukbo kag masa

Bisan diin man italana
Ano man nga hilikuton, wala pagpangduha-duha
Pursigido..detirminado ...sa pagrebolusyon
Masa alagaran ang sumpa sang Partido

Kabudlayan kag sakripisyo pangibabawan
Kolektibo handa mag-alalay
Burges nga panan-awan isikway
Proletaryadong diwa pandayon

Bulawanon nga misyon
hilwayon ang sahing pigos
Sa hugot nga pag-uyat sang MLM
May masanag nga palaabuton.

Partido Magkonsolida

KA TED

Dali na mga kaupod sa partido
Dal-on naton ang aton notebook kag ballpen
Kaugalingon naton ihanda
Sa aktibidad kita maghiliugyon

Dali na kaupod mga partido
Kita magtuon kag mag konsolida
Rebong teorya kag praktika aton pataason
Mangin giya sa pagrebo iwag sa paghikot

Sa iwag sang MLM rebo may kadalag-an
Pundasyon sa ideolohiya naghatag kabakud
Panglantawan matayog marka sang isa ka komunista
Kalibutan hilwayon batok sa mapiguson nga sistema

Panindugan nga indi mapukan
Sa Pagpamuno sang Proletaryadong Partido
Pulang Hukbo kag masa iya sandigan
Sa DRB ang solo nga solusyon hangtod sa kadalag-an

Mga kaupod magpakamaayo sa aton metodo
Sa paghulag kag pagpatuman sa ano man nga hilikuton
Magpakahanas sa Ideolohiya, Pulitika kag Organisasyon
Konsolidahon ang aton hanay, padulong sa pagsulong...

BHB Saludohan

KA DONA

Usahay ikaw magpulaw
Walay lugar ang duka nga makaduaw
Dili katandog ang lamok nga magsigaw-sigaw
Madasigon gihapon bisan tugnaw

Lantip kon ikaw manimati
Ang kangingit indi babag padung sa lati
Kanaas, kasikas, hulagtob ug piti-piti
Wala makatandog sa makigbisugon mong pagbati

Maampingon ka sa matag lihok
Tantyado ang tikang bisan asa nga suok
Kung may wa mailhe hala pasok
Agwanta sa gamay nga espasyo bisan gutok

Lig-on ikaw kanunay
Taliwala sa pintas nga hampak sa kaaway
Tungod panaghiusa nagpabiling tiunay
Kusog nga tamparos mopukan sa kaaway

Sa walay puas mo nga pag-alagad sa katawhan
Ikaw angayan nga saluduhan
Sayawan, balakan, kantahan
Pasidunggan ikasingkwenta nga katuigan!

Kalayo sang Rebolusyon

KA DEWANIE MAGDIWANG

Samtang may mangunguma nga wala sang kadutaan
Sa pangabuhian gina-agawan
Ang mamumugon wala sang husto nga sweldo
Kulang sa husto nga benepisyo

Samtang ang mga propesyunal
Manunudlo, nars, doktor, enhinyero kag iban pa
Sa iban nga pungsod sila nagapaulipon
Ginasakit, ginapatay kag sang kagamhanan ginapabay-an.

Samtang ang kababaehan
Nagaid sa otoridad sang kalalakihan
Ginakabig nga pambalay, pangkama kag mahina lang
Ginabugbog, ginalugos, ginapatay bangud siya babaye lamang

Samtang ang mga kabataan nga dapat ara sa eskwelahan
Wala sang panahon maglingaw-lingaw kag maghampang
Bangud sa kampo nagaid sa hilamon
Apang ang sweldo iya sang ulipon

Samtang ang pamatan-on gindingutan
sang kinamatarung sa edukasyon nila
Nagatrabaho para makapadayon sa pag-eskwela
Bulok nga kultura sang droga, kriminalidad,
        kabastusan ang ginadala
Lamang malingaw ang kaugalingon gikan sa problema

Samtang may ginapamatay
nga wala sang husto nga basehan
Ang nagahimakas kag nagapangabudlay
gutom ang nadangatan
Bangud gobyerno sang mga gamhanan
Wala nagakilala sa kinamatarung
kag handum sang pigadong kadam-an

Armadong rebolusyon magapadayon
Sa kaumhan, kalayo sang pag-alsa suguran
Pabalud-balod padulong sa kasyudaran
Agud lubos nga pagbag-o maaguman

Partido Komunista sang Pilipinas
ang ubay sa pagrebolusyon
Hangaway sang Banwa mayor nga hinganiban
Para sa pagsulong sang armadong rebolusyon
Agud kahilwayan kag katawhayan
lubos nga maangkon

Soldado

KA MONDING

I
Ako isa ka hukbo naga-alagad sa pumuluyo
Naga-organisa kag nagapropaganda
Nagapahulag sa masa
Para mahilway sa garuk nga sistema

II
Ang mga dalagku komprador-AMD-burukrata
Dalagku pirme ang ila ganansya
Sila ang nagakurakot sa manggad ta
Upod sa ila amo nga imperyalista

III
Gani mga masa ano pa ang ginahulat ta
Indi kita mahadlok kay ila kita nabiktima
Kon may mga army sila nga nagaprotekta
Sa ila nga pagmina
May mga NPA man kita nga handa
Magbulig kag magdogmok sa mga pasista

IV
Mabuhay ang masa! Mabuhay ang Partido Komunista!

Pahinumdom sa Tanang Kauban

KA JACK

Mga kauban kinahanglan atong hinumduman
Sa atong paglihok, SOP ang kinahanglan
Ang mentalidad nga sibilyan kinahanglan atong likayan
Para dili kita mabutang sa alang-alang panahon sa awayan

Ug sa pagbantay sa seguridad permi abtik ang mata
Ang pagkatulog sa posisyon o sa sektor ayaw pagbuhata
Dili magtalikod sa sektor, dili magbiya
Para ang kaaway ta dili makaopensiba

Kun sa tibuok nga adlaw may aktibidad
Sa politika o militar nga tulomanon
Sa wala pa magsugod, kinahanglan sayo moabot
Aron ang trainor dili maghulat sa atong pag-abot
(dili matak-an sa pagsabot)

Mokuyog sa exercise kada buntag
Dry-run ug praktis para maniobra
Para perming kundisyon ang lawas ta
Aron sa inaway makalahutay kita

Kon naa sa balay sa masa
Dili malimot magpropaganda
Gamiton ang MLM nga teorya ug ipraktika
Para mapalihok ang masa base sa interes nila

Gani mga kauban dili magduha-duha
Pakusgon naton ang taktikal nga opensiba
Aron mapataas ang halintang sa
Demokratikong Rebolusyon sang Banwa

Pamensaron

KA SOL

I
Sang ako nagapanglakaton sa dalanon
Madamu ako sang palamangkotanon
Ngaa ang pumuluyo naga-antus
Wala na bala sang katapusan ini?
Aton nalang bala ini nga tulukon
Kag pabay-an nga katawhan padayon nga pigoson?

II
Sang ako nagsaka sa bukid kag nagtuon
Nakita ko ang matuod nga solusyon
Nga wala sang iban kundi ang rebolusyon
Agud ang problema sang katawhan solbaron

III
Gani tion na sang aton nga paghulag
Masa pukawon, organisahon kag pahulagon
Rebolusyong agraryo aton ipasulong
Panguna nga unod sang aton rebolusyon
Pabaludbalud nga isulong
Pungsodnon nga kahilwayan kag demokrasya
Aton maangkon kag isunod ang sosyalistang konstruksyon!

Ang Pag-fulltime ni Ka Ghel

KA JHELAI

ALAS NWEBE NA SANG GAB-I halos tatlo ka oras na nga nagapanglakaton sila ni Ka Ghel kag ang kaupod niya nga si Ka Ras nga katapu man sang Kabataang Makabayan nga halin sa syudad. Ma-"tour of duty" sila sa CS.

“Ahmm...Ka Mike, layo pa? Daw kagina paman ta naga segi lang sang lakat! Madamu na sang taklaron kag dulhogon ang aton naagyan pero nga daw wala na sang katapusan?” Pamangkot ni Ka Ghel kay Ka Mike nga amo ang nagsugat sa ila.

“Layo pa, mga duha pa ka oras ang aton nga lakton antes kita nga maka-abot sa besingan,” sabat ni Ka Mike.

“Ghel magkonsentrar ka na lang sa lakat ta, sobra pa sa nabatyagan ta nga kakapoy kag kauhaw ang gina-antus sang pumuluyo diri sa kaumhan,” dugang ni Ka Ras.

Naghipos na lang sa Ka Ghel kag nagkonsentrar sa paglakat. Excited siya nga maka-integreyt sa mga masa ilabi na sa tanan makakita siya sang hukbo. Nalipay siya nakaabot na sila sa besingan sang NPA.

“Aayyy... salamat nakaabot gid man kami. Nakita ko na kag makilala ang mga NPA,” ini ang ara sa huna-huna ni Ka Ghel asta nga nakatulog siya nga may matam-is nga yuhom.

Madamu sang mga na-eksperyensyahan sa Ka Ghel, ang mag-integreyt sa masa, mga dry run nga paghanas sa hukbo, ang maghatag sg mga pagtuon sa mga kaupod kag masa, magtudlo cultural sa mga kabataan. Kag labaw sa tanan nasabat ang madugay na niya nga mga palamangkotanon.

Napulo na lang ka adlaw ang nabilin kag matapos na ang isa ka bulan nga TOD ni Ka Ghel. Nagapulong ang platon sang may ginplastar si ka Ghel.

“Mga kaupod, daku gid ang pasalamat ko sa inyo. Kung indi tungod sa dugang nga pagpahangop ninyo sa akon, wala ako namuklat sa kamatuoran. Sa malip-ot ko nga panahon diri, madamu ako sang natun-an kag aktwal ko nga nakita ang sitwasyon sang mga masa. MATUOD gali nga ARMADONG PAGHIMAKAS lang gid ang solo nga solusyon sa pundamental nga problema sg pumuluyo. Gani, lubos-tagipusoon ako nga nagadesisyon nga LUBOS NA MAG-ALAGAD SA KATAWHAN!

Makita ang kalipay nga reaksyon sang mga hukbo sa nangin desisyon ni Ka Ghel. Antes pa matapos ang isa ka bulan niya nga TOD, upod sang determinasyon sang kaisog kag handum nga hilwayon ang malapad nga masa, nag-komit si Ka Ghel nga mag-FULLTIME sa CS, sa BHB!

Mga Binalaybay

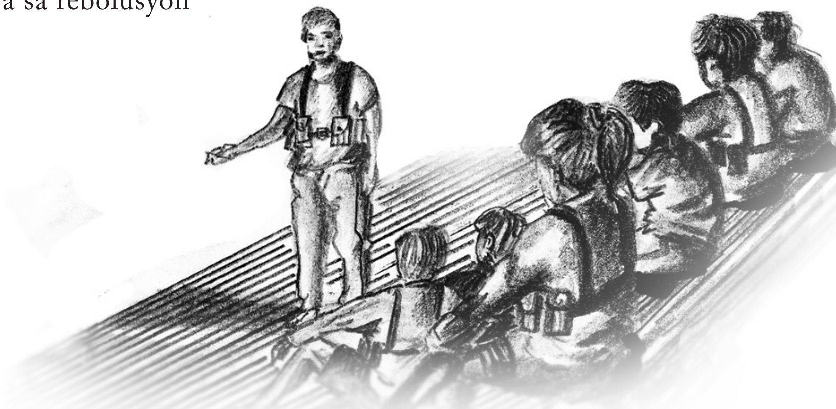
Iwag sa Partido

KA JACK

Ang Marxismo-Leninismo-Maoismo,
    mao'y linya sa ideolohiya sa Partido
Sahi ug sektor sa katilingban naila sa SICA nga hinganiban
Sa pagpatuman sang gimbuhaton, aseson ug atong sumahon
Ang kakulangan atong puntingon
    aron sa sunod mahimong mauswagon

Bilang kolektibo sa gimbuhaton,
    ang relasyon palig-onon
Ang CSC kanunay hiwaton,
    ang kakulangan kolektibong sawayon
Ang katawhan may sari-saring problema
    sa nagtunhay nga nagharing sistema
Nagpadayon ang malapyudal nga sistema
    ug ang paghari sa gahum sa imperyalista

Busa kita magmadusuon,
Pumuluyo organisahon
Ang masa atong palihukon
Aron ang masa mohait ug maglig-on
Para sa rebolusyon

Ngaa Yari Ako Diri?

KA AYA

Ngaa yari ako diri?
Ang akon pamangkot sa akon kaugalingon
Ngaa yari kami nga batan-on sa kabukiran
Ano nga kabuhi ang amon malauman
Kung kami yari diri

Sa adlaw-adlaw ko nga pagpangabuhi
Kaupod ang akon kauban akon makit-an ang sabat
Sa akon palamangkutanon

Indi kami pareho sang ginhalinan
Indi kami pareho sang ginikanan
Indi kami pareho sang naandan
Apang gin-isa kami sang isa ka kahublagan

Alagaran ang katawhan
nga biktima sang sistemang malakolonyal kag malapyudal
Alagaran ang katawhan ang amon ginsumpaan
Sakripiso kag kabudlayan, amon malampuwasan
Kahidlaw sa pamilya pun-an sang kauban

Prinsipyo sang Partido amon ginahalungan
Agud ang katawhan amon nga maalagaran

Pagsaway kag pagsaway sa kaugalingon
ang amon naandan nga himuon
Agud ang gamay nga sipyat
Amon himuan sang kahustuhan
Kay ini lamang ang armas
nga indi makuha sang kaaway sa katawhan

Halandumon ang mangin sundalo sang katawhan
bangud yari diri tanan matukiban kag matun-an
ang problema sang sosyedad kag katawhan

Yari diri ang solo nga sabat
sa problema sang katawhan
DRB ang solo nga solusyon
Apang ind ini mapadayon
Kung aton lang ini tulok-tulokon

Indi kami magkanugon sang kabuhi nga namon
sa burges-pyudal nga sosyedad
Kabuhi nga proletaryado, amon ginapangabuhi
kag ang dunot nga sistema amon nga bag-uhon

Wagtangon ang mga bagahe,
Pasulong kag paabante
Mangin sundalo sang katawhan
Magpatapo sa Bag-ong Hukbong Bayan
Kag sabton ang palamangkutanon
sa akon paminsaron:
Ngaa yari ako diri?

A Raging Woman

ILAYA

A furious torrent
A potent force
Drifting fiercely
Running wildly
Making a way
Towards the sea

A raging woman
A formidable foe
Striving to live
Struggling to win
Fighting every battle
For people's dream

Akig nga Babayi

ILAYA

Madasig nga ilig
Mabaskog nga pwersa
Bagsik nga nagalutaw
Biskan diin nagadalagan
Nagapangita sang alagyan
Pakadto sa kadagatan

Akig nga babayi
Kahaladlukan nga kontra
Nagatinguha mabuhi
Nagahimakas magda-og
Naga-away sang tanan nga away
Para sa handom sang katawhan

The Weeping Mother

ILAYA

She stands alone and forsaken
against the lush green, slopy wall,
on her feet are chains and shackles
where her blood tears fall.

She cries out deep in the forest
where her conqueror made a den,
her robe is torn and red-stained
with the blood of her children.

She weeps over her paradise
long lost to her captor's greed,
she weeps for her sons and daughters
who fought for her to be freed.

***May 9, 2018:** The Pulang Tubig Waterfall is found within the thick forest of Brgy. Patag, Silay City. The drifting water may appear to be red in color because of the red-orange rocks where the waters flow. However, some local folks tell tales of bloody encounters along the river during World War II. They say that after the firefights, spilt blood flowed down the slope.*

In history, Patag is known as the "last stand of the Japanese Imperial Army" in Negros. Throughout the 2nd World War, about 6,000 Japanese forces died within its interiors and wilderness. Filipino and allied forces fought valiantly while penetrating the man-made tunnels criss-crossing Mandalagan Mountain Range of Talisay and Silay. The heaviest aerial and land assault launched on May 9, 1945 against the Japanese forces marked the fall of their last frontier in the island during the inter-imperialist war.

Seventy-eight years have passed but until now, our Motherland is still grieving for every life sacrificed to make our country free from foreign domination, and our people free from class exploitation and oppression. The fight for freedom continues.

Ang Nagahibi nga Iloy

ILAYA

Nagatindog siya nga isahanon kag ginbaliwala
Batok sa mahigko nga dingding nga berde
Sa iya tiil may kadena kag posas
Sa diin ang iya dugo nga luha ga tulo

Nagatalangison sa tunga sang lasang
Sa diin ang iya kaaway nag-ubra sang hawla
Ang iya nga bayo gisi-on kag may mga mantsa
Sang dugo sang iya kabataan

Nagakasubo siya sa iya paraiso
Nga ginkuha sang hakug nga kaaway
Nagakasubo siya sa iya mga kabataan
Nga nakig-away para sa iya kahilwayan

Mayo 9, 2018: *Ang Pulang Tubig Waterfall makita sa sulod sang madamol nga lasang sang Brgy. Patag, Silay City. Ang nagailig nga tubig nagaguwa nga duag pula bangud sang red-orange nga mga bato kung sa diin nagatupa ang tubig. Sa pihak sini, ang mga tumandok naga-istorya sang madinuguon nga enkwentro sa suba yadtong World War II. Gahambal sila nga pagkatapos sang inaway, ang iban nga mga dugo nag-ilig asta nga nahulog sa banglid.*

Sa kasaysayan, ang Patag kilala bilang "last stand of the Japanese Imperial Army" sa Negros. Sa panahon sang ika-2 nga Gyera Pangkalibutanon, malapit 6,000 ka pwersa sang mga Hapon ang nagkalamatay sa tunga-tunga sang malapad nga lasang. Ang mga Pilipino kag allied forces maisog nga nakig-away samtang ginasulod ang mga ginhimo nga tanel nga naglapos-lapos sa Mandalagan Mountain Range sang Talisay kag Silay. Ang mabaskog nga nga pagsalakay halin sa kahawaan kag kadutaan sang Mayo 9, 1945 batok sa pwersa sang Hapon nagmarka sang katapusan nga pagkapulak sang ila katapusan nga prontera sa isla sa panahon sang inter-imperyalistang gyera.

Pito kanapulo kag walo na katuig ang nagligad pero asta subong, ang aton Iloy nga Duta nagakalisod sa kada kabuhi nga ginsakripisyo para mahilway ang aton pungsod sang kamot sang dumuluong, kag ang aton pumuluyo mahilway sa makasahi nga pagpanghimulos kag pagpamigos. Ang paghimakas para sa kahilwayan nagapadayon.

This Dancing Muse

ILAYA

From the mossy rock where I stood,
I watched her dance with vitality --
this fair muse in pearls and white lace
was unstoppably cascading down the slope;
crashing loudly from rocks to rocks;
breaking herself into rapids;
and filling-up the basin of bubbling flow,
where my young comrades
soaked their burning wish to escape
from the summer heat, even just for a day.

Half-drenched, with violet lips
and shivering nerves,
they whooped louder than the roars
of the chilly water rushing down the gradient.
What a lovely sight! What a joyous sound!
I plunged myself, too, into the water and felt
the dancing current pushing the fragments
of my youth out of my fastened memories.
Back then, I was like them – young, daring,
and determined to endure every fall, and twist
and turn in the main stream of struggle
for liberty and democracy.

Ining Nagsaot nga Musa

ILAYA

Halin sa lumuton nga bato diin ako nagatindog
Ginatan-aw ko siya nga nagasaot sang mapagsik
Ining maanyag nga musa sa perlas kag puti nga laso
Wala nagauntat nga nagakahulog sa dalom
Makusog nga nagakatumba sa mga kabatuhan
Ginawasak ang iya kaugalingon sa mabaskog nga ilig
Kag ginapuno ang pagutpot sang mga bula
Sa diin ang akon lamhad nga mga kaupod
Ginatusmaw ang nagabaga nga handom para maka-eskapo
Halin sa mainit nga panahon, biskan sa isa lang ka adlaw

Basa ang katunga, nagalagom ang bibig
Kag nagakurog ang kaugatan
Sila nagasinggit makusog sang sa ngurob
Sang mabugnaw nga tubig nga nagailig paubos.
Isa ka maanyag nga lalantawon! Isa ka malipayon nga tunog!
Akon ginlusong ang kaugalingon, upod, sa tubig kag nabatyagan
Ang nagasaot nga kusog nga nagatulod sang mga higko
sang akon pagkalamhad paguwa sa akon tinago nga nagliligad.
Balik sadto, pareho man ko sa ila – lamhad, makahas,
Kag determinado nga agwantahon ang kada kapaslawan,
          kag maglubag
Kag magkadto sa matuodtuod nga paghimakas
Para sa kahilwayan kag demokrasya.

Sentimentalismo

KA ALIYA

Senti nga moukiot sa atong panumduman
Dili kini malikayan tungod sa prolet
Ug burges nga nagstragol sa atong baruganan
Dili kini angay kumpyansahan
Burges nga panglantawan
Naa sa sulod sa atong dughan

Ang senti kon atong pasagdan
Birahon ka ug paundangon
Sa pag-alagad sa katawhan
Kun ato kining paundayunan
Magpuyo nga kunohay malinawon
Ug magpakakuntento na lang
Dili na nimo mabatyagan
Nga kabahin ka sa 99% nga gipahimuslan
Sa atong katilingban!

Tungod sa teorya ug praktika sa MLM
Nga atong natun-an
Panghuna-huna sa usa ka proletaryado
Mouki-ot sa atong galamhan
Ang senti mapangibabawan
Tahas nga gibiyaan padayon natong ipatuman

Singgit sang Hustisya

KA DEWANIE MAGDIWANG

Matinong ang madulom nga kaagahon
Para sa hamuok nga katulugon
Sang mga lapyo kag kapoy nga kalawasan
Sang mga mangungumang nagahimakas para sa pangabuhian

Magahod kag eskandaloso nga pagbungkal sang pwertahan
Ang nakapukaw sa mga katawhan
Nga sang hinali lang ginbuslan
Sang mga singgitan kag pagtangis sang mga kabataan

Ang mga soldadong nakauniporme kag nakamaskara
Sari-sari nga armas ang dala
Wala sang pagpangduha-duha
Naghukom sa pag-utas sa kabuhi sang mga mangunguma

Ginhatok-hatok nga mga kalawasan
Ulo nga ginwasak sang bala sang kamatayan
Nagahuray-ad nga lawas, mabugnaw nga bangkay ang naabtan
Sang mga pinalanggang asawa kag kabataan

Ini bala ang bag-ong laye kag hustisya?
Ang paghari sang kapintas kag kalakasan
Sang mga tawo nga may otoridad kag sa laye nagapatuman
Sang mga berdugong mamamatay-tawong unipormado

Sa diin na ang katarungan
kag hustisya sa ini nga sosyedad?
Ini ang matunog nga palamangkutanon
Sang mga nagabakho sa pagtalangison

Hangaway sang banwa ang dalan
Para hustisya matagamtaman!

Pintas nga Rehimeng Duterte

KA JINGGOY

Akong tagikon ang panahon ni Duterte
Bulan sa Enero gipangdakop ang mga mangunguma
Gidakop ug gibilanggo nga way sala
Ug gihikaw ang kagawasan
Sa kinabuhi gihunosan
Kapait sa atong katilingban

Ug karon inyong pamatian
Ni'ng nag-agulo tang katilingban
Angay ba kining pasagdan
Ang tawhanong katungod nga padayong giyatakan
Pintas nga rehimeng Duterte
Ang army iyang gimanduan
Sa pagpangdakop ug pagpanglutos
Sa masang nilupigan sa kabukiran

Mao nga nangita ta og kasulbaran
Alang sa mga nilupigan
Kay mao kini ang dakong suliran
Hagit kanatong tanan mga kauban
Nga isulong ang gubat sa katawhan
Hangtud sa kadaugan

Hustisya sa imo Pagtaliwan, Kauban

KA JHELAI

I
Sa imo pagtaliwan madamu ka sang nabayaan
Pamilya, abyan kag mga kauban
Apang indi makapahuyang sa amon panindugan
Hustisya sa imo pagtaliwan, kauban!

II
Naga-udyak sa kalipay ang tropa sang pasista
Nakuha nila ang kabuhi sang isa ka hukbo sg banwa
Apang ini nga hitabo isa lang ka kahigayonan
Nga indi naton malikawan
Apang nangin leksyon para sa aton tanan
Hustisya sa imo pagtaliwan, kauban!

III
Sa imo pagtaliwan indi pa ulihi ang tanan
Sa pihak sang kasubo, ipakigbato
Ang ara sa amon kaisipan
HUSTISYA sa imo pagtaliwan kauban!!!

Bagamat may Lumbay

ILAYA

Para kay R, sa paglisan ni Maya Daniel at mga kasama*

Isa-isang lumisan sa kumalingang tahanan,
Buo ang loob na maglingkod sa bayan,
Humayo't tinahak ang landas na mapanganib,
Mga diwang mapanglaban ay nagtagpo't nagsanib.
Sama-samang naglakbay sa gitna ng kaparangan,
Gabay sa dilim ang mga talang nagkikislapan,
Isa-isang nangarap na makita ang pulang umaga,
Sama-samang nag-alay ng dugong mapagpalaya.

Bagamat may lumbay ang pusong naulila,
Humugot ng lakas sa kandungan ng pakikibaka,
Lalalim man ang puwang ng lungkot at pighati,
Pupunuin ang humpak ng kalayaang mithi.
Sisibol din ang araw sa uring naghihikahos,
Pupula ang mga burol, puputulin ang mga gapos,
Lalaya rin ang bayan sa dayuhang pangdudusta,
Lalaya rin ang masa sa mga uring mapagsamantala!

**Si Maya Daniel ay si Kasamang Felix Saldito, rebolusyonaryang makata, pintor, at kadreng pang-edukasyon na matagal na naglingkod sa armadong pakikibaka sa Isla ng Panay. Naging martir siya ng rebolusyon noong Agosto 2018. Siya ay tubong Ilog, Negros Occidental.*

Biskan may Kalisod

ILAYA

Para ni R, sa pagtaliwan ni Maya Daniel kag mga kaupod

Isa-isa nga nagbiya sa sa nagtatap nga puluy-an
Bug-os ang kaugalingon nga mag-alagad sa katawhan
Nagtindog kag gin-usoy ang banas nga tunukon
Mga diwang makig-away nagkita kag nag-ipon
Ululupod nga nagbaktas sa tunga sang kaparangan
Iwag sa kadulom ang mga bituon nga nagasidlakan
Isa-isa nga naghandom nga makita ang pula nga kaagahon
Ululupod nga naghalad sang dugo nga mapanghilwayon

Biskan may kalisod ang tagipusuon nga ginbiyaan
Nagahunos sang kusog sa sabakan sang paghimakas
Magadalom man ang antad sang kasubo kag kalisod
Pagapun-on ang bakante sang kahilwayan nga handom.
Magausbong man ang adlaw sang sahing ginapigos
Magapula ang mga haya, pagautdon ang mga gapos
Mangin mahilway ang pungsod
        sa dumuluong nga pagpangulipon
Mangin mahilway ang masa sa sahing mahimuslanon!

Dyornal

Dugu-an ang Kamot

KAUPOD STEPH

Isa ka personal nga dyornal bahin sa Oplan Sauron 1 & 2

Nakabalik gid man ko sa yunit kung sa diin una ako nakasulod 15 years ago, sa diin first time sa akon ang tanan. First time as in first time ko nakakita sang basing sang hukbo, first time magtulog sa duyan sa idalom sang atop nga tela sa tunga sang lasang, first time makakaon sang mais nga tinig-ang, first time nga makauyat sang armas. Una nakon nga exposure sa CS diri nga lugar. Ten years ago, nag-TOD man ko diri sa sulod sang 5 ka bulan kag naka-eksperyensya nga maglunsar sang basic TO.

May pipila pa ka kilala nga mga kaupod, pero kadam-an sa ila subong mga pamatan-on, sa akon pagpangusisa kung diin na ang iban nga mga kaupod sadto. Ang iban nagpahuway, may ara man sang namartir, ang iban may ara na lain nga trabaho, kag ang iban na deploy na sa iban nga larangan. Daw sang san-o lang, medyo pamilyar pa man ko gihapon sa terrain, pero ang dako nga pagbag-o nga akon natalupangdan ang mataas nga pag abanse sang organisasyon masa, ang organo sa gahum pulitika, sa karon natukod kag nagalarga ini diri.

Panahon ini karon sang bulawanon nga pagselebrar sang anibersasryo sang Partido Komunista sang Pilipinas, masako ang mga kaupod para sa paghanda sa sini nga okasyon. Indi man grandyoso pero mabatyagan sa tagsa-tagsa ka mga kaupod ang excitement nga magpasundayag sang ila talento, sa parada kag pormasyon sang hukbo bitbit ang matag-as nga kalibre sang armas para ipakita ang kusog nga nalab-ot sang rebolusyunaryo nga kahublagan. Syempre ako excited man. Sa panahon sang mga paghanas, nagtuon man kami sang mga memo nga ginpapanaog sang Komite Sentral sang Partido angot sa M.O. #32 kag E.O. #70 ni Duterte nga sa diin ginpaidalum ang bilog nga isla sa "state of lawlessness" subong man ang rehiyon sang Eastern Visayas kag Bicol. Gintukod man sini ang pungsodnon nga "task force" para lagson ang rebolusyonaryong kahublagan. Isa sa mga talalupangdon kada gab-i kag kaagahon ang pabalik-balik nga paglupad sang drone.

Natigayon ang aktibidad, overwhelming ang audience! Makita mo sa nawong sang masa ang kalipay, kapagsik kag bugal samtang ginatan-aw ang mga pagpasundayag sang ila Hukbo kag mga kaupod. Wala na sang pagpangduhaduha, amo ini ang itsura sang aton gobyerno, ang gobyerno sang pumuluyo nga madalom nga nakaugat sa masa. Sa bahin sang mga kaupod, sa pihak sang kakapoy, kulang sa tulog, basa sa ulan kag iban pa nga sakripisyo para matigayon sang aktibidad, mabatyagan kag makita ang ila determinasyon kag kapagsik.

Madinalag-on nga natapos ang aktibidad nga wala sang dako nga sablag nga nasumalang. Balik na kami sa basingan. Taguri ang pahuway sang mga kaupod. Natural lang ini kay pila ka semana nga nangin masako sa preparasyon, training sa parada, teknikal kag pagpasiguro sang mga kinanglanon.

Duha ka adlaw matapos ang aktibidad, may report nga nabaton halin sa mga LPs. May pila ka kulom sang kaaway nga naga-operate malapit sa amon basing. Gilayon nga nagpapanaog sang red alert status ang yunit kumand para sa paghanda nga makig-away ingkaso magsulod sa natalana nga killing zone ang

kaaway. Ginpabaskog ang monitoring sa hulag sang kaaway, gilayon man nga nagangot sa SGU para sa kinanglanon nga supporta sa pagmainobra. Madamo sang sibilyan sa yunit sa sini nga panahon bangud may pipila ka mga TOD kag bisita ang ginaakumudar diri.

Ara na, ara na sa pihak nga bungyod ang kaaway, may mando na sa paghanda kag pagposisyon sa tagsa-tagsa ka natalana nga sector of fire. Kalmado, disiplinado nga paghulag kag pagpamati sa kumand ang ginahimo sang tagsa-tagsa. Wala nagsulod sa killing zone ang kaaway, nagpabilin sila sa pihak nga bahin sang bungyod kag didto naghikot sang ila palanyapunon. Natapos ang bilog nga hapon nga wala sang may natabo nga insidente. Nagasinulod ang mga impormasyon halin sa mga LPs nga may ara man sang pila ka kulom sang kaaway sa mga kaiping nga sityo. Maid-id nga ginabasa sang mga kumander ang sitwasyon. Nagpapanaug ini sang desisyon nga magsaylo ang bilog nga yunit sang posisyon para makaguwa sa sirkulo sang kaaway. Pagkagat sang dulom, amat-amat na kami sa amon pormasyon para sa pagsaylo. Mataas nga bungyod ang amon sakaon para malikawan ang presensya sang kaaway. Masyado kalaba sang linya, hinay-hinay, mahalungon namon nga nasaka ang bungyod. Pag-abot sa tagaytay sini, amon nakita ang drone nga nagalupad sentro sa lugar nga nahamtangan sang kaaway. Wala sang gahod, wala sang kalas, amat-amat kami nga nagpalayo. Nagsugpon ang isa ka iskwad sang SGU nga nag bantay sa mayor nga dalan para ipasiguro ang pag-agi sang kumpanya. Sa sulod sang tatlo ka oras naabot namon ang halfway sang tuyo namon nga sayluhan nga lugar basingan. Puno sang balhas, makapoy ang diretso nga pagmartsa bitbit ang tagsa-tagsa ka mga gamit.

"Mapondo kita diri subong nga gab-i, para mapatsekyar ang aton target sayluhan bwas," hambal sang Coy CO.

Nagpahuway ang mga kaupod para makaakumular sang kusog para sa sunod nga adlaw nga paglakat, nangin matatapon sa ila hangaway ang masa sa lugar nga amon ginpundohan.

Kaagahon pa lang alerto na ang mga kaupod, nakadawat kami liwat sang report nga naghulag naman ang kaaway kag nagsubay ini sa dalan nga amon gin-agyan pakadto sa amon nahamtangan. Gilayon nga ginplastar sang yunit kumand ang mga hangaway para makuha ang inisyatiba ingkaso magsulod sa gintalana nga killing zone ang kaaway.

“Ara na,” siling sang YM samtang nagadalagan pakadto sa amon nahamtangan.

“Ara na sa diin?” pamangkot sang CO sa iya.

Ara na nagadulhog ang kaaway kag makita na ang mga ini sa mga kaupod nga sniper nga nakaposisyon sa nataasan nga bungyod sa atubang. Matuod nga ara na ang kaaway pero medyo malayo pa ang distansya sini sa gintalana nga killing zone. Nagpundo ang mga ini sa isa ka balay para maghikot sang ila kalan-on.

Pag-abot sang dulom liwat kami nga nagpormasyon para maglakat pakadto na sa target area. Mahalungon gihapon kami bangud ara lang ang kaaway sa balay nga ila ginpundohan. Sulod liwat sa tatlo ka oras nga lakat amon na nalab-ot ang basingan. Ginplastar kami sang mga kaupod sa isa ka payag nga ara sa tunga-tunga, upod ko ang pila ka mga TOD. Sa padayon nga monitoring sa hulag sa kaaway, medyo malayo sila sa amon nahamtangan.

Petsa 26 na sang Disyembre, amo ini ang adlaw nga pagsukat sa ika-50 nga anibersaryo sang Partido, may aktibidad kami sa sulod sang basingan. Magapasumpa kami sang bag-o nga katapo sang Partido kag pultaym nga hukbo subong man ang pagwelcome sa mga TOD upod sa mga masa sa palibot nga komunidad. May update ang kumand nga may masulod nga mga kaupod karon nga gab-i kag ang mga TOD maggwa man pagka-takop sirom. Ako na lang isa ang mabilin sa payag nga akon naposisyunan samtang ang mga kaupod yara sa kasagingan sa tupad sini.

Nag-abot ang kagab-ihon, nagkinamustahanay na sa mga manuglakat nga mga kaupod, “Halong kamo kas, padayon kita sa pagpamuklat para sa padayon nga pagpakusog sang rebo,” binayluhanay nga mga tinaga halin sa mga kaupod.

Naglakat na sila, ako lang isa ang matulog sa payag bangud lip-ot nga pusil ang akon nga dala. Siguro malapit na isa ka oras nga ako ang nakatulog sang nakabatyag ako sang tunog sang mga tapak sa palibot. Mabatian man nakon ang mahinay nga pag-istoryahanay, dali-dali ako nga nagbangon para maglili sa pirtahan kag nakita ko ang mga kaupod nga ginaistorya ang mga bag-o nga nag-abot.

Indi ko kilala ang nag-abot pero gilayon ko siya nga ginkamusta kag nagpakilala, “Steph gali ka” kag nag sabat man sya, “Edel”. Nagdabok ko sa dapog para makainit sang tubig. Sigurado ko nga lapyo gid sila sa ila paglakat.

Nagpangape kami kag sa indi madugay naghambal ang isa ka kaupod nga, “Diri lang ka Ka Edel matulog, upod kamo ni Ka Steph diri.”

Gilayon man nga nagpasalamat si Ka Edel sa kaupod, ginkuha ko ang payhad kag ulunan nga gingamit sang mga kaupod ko diri sa payag kag ginhatag ini kay Edel, “Kas, ari ang hapin kag ulunan, pahuway-huway sa, ugma na lang ta maistorya liwat,” hambal ko sa iya.

Nagsabat man sya nga, “Sige kas kay medyo lapyo man lakat pakadto diri, salamat!”

Alas kwatro na, halos nakahimos na ang tanan nga mga kaupod. SOP ini sa amon tanan bangud sa amon payag naka-assign ang pag-init sang tubig para sa amon team. Gilayon ako nga nag-init sang tubig para makapainit ang mga kaupod. Nagsun-ad man sang tinig-ang, alas-6 na sang aga sang kami ang nagpamahaw samtang nagapahigayon na sang miting ang yunit kumand.

Normal ini nga flow sang organisasyon sa hukbo nga pagkatapos sang yunit kumand meeting amo ang commanders meeting pakadto sa squad meetings. May report nga may OP ang kaaway halin sang kaagahon sa halos tanan nga nabukid nga barangay sa Guihulngan. Pagkatapos sang amon squad meeting, nabatian namon ang tunog sang helikopter nga makita lang namon sa amon naposisiyunan. Padulong ini sa direksyon sang Guihulngan-Isabela pero indi namon mapat-ud kung diin ini padulong.

Pagkatapos luto sang palanyagahon, nagtaud ako sang duyan para makapahunay-hunay, upod kami gihapon ni Ka Edel sa sulod sang payag. Kalit lang sa mga alas 11:30 samtang naga-agaw-agaw ang akon animo, nabati-an ko ang dagobdob sang huni ka helicopter nga daw tuman lang kalapit sang huni sini.

Gilayon ako nagbangon sa duyan kag namangkot sa naga sentre nga kaupod, “Sa diin nag agi ang helicopter kas?”

“Diri gid sentro sa aton daw halos duwa lang ka layon sang kawayan ang kataason sang lupad,” sabat ya sa akon.

Gilayon nga ginkuha ni Ka Edel ang iya dala nga radyo para magmonitor ingkaso may balita. Nagbalik kami higda nga duwa samtang nagapamati sang radyo. Gulpi lang may ara sang flash report angot sa nagapadayon nga joint operation sang Philippine Army kag Pulis sa Negros Oriental. Ginlawag diri nga may isa ka balay ang ginreyd kag nagbato ang mga ini nga nagresulta sa

kamatayon sa isa ka lalaki kag pagka-arresto sang isa ka babayi. Gulpi lang nagbangon si Edel sa iya nahigdaan sang nabatian ang pangalan sang mga biktima.

Namangkot ako sa iya, “Kilala mo, ka?”

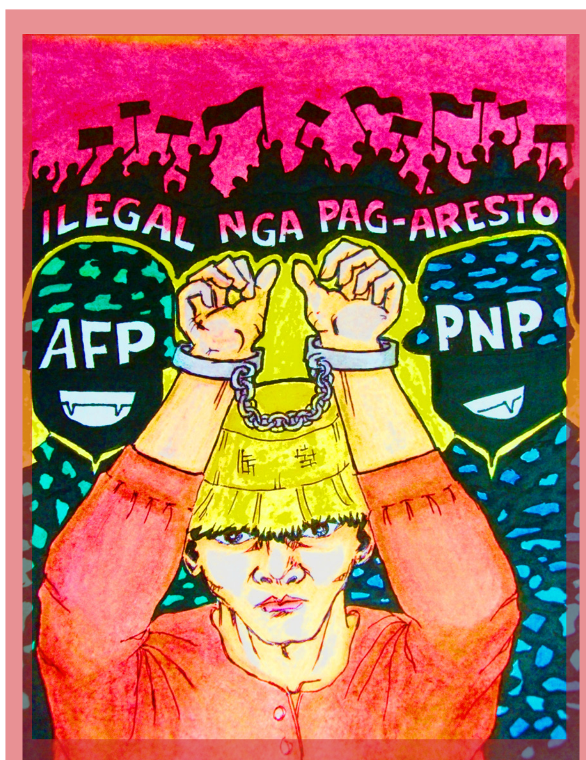
“Huo,” sabat ya.

“Sin-o ang napatay?” dugang ko pamangkot sa iya.

“Magulang ko,” sabat ya sa akon, kag nagsiling ko, “Hala! Ang gindakop ya?”

“Nanay ko,” liwat ya nga sabat.

Medyo naurangan ako kadali, indi ko kabalo kung ano ang ihambal ko sa iya, indi ko kabalo kung anong himuon sa yadto nga panahon. Gulpi lang nagpalapit sa amon payag ang isa sa mga responsable nga kaupod kag namangkot kung kabalo na kami sang balita. Wala nagtingog si ka Edel kag ako ang nagsabat nga “Huo! Nabatian namon sa radyo.”

Sige-sige na ang amon pagmonitor sa mga hitabo. Madamo na nga report ang amon nadawat parehos sang pagpang-aresto sa mga masa, pagbaluskay sang mga kagamitan sa sulod sang balay kag pagpamatay sa iban pa. Gasamo ang kainit kag kasubo ang ginabatyag sang tagsa-tagsa ka mga kaupod ilabi na nga mga masa nga wala sang ikasarang magbato ang nangin target sang kaaway.

Maabtik ang political section kag staff sang kumpanya para ma -objectify ang mga kaupod kag malikawan ang tuman nga emosyon. Nangin kalmado ang tanan samtang nagapaambitanay sang mga ideya kag opinyon kung paano mareskyu ang iban nga mga masa nga possible target pa gid sang mga pasista. Isa man sa mga desisyon sang yunit kumand sadto amo ang pagpagwa sang mga sibilyan nga yara sa yunit sadto para mangin flexible sa pagmaniobra ang yunit. Subong man makalunsar sang counter tactical offensive batok sa kaaway para manyutralisa ang terror effect sa iban pa nga mga masa kag mabalik ang ila nga moral. Isa ako sa mga nagguwa bangud kinanglan ko makaintact sa akon nga yunit kay nakaiskedyul ang amon nga IPO assessment.

Sang ara na ako sa erya nga akon pundohan, nagkita na kami sang mga kauban nga in-charge sa white area work kag didto temporaryo nagkasugot kami nga samtang wala pa ko makasumpay sa akon yunit mapakat lang ko danay sa ila para makatabang sa kampanya bahin sa nahitabo sa Guihulngan. Diri mas na detalye sa akon ang tanan nga insidente angot sa operasyon nga ginlunsar sang kaaway. Gintawag nila ini nga Synchronized Enhanced Managing of Police Operations ukon (SEMPO) kag Operational Plan Sauron. Isa ka grandyoso nga magkaupod nga operasyon sang Armed Forces of the Philippines, Philippine Marines, Philippine Air Force, kag Philippine National Police Regional Office VII nga nagpahulag sang kapin 3,000 ka gin-upod nga pwersa. Tuyo kuno sang sini nga operasyon ang pagserbi sang 127 ka search warrant apang ang nakasulat lamang diri amo ang "John Does" kag "Jane Does." Daw ginakumos ang akon dughan samtang nagabaton sang mga report. Naglab-ot sa anom ka mga biktima ang brutal nga ginpamatay samtang indi magnubo sa 50 ka indibidwal ang ginpang-aresto.

Ara sa akon hunahuna nga ang mga biktima magapaligad sang bag-ong tuig samtang ang ila amay, iloy kag utod yara sa karsel sang pasistang kaaway. Magapaligad sila sang bag-ong tuig nga nagahamyangon ang bangkay sang ila amay, bata kag himata samtang ara nagapanglugayawon sa ila ugsaran ang mga berdugo nga nagtudok sang tingga sa ulo kag dughan sang mga ini. Magapaligad sila sang bag-ong tuig nga nagasinggitan sang hustisya!

• • •

It's been a while, nalipay gid ko nga makatuon sang mga kurso sang Partido. At last, sa madamo nga panahon nga gin-iskedyul ini sadto sa yunit nga ginhalinan ko nadayon gid man ini kag diri pa sa CS ang venue. Una nga beses ko diri nga prente makasulod, medyo, aw' indi lang medyo, subra gali ka rugged sa terrain. Perti ka tanos sang mga bukid kag matag-as ang mga pil-as pero malapad ang lasang kag tuman ka dalagko sang mga kahoy. Pebrero ini nga bulan amo nga tuman ka tugnaw sang dapya ka hangin kag daw gapanuslok sa imo mga bukog kag kaunuran kung magtupa ang tubig sa imo lawas.

Pag-abot namon sa lugar, daw ano ka debwenas nga sa team nga magabaktas ako nakaupod, indi na pwede magamit ang una nga alagyan nga gintalana bangud gasgas na ini kag gin-operationan sang kaaway. Lima ka oras ang amon ginlakat pakadto sa payag nga una namon ginpunduhan para makapanyapon. Medyo namag-o ang akon lawas sa malawig nga lakat dugang pa ang tuman ka dulom bangud indi pwede maggamit sang flashlight. Daladala pa ang burgis nga kaisipan, medyo nagapasingit ako bangud wala marecon sang sugat ang amon gin-agyan, kapila kami magtalang. Pag-abot namon sa payag ato na didto ang mga kaupod nagahulat, nagpangamustahanay, pakilala kag nagtigayon na dayon sang briefing samtang nagakaon. Kabalo ko nga indi lang kami ang lapyo sadto nga panahon, lapyo man ang mga kaupod kay indi lang kami ang ila ginpatigayon kag ginpasiguro pasulod gani wala sang lugar para magreklamo.

Sa amon pagsulod sa basingan maulanon ang panahon pero indi pwede magbutas para ini sa seguridad. Sa akon paminsaron kabahin lang ini sa sakripisyo kag kabudlayan nga ginaatubang sang tanan. Pero tsk tsk, mais gid ang kan-on, medyo dako gid nga pag-adjust ang kinahanglan ilabi na sa pagkaon. Malawiglawig ang amon pagtinir kag kinahanglan ko agwantahon ang pagkaon nga daw halos bag-o para sa akon biskan ang sud-an, magluwas lang sa uga kag ginamos. Pero sige lang kaya 'ni.

Sa sulod sang 12 ka adlaw natapos na namon ang pagtuon. Naguwa ako sa basingan para magtigayon sa pagprint sang hand-outs, didto ko nasugata ang iban nga tumuluon nga nagsulod para sa sunod nga pagtuon, didto man sila sa balay nga amon ginpunduhan.

Nagalinahuganay kami sang mga kaupod sadto nga gab-i, isa sa natalupangdan ko nga kaupod nga medyo si-aw (yamuhat) man amo si Kaupod Gaki. Medyo madasig ang amon pagkasuod bangud permi ya ko ginasunlog nga Ilonggo, permi sya nagahambal sang mga tinaga nga Ilonggo pero daw gakanta ang tono. "Over,

over, Roger, Roger," hambal niya kada masugata ko. Ka Roger ang bag-o nga ngalan ko, ginbunyag ini sa akon sang isa ka kaupod nga dungan ko sulod.

"Kit-anay lang ta didto kas," tinaga nga gin buy-an sang mga kaupod matapos sila ang maglinakat na, subong man sang grupo nila kaupod Gaki. Pagkatapos namon sang amon trabaho sa guwa, gilayon man kami nagbalik sa basingan para na sa pagtuon. Lapit na lang matapos ang pagtuon sang kalit lang nga nag-abnormal ang sitwasyon. May operasyon ang kaaway kag yara na sila sa nataasan nga bahin sang amon basingan, nagpapanaog sang red alert status ang yunit kumand. Kinahanglan namon magsalyo sang posisyon para mapadayon ang aktibidad apang kinahanglan nga magguwa ang iban nga mga kaupod bangud may mga importante pa ini nga mga hilikuton, upod diri ang grupo ni Kaupod Gaki.

Malayo ang amon ginbaktas, matag-as nga bungyod kag duwa ka suba ang amon gintabok, buwis buhay ang terrain sang bag-o namon nga basingan.

"Kaya lang! Amo gid ni basta gatukod sang bag-ong gobyerno," unod sang akon paminsaron. Natigayon namon nga matapos ang paghatag sang BKP sa mga kaupod nga tumuluon, breyktru ini sa iban nga mga instruktor kag pagpalab-as man ini sa amon.

Timing ini nga panahon para sa selebrasyon sang ika-50 nga anibersaryo sang BHB. Gani, gingamit namon ang okasyon para sa graduation kag programa para sa anib. Para sa mga kaupod indi ini isa ka ordinaryo nga adlaw. Adlaw ini sang pagpanginbulahan sa tagsa-tagsa ka mga kaupod sa rebolusyon. Adlaw ini sang pagbalik tan-aw sa inagihan kag adlaw ini sa paghatag pasidungog sang mga rebolusyonaryong martir. Mapagsik kag puno sang ahitasyon ang tanan nga nagpartisipar sa mga pagpasundayag kag pagpaambit sang mga talento. Madinalag-on nga natigayon ang aktibidad sa pihak sang pagtinguha sang kaaway nga paslawon ang pagselebrar sini sang mga rebolusyonaryo.

Tapos na ang amon skedyul kag sa sina dayon nga gab-i kami ang naglakat na para sa pagpauli sa amon yunit. Medyo malayo layo ang amon ginbaktas padulong sa erya diin kami maga-arrange sang amon salakyan paguwa, matawhay ang erya kag wala sang anu man nga report nga operasyon sang kaaway, isa ka team sang hukbo ang nagpasiguro sa amon.

Nag-abot na kami sa balay nga amon pagapunduhan para sa pag-arrange salakyan. Malipayon kami bangud may tiangge ini, nagkaon kami sang biscuits, nag-inom sang mainit nga kape kag gatas. Katapo sang sanga sang Partido ang

tag-iya sang balay nga amon ginapunduhan. Namangkot ang isa ka kaupod sa tagbalay kung may number ini ni Kaupod Gaki.

“May ara, pero murag naa sila diri sa unahan kay naay kumbera (okasyon) diha kay kasal ugma sa iyang igtagsa,” sabat sang tagbalay.

“Baw timing ba! Ato na lang sila atangan diri ugma eh, basin naa pa sila'y madalang sobra nga handa,” malipayon nga hambal sang kaupod. “Pero mayo gid nga makontak sila nga naa mi tuyo nila,” dugang pa sang kaupod.

Halos tungang gab-i na kami sang nagsaylo sa pihak balay. Sa amon paglakat amon natalupangdan ang masanag nga suga sang trak nga may upod nga duwa ka motor sa atubang nga bukid sang amon nahamtangan. Mabatyagan ang pagkakabalaka sa mga kaupod bangud indi ini masami nga nagakatabo sa amo nga oras.

“Obserbahan lang na nato, pa tsek na nato ugma,” hambal sang team leader sang mga kaupod nga nagapasiguro sa amon.

Medyo lapyo pero pag-abot sang kaagahon nagbugtaw na ang tanan para mag-obserbar sang palibot samtang may nagahikot sang pag-init sang tubig kag pagdegamo sang amon makaon. Sa gihapon naga-istorya ang mga kaupod, “Unsa kaha tong mga suga gabii?”

Alas sais na sang aga, masanag na ang adlaw, nagkadto ang tagbalay sang una namon nga ginpundohan, nagadalidali siya. Makita sa iya itsura ang kakulba nga daw may dala sya nga indi maayo nga balita.

“Gipusil si Gaki!” gahangos nga hambal niya. Nakibot ang tanan, “Ha? Ti kamusta siya? Sa diin siya gipusil? Kinsa nagpusil?”halos gadululungan ang mga pamangkot sang mga kaupod.

“Wa pako ka hibaw, mao ra na ang text sa koa,” sabat sa masa.

Makita sa nawong sang mga kaupod ang kainit kag pagkakabalaka. Sunod nga mga inoras, ginkumpirma na sang mga kontak nga patay na si Kaupod Gaki.

Pasado alas singko sang kaagahon, naglakat na sa simbahan ang pamilya ni Kaupod Gaki para sa kasal sang pakaisa sini. Nagpabilin siya upod ang iban pa para magbulig sa gin-ihaw nga baboy kag pagluto sa okasyon. Sa amo nga mga inoras, nag-abot ang madamo nga kapulisan. Ginkadtuan sini si Kaupod Gaki, gipapungko sa pulungkuan sa dingding sa atubang sang ila balay kag ginhatag ang papel nga search warrant.

Naghambal si Kaupod Gaki, " M16? Asa man intawon ko mokuha ani?"

Samtang nagabasa sa papel, ginpalapitan siya sang duwa ka pulis kag ginluthang. Naigo ang iya kamot nga nagauyat sang papel lapos sa dughan. Natumba si Kaupod Gaki, ginpasundan pa ini sang luthang sang isa pa ka pulis. Ini ang panaysayon sang mga witness suno sa isa ka kaupod nga amon naistorya pagkagab-i.

Parehos sang Disyembre 27, 2018 nga insidente, liwat nga gin lunsar sang kaaway ang Synchronized Enhanced Managing of Police Operations (SEMPO)-II. Nadawat namon nga report sa sini nga ti-on nga isa lang si Kaupod Gaki sa 14 ka ginpamatay sang mga pasistang kapulisan. Indi ko mahangpan ang akon ginbatyag. Sang san-o lang nga natabo ang SEMPO-I nga wala sang hustisya nga nahatag sa mga biktima kag ari naman subong ang SEMPO-II. San-o pa matapos ang wala kalooy nga mga pandagmal kag inhustisya sang pasistang rehimeng US-Duterte? Tudok sang kadadalman ang pagpangasubo, nabalay ko ang tula para sa mga nagkaladakpan kag nagkalamatay kag sa ila pamilya:

Duguan ang kamot sang mga pasista,
Ila ginsaligan ang wala ikasarang magbato nga masa
Search warrant gingamit nga lisensya
Sa pagpamatay sa mga biktima

Tingga nga bala ang nagdulot sa ila lawas
Halin sa ginauyatan sang mga berdugo nga armas
Dugo sa kadutaan nga nag-agas
Indi malipatan asta mintras

Mapin-ot ang akon dughan
May luha nga nagatulo sa akon mga mata
Nagatalangison
Nagasinggit sang HUSTISYA!

Duguan ang kamot, mga pasista!
Pumuluyo maga-alsa
Bangud sang nagaluntad nga inhustisya
Indi matingala kung sila,
Magasalmot sa inaway banwa!

Singgit Namon Hustisya

KA PRENO

```
  Am                         Dm          Am
Nagapanukturaok na ang mga manok sa kaagahon
                    Dm          Am
Pumuluyo mahamuok pa ang katulogon
       F                        E – E7
Ginpukaw sang asud-asod nga mga lupok
    F                       E – E7
Pagsala-sala sa tuman nga kahadlok


     Am
Mabatian ang mga singgitan nga nagapangayo sang tabang
 Dm                   Am   Dm          Am
Indi ninyo kami pagsakiton kami mga sibilyan
                            Dm                Am
Nagadanguyngoy sang hilibi-on, maluoy kamo sa amon!
F                           D                 E7
Ano gid bala ang amon sala nga inyo kami nga pamatyon
```

KORO

```
    F        G                 Am
Hustisya! Hustisya! Ang singgit namon
  F             G                      Am
Silutan ang mga army, pulis nga nag-operasyon
    F                                    Am
Sa Santa Catalina, Manjuyod, Guihulngan, Kanlaon
   F                                E – E7
Oplan Sauron isa ka demonyo nga operasyon


        Am
Sa pagbutlak sang adlaw patay nga lawas nagahamyangon
 Dm                    Am  Dm       Am
Tadtad sa bala ang kalawasan kag dugoon
                        Dm            Am
Ini hinimuan sang mabangis kag sapat-sapaton
```

  F   G   F   E – E7
Nga walay kaluoy, mga walay balatyagon

(Balik sa KORO*)*

Am
Tama ka pintas ang reaksyunaryo nga estado
Dm   Am   Dm   Am
Walay sala ang ila ginpamatay kag gindakop
                            Dm   Am
Sila mismo ang nagtudlo nga kita magbato
 F   G   F   E – E7
Magrebolusyon kag agud ang kinamatarung ipakigbato

F   G   Am
Hustisya! Hustisya! Ang singgit namon
F   G   Am – G – Am
Nga mga biktima sang Operasyon Sauron

Sta. Catalina

KA YAGO

Awiton ko ang mga panghitabo
Bukiran sa Santa nahitabo
Gipatuluan sa pula nga dugo
Ang kinabuhi ila gikutlo

May mag-uuma, Jorlie ang ngalan niya
Gi-ambus sa mga pasista
Way puangod gitisokan siya sa bala
Nabulit sa dugo ang kalawasan niya

May kapitan Nardo ang ngalan niya
Sa lungsod sang Santa gipusil siya
Hangtod karon ang kriminal gawasnon pa
Kay konektado sa polisya

KORO

Mga luha gipatulo sa hitabo
Hangtod karon ang kasubo
Nagasinggit HUSTISYA, hain naka?
Alang namong nabiktima

Mga masa awit ko paminawa
Sa kasubo mag uban kita
Dayungan ta ang mga problema
Hataga'g hustisya ang mga biktima

(Suliton ang KORO*)*

Lig-unon ta ang atong baruganan
Para sa kausaban
Pukanon ta ang nagharing sistema *(2x)*
Sa kusog nga panaghiusa

Tawag ng Pangangailangan

KA DONA

Tono: "Narda"

1
Tila linta kung sumipsip
Ang lintik na Train Law
Ni pasistang US-Duterte
Sa mga mamayan
Oh! Wala huya!

2
Napapansin nyo ba
Na ang train ay naglakbay na
Ito'y isang pahirap sa masa
May pagbabago pa kaya?

3
Tawag ng pangangailangan
Sumapi sa Bagong Hukbong Bayan
Magsilbi sa mamamayan
Nang kalayaan na ay makamtan
Ang swerte ng DKB-AY
Sila'y may tutang demagogo
Dahil sa Train Law
Ginansya'y lalong tumubo

4
Kaya tayo mga kauban
Pakilusin na ang mamamayan
Sa kabila nang pasismong pamunuan
AFP atin ring bigwasan

(Balik sa stanza 2, 3 ug 4)

5
Maghintay pa ba
Na kung sinong diyos ang dumating
Ang masa ay ating himukin
Duterte ay patalsikin

6
May change pa kaya?
Sa dami nang kanyang ginawa
Patuloy ang EJK
Masisikmura mo pa ba?

AFP atin nang tambangan

Patay Didto, Patay Diri

KA YAGO

Tono: "Sugdan ang Kumbira" ni Max Surban

Nahulga na, nahulga na ang katawhan
Sa panghitabo intawon karon sa katilingban
Mao ba kini ang atong presidente
Patay didto, patay diri ang paagi

Wala tan-awa ang kalisod sa katawhan
Kalambuan ang gipasalig, wa ipatuman
Patay nuon mao'y nahiaguman
Patay didto, patay diri ang natuman

KORO

Wala paminawa ang singgit sa katawhan
Nga nagrally nianang kasyudaran
Ila nuon kining giyam-iran
Ang tawhanong katungod ilang giyatakan

Busa karon dili na lisod sabton
Nganong naa kining atong rebolusyon
Kini ra ang bogtong pamaagi
Maghiusa kitang tanang mga pobre

Sukol Na

KA DONA

Tono: "HAHAHASULA"

Paita diri sa Negros
Dagku'g asyenda inyong makita
Woooah lagpad nga kayutaan,
Apan dili amua
AY ra ang nanag-iya

Kalamay pagkatam-isa
Kahimtang pirteng paita
Karga tapas ra gyud ta
Antus init ug ulan
Taliwala sa mubo nga sweldo

KORO

Mamumuo'g mag-uuma, magmata na kita
Tapuson ta ni nga sistemaha
Ug bungkagon na ang asyenda
Sige na lang ba ta -- anig Ah! Ah! Ah! Agwanta
Papapa-paita ning kahimtangan

Barug na ug ayaw magkahadlok
Panalipdi ang imong katungod
Ngano mang mahadlok nga musokol
Nga gilupigan man ka

Maong sukol na, maghiusa ta
Alang sa atong kaayuhan
Makigbisog kita ug salmot na sa Hukbo

(*Balik sa KORO*)

Mamamakigbisog..... salmot na sa Hukbo

CAFGU Hambugiro

KA YAGO

Tono: "Barkong Karaan" ni Max Surban

May CAFGU, may CAFGU
CAFGU nga hambugiro
M14 iyang dala
Giti-on ti-on sa masa

Ang masa nagyawyaw
Nagkurog daw gitugnaw
Ug ang iyang hiniktan
Sa CAFGU gipang ihaw

KORO

Nag-abot ang mga silingan
Nagpanon sa kadaghan
Ang CAFGU nakuyawan
Ila gipangti-onan

Ang tanan nga sibilyan
Sa sundang nanghimul-an
Ang CO gikuyawan
Ang CAFGU gikumanan

Wedro wedro hala wedro!

Ang mga masa nagbagolbol
Gi-ibot sundang habol
Labihan nang isuga
Ang sundang gi-isa isa

Ang CAFGU nagyawyaw
Nagkurog sa kaulaw
Ug ilang gibiyaan
Ang manok nga nilat-an

(Suliton ang KORO)

Ang sulti sa kapitan
Ang CAFGU kuno kihaan
Ang tubag sa CO
Pasayluon ra ang CAFGU

Ang singgit sa katawhan
Ang CAFGU silutan
Ang CAFGU nga hambugiro
Gilubong na sa sementeryo

Ang DRB

KA MIMAY

Tono: "Am I that Easy to Forget" ni Victor Wood

1
Kapait sang kahimtangan
Naaguman sang mga masa
Tungod sa tulo ka dangan
Rebolusyon isulong ta

2
Mga masa di magkahadlok
Sa pagpukan sa mga pangontra
Paagi sa pakigbisog
Kagawasan maangkon ta

3
Ilunsar ang pang-edukasyon
Sa tanan nga organisasyon
Palig-onon ang kaugalingon
Sa pagpasulong sa rebolusyon

KORO

Ang DRB isulong ta
Tubag kini sa problema
Mga masa palig-onon ta
Sa pagpukan sa mga pangontra

(Suliton ang stanza 3 kag KORO)

Madinalag-on nga Opensiba

KA PRENO

Intro: D - A -D - A - D

```
               A                    D
Isganan nga Bag-ong Hangaway sang Banwa
                  A            D
Maglunsar sang taktikal nga opensiba
         G
Agud maagaw ang armas sang pangontra
                         A         D - A
Agud maaramasan ang nagdamo nga pwersa
```

```
      D           A            D
Nga RPA nga bayaran ang target naton
             A           D
Kay sila mga traydor nga hubon
           G                   D
Nagapanghalit kag may utang nga dugo
        A                     D – D7
Ginkastigo, ginpamatay ang pumuluyo
```

KORO 1

```
         G                   D
Mga kaupod ihanda ang kusog naton
     A             A7        D - D7
Magdala sang balon nga aton makaon
          G                     D
Kinahanglanon nga medikal aton dal-on
              A             D – A
Kon may mapilasan bulngon dayon
```

```
          D            A          D
Sa madulom gab-i sila lusubon
                    A                      D
Sila naka-inom hamuok ang katulogon
          G                                  D
Hinay-hinay naton sila nga komanduhon
        A                               D – D7
Sekreto kag surpresa ang atake naton
```

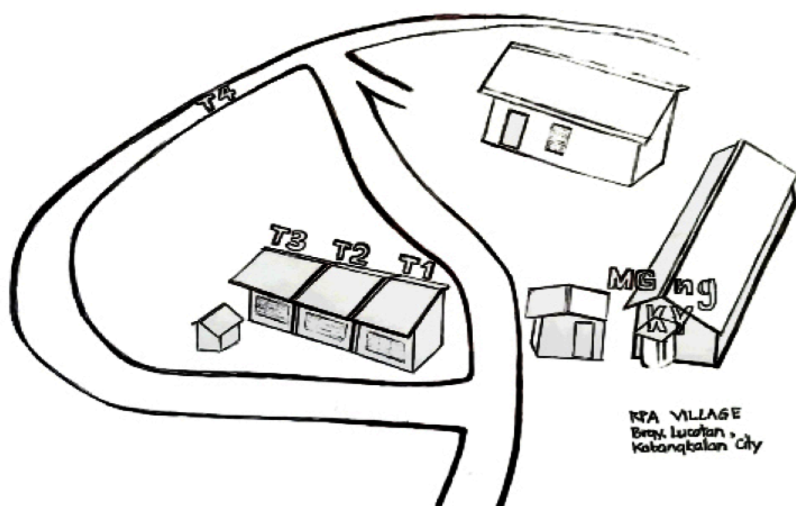
KORO 2

Pagtaghol sang ido nagbayluhanay gilayon sang mga lupok
Mga kaaway ang armas ginbayaan nagdalagan sa kahadlok
Pila lang ka minuto nakontrol na sang mga kaupod
Nakuha naton ang armas nga walo ka bilog
Mga kaupod, mabuhay...

Nagmadinalag-on ang reyd nga opensiba
Naagaw naton ang armas sang aton pangontra
Nahatagan hustisya ang mga masa
Pabaskugon naton ang inaway banwa

(Suliton ang KORO 2)

```
           A                              A7        D
Nakuha naton ang armas nga walo ka bilog!
```


Ka, Paminsar

KA DONA

KANTA:
Wa'y paglambo kung dili ta mangahas
Ikaw sirado ug dili bukas
Paminsar, aron madumduman mo
Kung kinsa'ng interes ang dala mo

RAP:
Maria, Pedro, Juan
Kontento ka lang ba ning sistema sa katilingban
Mga agalong yutaan
Nagpadaku lang sa tiyan
Unya ikaw pud kauban
Usahay magtinapulan
Apan sa dili pa nako isaysay ang tanan
Maayo nga inyong masabtan

Ania ta diri tanan
Alang sa interes sang katawhan
Busa angay tang hinumduman
Walay butang nga dili ta makat-unan
Dili lang basta mag-ilusyon og kadaugan
Mga leksyon sa inagihan
Kinahanglan palambuon ug makuptan
MLM nga teorya atong padayong tun-an
Pagpraktika niini ipatuman

KANTA:
Wa'y paglambo kung dili ta mangahas
Ikaw sirado ug dili bukas
Paminsar, aron madumduman mo
Sayop na nga linya ang dala mo

RAP:
Sige-sigeng praktika
Apan wa'y pagtuon sa teorya
Ka, huna-hunaa kini sayop nga linya
Dapat teorya ngadto praktika
Ngadto sa mas taas nga teorya

Ka, masswork ta ngadto sa masa
Gimbuhaton nga SICA!
Atong kalag isip Marxista!
Di kay hala integ kay Tiya Vilma
Subay-subay sa kalsada
Barag-barag sa proper
Kaon tinapay, inom kape usa ka tasa
Uy, hala ka!

KANTA:
Wa'y paglambo kung dili ta mangahas
Ikaw sirado ug dili bukas
Paminsar, aron madumduman mo
Kung kinsa'ng interes ang dala mo

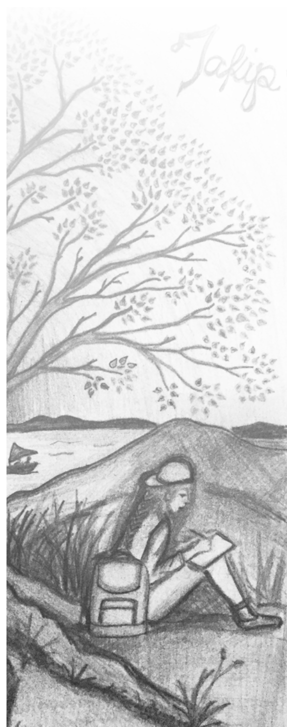
RAP:
Kadre o elemento
Dili magpakakuntento
Burukratismo, konserbatismo
Empirisismo – mga sakit sa IPO

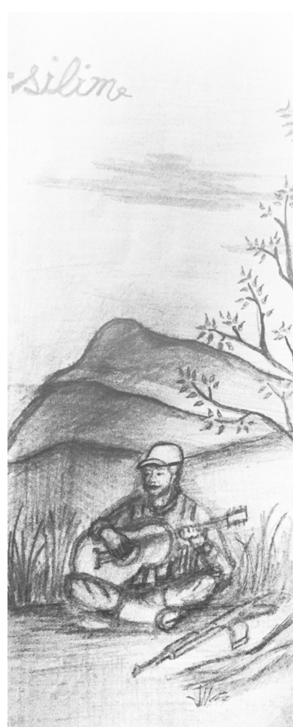
Mga sakit sa IPO, mga pagtuon makapaayo
Oh di ba kabantay mo? Nag-IKP kita karon
Aron mga sayop nga linya
Atong tadlungon!

Palig-unon IDEO nga pundasyon!

Bugnaw'ng panahon
Dili babag sa pagtuon
Ug ikaw katulogon
Imo lang huna-hunaon
"DONA" kay kauban
Dona ang pangalan
Ang hukbong rapper
Sa ini nga larangan

Break it down! Yo!

Komposo sa BKPM-Training

Ginsulat sang mga kaupod sa Mt. Cansermon Command (MCC)

Tono: "Komposo sa Gutom"

Atong komposohon ang atuang training
Ang atuang training crash course BKPM
Matag og 4am, curfew og 8pm
Walay galapas-lapas kay masawayang ka tim

Atong hinumduman atong inilhanay
Tubag sa matag usa “excited” pa danay
Pero paghiman-himan nabag-o na gamay
Mas excited na kung maggradwetanay

Pag teoretikal iya-iyang gahuy-ab
Uban kay gilaay, uban kay wa‘y uyab
Pero ig-ice breaker ni AG mausab
Ang kaduka sa forces dayon mangasulbad

Sa among training nakakat-on kami
Tantya og distansya, pangita sa norte
Gabot, senyas, 1st aid, tago kamoplahe
Labay og granada, sayt-sayt sahay hiwi

Among isparingay pirting pagkalingaw
Baston, bayoneta, puli-pulig agaw
Giantus ang sakit, giantus ang subaw
Basta inig snack nay dagku nga siopaw

Pag-agi sa obstacle dili pud na sayon
Sa among pagsubay kami nangahagbong
Pagkomanduhay, perting pagkalinong
Sakit na ang bugan, pero ang tiyabaw gi-um-om

Daghang salamat sa mga IS ani
Ug sa matag usa natong mga trainee
Salamat kaayo sa kusina‘g sentry
Salamat na lang bahala nga gireyd me

Inig ka gabii mopahulay nami
Ugma sayo mata bisan gradweyt na mi
Sayo gyud mo mata kay mao'y SOP
Sayo pud momata kay basin na'y karne

Karung panahona kurog na ang army
Bantay-bantay na pud ang AY, DKB
Duterte, Duterte, ania na kami
Nagkakusog, nagkalapad ang NPA

Duterte, Duterte, ania na kami
Di ma kara-kara forces sa MCC!

Suportahon ang Rebolusyon

KA BERMIELYN

Tono: "Madulom ang Kagab-ihon" ni Perot

Madulom ang kagab-ihon sa akon pagpanglakaton
Katun-og kag kagutom aton ini nga naagum
Sakripisyo kag kalisdanan aton ini nga ginsumpa-an

KORO

Busa kitang mga kaupod kinahanglan magpakabakud
Indi kita magpadala sa pagkumbinsi sa pamilya
Aton ini nga pamatukan ang personal nga panglantawan
Aton sila kumbinsihon suportahan ang rebolusyon

Pabakuron ang panindugan
Palig-onon ang determinasyon
Para kita magpadayon sa pagsulong sa rebolusyon

Kumbinsihon ang ginikanan
Pahukbuon ang kabataan
Kay amo ini ang solusyon sa paghilway sang pungsod naton

(Balik sa KORO)

Mag-intra sa BHB

KA PRENO

Intro: D - A - A7 - D - A

```
 D                              Em
Masakit man sa buot ko nga kamo bayaan
    A                     D
Kamo nga akon mga utod kag ginikanan
   G                         D
Pero buhaton ko ini, indi lang sa akon kaugalingon
  A                A7            D – A
Kundi para ini sa aton tanan
```

```
   G                         Em
Sa akon paglakat, atubangon ko ang kabudlayan
  A                           D
Para maalagaran ang pigos nga katawhan
  G                                D
Kabuhi ko man ang ihalad kon kinahanglanon
   A                                 A7          D – D7
Para maangkon ang matuod nga kahilwayan
```

KORO

```
 G                          D
Sa akon pagpalayo indi kamo magkabalaka
        A                   D                         D7
Kay ako mag-intra sa Bag-ong Hangaway sang Banwa
        G                           D
Kay ang ini nga hangaway may prinsipyo kag disiplina
      Em            A               A7          D – A
Nga nagapakig-away para sa interes sang masa
```

D Em
Gani mga utod ko kag akon ginikanan
A D
Maga-abot gid ang tion nga inyo mahangpan
G D
Kay ang ini nga paghimakas, aton ini tanan
A A7 D
Mag-isa kita agud malab-ot ang kadalag-an

Kasulbaran

KA DALMY

Tono: "Umbrella"

Rebolusyon...
Kinabuhi ko ay nagbag-o
Kundili tungod nimo
Ug sa pagtulun-an mo

Usahay magpangluya
Usahay makrisis pa
Apan atong hinumduman
Ang problema adunay kasulbaran

Diba.. ahh.. ahh.. ahh..!
Bisan moinit ug moulan
Masa atong sandigan
Kay sila ikaduhang ginikanan
Ug sila grabeng gipahimuslan

Bisan pamilya gitalikdan
Di nato hikalimtan
Sakripisyo'g kalisdanan
Kay kini para sa katilingban
Di ba, di ba.. eh.. eh…
Para sa katilingban
Di ba, diba.. eh.. eh…

Ako Nang Nasabtan

KA YAGO

Tono: "Ako'y Isang Pinoy" / "Mahal Kita"

Ako'y isang Pinoy matinuhu-on
Sa mga dili makita ako mahinadlukon
Ang among kakabus amo lang gipas-an
Ug amo lang ihangad sa kalangitan

Sikat nga manalagna sa kalibutan
Ang iyang pagtulun-an walay basehanan
Iyang gipakatap sa mga simbahan
Nahimong pagsulundan sa kasaysayan

Ako nang nasabtan
Ideyalistang panan-awan
Mao'y akong gituhu-an
Milagro lang ang kausaban
Ako nang nasabtan
Ang ugat niining tanan
Base sa kasaysayan
Rebolusyon ang kasulbaran

KORO

Tanang butang, tanang butang dunay kabag-uhon
Hibalu-on, hibalu-on ang kontradiksyon
Katilingban, katilingban dunay kausaban
Walay laing mahukmanon mao ang katawhan

Rebolusyon, rebolusyon ang kausaban
Nagatudlo, nagatudlo ang kasaysayan
Mga hut-ong nilupigan ato nang hugpungan
Sosyalistang katilingban ang atong pandayon

Katugnaw sa Lasang

KA YAGO kag KA RYAN

I
Katugnaw sa lasang nga amon gipuy-an
Kabugnaw sa duyan kung sa hangin huypan
Kamingaw ni tatay, kamingaw ni nanay
Isulat ko nalang aron matambalan

II
Awhag ko lang ninyo mga batan-on
Kuyog kamo namo ug mag rebolusyon
Walay laing solusyon sa problema ta karon
Ang pagrebolusyon kusog palig-onon

III
Nia kami diri ug nagpakiluoy
Paminawa lang ninyo ang among istorya
Sukad pa sa una nag-antus na kita
Hangtod gihapon karon ila pa tang patyon

IV
Busa kita karon mga batan-on
Papel kini nato hukbo padaghanon
Pukanon tanang mga malupigon
Ug atong tukuron gobyernong makiangayon

(Balik sa stanza IV)

Kapait Handumon

Ginsulat sa mga kaupod sa Rachelle Mae Palang Command, 2008

Kapait handumon ang kahimtang ta
Kanunay'ng gihulga ang katawhan
Dugang may problema ang atong giatubang
Kita lamang ang mag-atubang

Maayo pa kun kita ang maghiusa
Dunot nga sistema gun-obon ta
Perming palig-onon ang atong baruganan
Maangkon lamang tunay'ng kagawsan

KORO

Rebolusyon lamang ang paglaum ta
Hain naman ang gisaad nila
Tumanon tang tanan ang gisumpaan ta
Sa adlaw'ng tanan mag-uban kita

Ang mga militar sa kagamhanan
Maghulga bun-ugon ang katawhan
Walay kapuslanan kining kagamhanan
Buhat nga dautan gipatuman

Rebolusyon lamang, rebolusyon lamang
Rebolusyon lamang ang paglaum ta
Hain naman ang gisaad nila
Tumanon tang tanan ang gisumpaan ta
Sa adlaw'ng tanan mag-uban kita (2x)

Salmot na lang sa NPA

KA DONA

Tono: "Gitara" sang Parokya ni Edgar

Nganong kinahanglan mo-eskwela
Sayang raman ang kwarta
Pagtuo'ng way hinungdan
Magsilbi ra sa kapitalista

Nganong kinahanglan mo-skwela
Nga abli naman ang Hukbo sa imo
Pag-impake na lang ug pananghid
Ug kuyog na sa New People's Army

Tugotan raba nimo'ng
Gamiton ra ka sa mga dagkung dangan
Ma'y pag mosalmot na lang kita
Aron modaghan ang New People's Army
Sabayan ra og pagremolde
Dali, salmot na lang sa NPA

Mausik ra ang imong panahon
Reyalidad wa kay matrabahoan puhon
Pananghid na lang ug kuyog ta
Kay libre ang 'skwelahan sa hukbo

Pasagdan ra ba natong
Padayong uliponon sa mga langyaw
Ma'y pag mosalmot na lang kita
Aron bag-uhon ang katilingban
Sabayan ra og pagremolde
Dali! Salmot na lang sa NPA *(2x)*

OH… Oh… Oh…
Dali, salmot na lang sa NPA….

Kaadlawan

KA PRENO

D   A
Kaupod sa kaadlawan mo karon
                       D
Ikaw amon lingawon kag lipayon
        G   D
Paagi sa amon mga ambahanon
         A   A7   D – A
Agud ang kasubo, pahagan-hanganon

    D   A
Kaupod indi magkasubo
                             D
Kun wala ang ginikanan mo kag utod
  G   D
Yari kami nga mga kaupod mo
          A   A7   D – A
Nagapakig-isa handa magbulig sa imo

D   A
Indi ka magkabalaka kun wala ka sang handa
                          D
Nga manok, baboy, ispagete pa dira
   G   D
Importante lang nga kita nagahiliusa
          A   A7   D – D7
Nagabinuligay sa pag-alagad sa masa

KORO

  G   D
Ang amon lang panugyan sa imo
     A   D
Isikway ang burges-pyudal nga impluwensya mo

G   D
Kinahanglan ang pagsaway kag pagsaway sa kaugalingon
A   A7   D - A
Matutom magtuon, magremolde sa kaugalingon

D   A
Kaupod sa pagtubo sang imo pangidaron
D
Ang panindugan dapat pabakuron
G   D
Kay ang aton ginasulong armadong rebolusyon
A   A7   D – A
May sakripsyo, kabudlayan nga atubangon

D   A
Kaupod indi magdula sang paglaum
D
Kay ang malapad nga masa naga-upod sa aton
G   D
Magsandig kag magsalig kita sa ila higante nga kusog
A   A7   D – A
Kay diri nakasandig ang kadalag-an sang rebolusyon

D   A
Kita may Partido Komunista sang Pilipinas
D
Nga amo ang naga-ubay sa aton nga paghimakas
G   D
Kay siya nagadala sang rebolusyonaryong teorya
A   A7   D – D7
Nga amo ang Marxismo-Leninismo-Maoismo

Lig-ona Lang

KA YAGO

Ayaw pagduhaduha
Sa gibati mo nga gugma
Kay ikaw ug ikaw ra
Ang akon gihigugma

Kay sa atong pagrebolusyon
Kamingaw atong bation
Kay aduna may panahon
Sa gimbuhaton kita bulagon

Ayaw rag kabalaka kay mag amping ra ko kasama
Ayaw rag hikalimti ang gipanumpa mong gugma
Kay sa atong parebolusyon kitang duha nagkauyon
Busa ipailalom ta kini sa organisasyon

KORO

Lig-ona lang ang imong kaugalingon
Padayon lang sa imong gimbuhaton
Lig-ona lang padayon lang
Lig-ona lang padayon lang

Ayaw rag hikalimti ang nangunang gisumpaan
Nga ikaw ug ako mo alagad sa katawhan
Uban sa pagbag-o sa atong katilingban
Ang gugmang atong gisumpaan

Maayong Pagsalmot Kauban

KA DONA

Salamat sa imong pag-abot
Ikaw among nakauban
Sa gabi-ing perti ka dulom
Ikaw bituon nga timon

Salamat sa imong pag-abot
Ikaw among nakaila'g nakauban
Sa panahong madag-um
Ikaw adlaw nga misilang

KORO

Maayong pagsalmot ________*(ngalan sa kauban)*
Ipadayon tang atong nasugdan
Molabay man ang panahon
Unta di-mohupas imong komitment
Maayong pagsalmot kauban

Salmot sa imong pag-abot
Kini hangkat sa ubang kabataan
Dunot nga katilingban atong mabag-o
Sa imong pagpultaym

(Balik sa KORO)

Sa giya sang Partido padayon tang magkat-on
Ug unta, di ta mangluya kay NPA na ah

Sa giya sang Partido, padayon tang magkat-on!
Maayong pagsalmot kauban!

Kita ang Pag-asa sang Rebolusyon

KA BERMIELYN

Tono: "Minahal Kita" ni Renz Verano

Sa una kung nakita
Mag-uuma sa kabukiran
Sila ginahimuslan sa agalong yutaan
Ilang gipangapinan
Yutang pangabuhian
Maong sila karon misalmot sa kabukiran

Sa dihang akong nasaksihan
Yuta sa katawhan
Yano lang gitamnan
Sa malapad nga manggiuman
Tungod sa kaatrasado sa pumuluyong Pilipino
Yano lang giinto sa reaksyunaryong gobyerno

KORO

Kinahanglan atong pamatukan, ang ilang patakaran
Kinahanglan atong pukanon, papet nga dumuluong
Kinahanglan atong pahukbuon, ang mga pamatan-on
Kay sila ang pag-asa sa rebolusyon

Busa mga ginikanan
Dili ninyo pagpunggan
Ang inyong kabataan
Mosalmot sa kalihukan
Kay sila ang makahusga
Sa atong katilingban
Kay sila ang mokab-ot
Sa tinuod nga kahilwayan

(Balik sa KORO)

Kay kita ang pag-asa sa rebolusyon

Mabuhi ka, Kaupod

Intro: G-C-G-D

```
G        C            G
Ipiyong ang imo mga mata
   C                            G
Magpahuway ka kag indi magkabalaka
    C              Em         C
Ang imo pagtaliwan indi katapusan
                          D
Kundi pamuno kag kahigayunan
```

```
 G      C         G
Binhi ang imo nga pag-alagad sa katawhan
     C           G
Nga amon itibsok sa kadalanan
   C             Em
Agud nga mabuhi kag magadabong
   C   D                 G - D
Handum sang imo tagipusuon
```

KORO

```
     G  C     G
Mabuhi ka kaupod
  C                  Em
Bilidhon mong dugo sa duta ginsalod
D                     G
Mahal mong kabuhi nadula
           C                        D
Bangud sang katarungan mong ginpangita
    G    B7   G
Mabuhi ka kaupod
     C                   G
Ang handum mo kag kabakod
   D                            G
Mangin sulo sa amon pagpanglakaton
         G      D                  G - D
Tubtob makita ang masanag nga kaagahon  (2X)
```

G C
Maga-abot man sa ang tion

C G
Nga ihalad mong kusog mo kag kapag-on

C Em C
Sa banwa mong pigos sa kautoran mong ginagutom

G D G - D
Kag indi lang sa imo kaugalingon

(Suliton ang KORO kag stanza IV)

Mangin sulo sa amon pagpanglakaton
Tubtob makita ang masanag nga kaagahon

Mga Martir sang Rebolusyon, Daw Bukid Kanlaon ang Kahulogan sang Kamatayon

ANG KAMATAYON NGA GINHALAD PARA SA PUMUluyo, mas bug-at pa kaysa bukid, apang ang mga nagaalagad sa mga pasista kag ang mamatay para sa mga mahimuslanon kag mapiguson mas mag-an pa kaysa balahibo," Ini nga dinalan ni Kaupod Mao Zedong nagatudlo sa aton sang husto nga kahulogan sang kamatayon sang mga rebolusyonaryo.

Madamo sang mga tawo nga nagakahadlok nga mapatay bangud kay kaugalingon interes lamang ang ila ginalantaw. Apang sa baylo nga magkahadlok, ginakalipay sang mga rebolusyonaryo ang pagbuhis sang ila kabuhi para lamang mahilway ang pungsod kag pumuluyo batok sining paghari sa tatlo ka salot sang aton sosyedad – imperyalismo (US), pyudalismo kag burukrata kapitalismo. Amo ini kamalahalon ang mga kabuhi nga ginhalad sang aton mga rebolusyonaryong martir sa Negros. Nangin abono ang ila dugo sa matambok nga duta sang rebolusyonaryong paghimakas batok sining nagapanghimulos nga sistema.

Nagpamatuod lamang ini nga daw bukid Kanlaon ang balor sang ila kamatayon. Kon wala nila ginbuhis ang ila kabuhi, wala sang bisan ano nga kadalag-an ang malab-ot kag matamasa sang pumuluyo kag sang rebolusyonaryong kahublagan subong. Indi mapuksi sa mga pahina sang atong rebolusyonaryong kasaysayan ang nangin kontribusyon sang aton mga martir sa pagpasulong sang inaway banwa sa isla kag sa bilog nga kapulu-an.

Ang kada yugto sang pagsulong sang aton rebolusyonaryong paghimakas, may tatak sa ila mga kabuhi kag malahalon nga amot.

Si Kaupod **Apolinario "Boy" Gatmaitan**, isa sa mga ginpadala sang pungsodnon nga pamunoan para magbukas sa una nga sonang gerilya sa isla didto sa sakop sang Victorias pakadto sa Cadiz. Ang lima ka tawo nga tim nga iya gindala gindugangan nila Bobby Nunez kag Rene Villanueva nga pareho nga mga mamumugon sang Victorias Milling Company ukon VMC (sa stevedoring nga departamento). Si Rene upod ni "Boygat" nga na martir didto sa Hiyang-hiyang, Cadiz City sadtong 1969 samtang si Bobby nakaikyas sa amo nga engkwentro kag napatay sadto lamang 1987 sang gindakop kag ginpatay siya sang mga PC nga ginpamunoan ni Captain Paloy panahon sa ila OP-OD. Indi gid malipatan ang ila kakahas sa pagsugod sa armadong paghimakas sa isla.

Panahon sa pagtibsok sang matingas nga binhi sang rebolusyonaryong paghimakas sa isla kag kumprehensibo nga pagtubo kag pagbaskug sadtong dekada '70, si **Ka Pendong** nga halin sa Panay isa sa mga ginpadala diri agud tukuron ang SNPS ukon Special Negros Party Secretariat sa idalom pa sang KRWV ukon komiteng Rehiyon-Western Visayas. Apang sadtong Hulyo 1973, napatay siya sa engkwentro didto sa San Remegio, Antique. Ginbuslan ang SNPS sang NPC ukon Negros Party Committee nga wala man magdugay nawasak ini bangud sa serye sang pagpangdakop sang kaaway. Si Ka Roy isa

sa mga nagtinguha nga maregroup ang NPC. Apang panahon sa ila pulong didto sa Brgy. Mansilingan, Bacolod City sadtong Oktubre 1973, napatay siya sang ginreyd ang balay nga ila ginhiwatan sang pulong samtang ang iban nagkaladakpan.

Sadtong 1976, gintukod sang KRWV ang Negros Sub-Regional Party Committee ukon NSRC agud tum-okan ang hilikuton sang pagtukod sang larangang gerilya sa Negros Occidental. Isa si Ka Percy sa kagawad sini nga nangin martir sadtong 1983. Sang gintukod na ang Regional United Front Committee ukon RUFC, gintukod man sa idalom sini ang una nga regional party group sang isa ka mabakud nga organisasyon sang mga mamumugon sang katubohan kon sa diin sila ni Ka Dadoy kag Ka Sergie ang isa sa mga katapo nga nangin martir man sadtong 2015 bangud sang sakit.

Sa panahon man sa pagbuylo sang papel sang simbahan sa mga paghimakas masa, isa sa nangin kagawad sang provincial party group sang church sector si Ka Dan Sitchon nga na-martir man bangud sa sakit. Madamo pa ang naghalad sang ila kabuhi hasta nga natukod ang una nga Komite sa Rehiyon sang Negros sadtong 1980. Signipikante ang nangin papel sa mga kaupod sa pagpundar sa Partido, Hukbo kag mga larangang gerilya, pungsodnon nga nagahiliugyon nga prente kag pagpalapad sang baseng masa sa isla.

Labina nga indi mapahigad ang mga nangin kontribusyon sa mga kaupod nga nangin martir sadtong dekada '80 sa diin nalab-ot sang Partido ang dalagku nga mga kadalag-an sa tanan patag sang rebolusyonaryong hilikuton bisan kon sa ulihi nga bahin sang dekada, nangibabaw na ang sayop kag paglihis sa mga sandigan nga prinsipyo sang rebolusyon. Naglab-ot sa pinakapunta sang pag-uswag sang sini nga panahon ang kadamuon nga 800 ka katapo sang Bag-ong Hangaway sang Banwa sa mga larangang gerilya kag iban nga pang distrito nga pormasyon nga nagsakop sa 2/3 sang kadutaan sang isla. Nalab-ot ini sa rebolusyonaryong kahublagan bangud sa hugot nga pagkapot sini sa prinsipyo sang linyang masa kag pagpursige sa mga kaupod.

Naghalad sang iya kabuhi si Totong Alias Ka Sugar nga halin sa mga mamumugon sa VMC (Victorias Milling Company), naghukbo kag napatay sadtong 1985 sang nag-atras sila halin sa isa ka taktikal nga opensiba. Si Rudy Castillo nga isa ka katapo sang KM (Kabataang Makabayan) nga naghukbo panahon sa Martial Law kag ginpatay panahon sa Oplan Thunderbolt sa mga panatiko. Si Freddie Villariaz, isa ka katapo sang POT (Propaganda Organizing

Team) kag isa sa Saravia 9 nga nadakop apang siya gintortyur kag ginpatay sa kaaway sini nga panahon.

Si Ka **"Jimboy/Hob" Zomel** ang napatay sa isa ka inaway sa Manapla sadtong 1986. Panahon sa engkwentro, siya nadakop, gintortyur-patay kag ginsulod sa sako ang iya nga lawas. Si Jerry Magallanes isa man ka mamumugon sa kampo nga naghukbo kag nangin katapo sa DGU (district guerilla unit). Napatay siya sa engkwentro samtang may gina-rescue nga kaupod didto sa Hacienda Caridad, Victorias sadtong 1987. Si Ka Ronald isa ka opisyal sang DGU nga ginpatay didto sa Trinity sakop sang Silay sadtong 1987. Si Ka Rey isa ka partisano nga napatay didto sa Talisay sang na-reydan ang balay nga iya ginteniran sadtong 1984. Ka Dondon Amacan isa ka hukbo nga napatay panahon sang pag-atras halin sa reyd sa Coy HQ sang army sa Bato, Sagay sadtong 1988. Samtang ang paslaw nga reyd sang banwa sang Manapla – isa sa series raid nga ginlunsar -- naka-agum sang 17 ka napatay nga katapo sang BHB nga lakip sini ang mga YM.

Indi lang ang mga katapo sang BHB ang naghalad sang ila kabuhi kondi pati man ang mga masa kag abyan nga aktibo sa rebolusyonaryong paghimakas pareho sa hayag kag likom nga organisasyon. Ang bantugon nga Langgoni 9 amo ang 9 ka pamatan-on sang Sitio Langgoni sakop sa banwa sang Cauayan ang magbasketball tani apang ginhold sang mga PC (Philippine Constabulary) nga ginpamunoan ni Captain Salem, ginpadalagan kag ginpa-arakan sa tag-as kalibreng armas sang kaaway. Yara man ang Sola 7 nga amo ang 7 ka mamumugon sa kampo sang despotiko nga agalon nga si Sola nga naglunsar sang kampanya para pasaka sweldo apang gindakop kag ginlubong nga buhi. Walo tani ni sila apang naka-ikyas ang isa kag amo ang nakapanugid. May ara man 3 ka katapo sang Teatro Obrero nga ginpatay sang CAFGU didto sa Murcia sadtong 1990. Indi man malipatan tobtob subong ang makangilidlis nga panghitabo sang Escalante Massacre sadtong 1985 nga nagpatay sa 21 ka aktibistang masa kag nagpilas sa indi magnubo sa 150 ka mga masa nga nag-upod sa demonstrasyon atubang sa sadto municipal hall sang Escalante.

Si Ka Efren isa ka lider masa ang gindakop kag ginpatay sang PC sadtong 1986 kag ang iya lawas gindagdag sa helicopter samtang si Rodolfo Golez nga isa ka lider masa sa Murcia ang ginpatay kag gin-utdan ulo sadtong 1982 sa mga PC. Si **Serge Chernigen** nga napatay sa sakit sadtong 1990s, isa ka dumuluong nga opisyal sang NFSW (National Federation of Sugar Workers) nga ligal nga

pungsodnon-demokratiko nga organisasyon sang mga mamumugon sa industriya sang kalamay. Samtang si Fr. Fred Pico sang Iglesia Filipina Independiente, aktibo nga nagaduso sang interes sang sahing anakbalhas ilabina sang mga mamumugon sa kampo ang gin-patay sadtong 1989 didto sa Kabankalan City. Isa lamang ini sa mataas pa nga listahan sang mga martir sang pumuluyo sini nga panahon.

Sang gilunsar sa Partido Komunista sang Pilipinas ang Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong ukon IDKP, indi nangin hapos ang dalan pabalik sa husto nga linya. Nangin masalimuot ang pagrekober sang rebolusyonaryong kusog bangud sang pagtraydor sa mga rebisyunista nga nangin kasugpon na sa kaaway nga sahi kag reaksyonaryong armadong pwersa. Diri man naghalad sang kabuhi ang madamo nga mga kaupod kag masa agud liwat nga mapasulong ang rebolusyonaryong kahublagan sa isla sumugod sa 1992 tobtob subong. Ang pila kanila nangin pangalan sa mga kumand sang BHB sa kada larangan gerilya sa isla.

Si **Leonardo Panaligan** isa ka pamatan-ong estudyante nga taga-Pontevedra, naghukbo kag napatay sang na-reydan ang sentro sang rehiyon sadtong 1999 sa Trinidad, Guihulngan. Si **Danilo Bertulano** alias Ka Maoche nga mangunguma ang sahi nga ginhalinan, isa ka platun lider sa panahon sang dekada '80, nangin katapu sang Komite sa Larangan sa Central Negros kag nagtindog nga CO sang larangan sumugod sang 1993. Isa siya sa mabakud nga nanindugan sa IDKP sadtong dekada '90 upod sa iya asawa kag nangin maayo nga kadre politiko-militar. Nagbuhis sa iya kabuhi sadtong 2006 sang napilasan kag napatay siya panahon sa pag-reyd sa detachment sang Brgy. Villegas, Guihulngan. Ang duha ka nasambit nga mga martir nangin bantugon nga mga kaupod sa larangan sang Central Negros.

Bilang paghatag pasidungog sa tumalagsahon nga napa-pultaym sa hukbo halin sa sahing petiburgesya partikular sa mga mamumugon sa ikaayong lawas, ginpangalanan ang kumand sa larangan gerilya sang southeast Negros nga Rachelle Mae Palang Command. Si **Rachelle Mae Palang** alias "Ka Hannah," anak sang isa ka konsehal sa Consolacion, Cebu kag isa ka gradwado sa kurso nga nars. Sa iya panahon sa kahublagang kabataan-estudyante, isa siya ka editor sang publikasyon sa Velez College sa diin siya naga-eskwela kag nangin membro sang College Editor's Guild of the Philippines. Sa pihak sang iya naangkon nga maayo nga pangabuhi, wala ini sang pagpangduha-duha sa pagsabat sa

panawagan sa mga kabataang estudyante nga mag TOD sa kaumahan para sa pagpasulong armadong paghimakas sa sakop sa southeast front. Sadtong 2008 amo ang pagsugod man niya sang pag-upod sa hilikuton masa. Apang sang ini man nga tuig nareydan ang yunit nga iya nga naupdan sang mga katapu sang 79th IB sa nabukid nga bahin sang banwa sang Zamboanguita, Negros Oriental. Kag isa siya sa tatlo nga kaupod naghalad sa ila kabuhi para sa rebolusyon.

Si **Roselyn Pelle** alias "Ka Jean" o "Ka Paling" naman isa ka minyo kag may 4 ka kabataan, nakagradweyt sa kurso nga Education apang wala makatrabaho base sa iya propesyon bangud kay nangin pultaymer sa kultural sa hanay sang imol nga tagasyudad. Nangin aktibista pangkultural siya sa idalom sang Teatro Pangkatilingban sa simbahan sadtong 1980's. Sa pihak sang iya nga sentimento sa iya nga mga anak, nagkomit siya nga mag-integ sa Hukbo sadtong 1999. Bisan mabudlay batyagon sang isa ka iloy nga magbiya sa mga kabataan, mataas ang diwa nga mag-alagad indi lang para sa pamilya kundi sa bug-os pumuluyo. Sadtong Agosto 2000, ginreyd sang 66th IB ang ila yunit sa Brgy. Bayog, Canlaon City kag isa si Ka Jean sa naghalad sang iya nga kabuhi. Bilang pasidungog sa iya kamatayon, ginpangalanan ang kumand sang NPA sa Norte nga bahin sang isla nga Roselyn Pelle Command.

Samtang ang kumand sang BHB sa sur nga bahin sang Negros, ginpangalanan nga Armando Sumayang Jr Command bilang paghatag pasidungog sa kamatayon sang bantugon nga kaupod sa amo nga larangan nga si Ka **Armando Sumayang Jr** alias "Ka Pao." Isa siya ka maayo nga kadre politiko-militar nga naghalin sa sahing mangunguma. Napatay siya sa Cayamoni sakop sang Sipalay sadtong 2010 sang gin-isnayp siya sa kaaway samtang nagapangita sang tubig para ilimnan sang yunit.

Sa larangan gerilya sang southwest gyapon, nagapabilin ang handumanan ni Ka **Julia P. Tabat** o nakilal-an bilang Ka Gab/Pinay. Siya aktibo nga organisador sang simbahang katoliko kag intelektwal nga napukaw sa rebolusyon kag nagsampa bilang bag-ong hangaway sang banwa sadtong 2003. Nangin yabe nga kadre sa larangan kag matutom nga medik/doktor sang mga kaupod kag pumuluyo. Wala sang pagduhaduha sang paghalad sang iya kabuhi, nangin martir siya sadtong 2011 sang ginreyd sang kaaway ang temporaryo nga nahimutangan sang yunit sang hukbo nga iya naupdan didto sa Brgy. East Poblacion, banwa sang Candoni nga duta nga natawhan mismo ni Ka Julia.

Indi man malipatan si **Dominggo Bito** alyas "Ka Kevin" nga naghalin sa sahing mamumugon bangud isa siya ka trabahante sang Victorias Milling Company o VMC. Sadtong 1969 sang natabo ang welga sang mga mamumugon sa Victorias Milling Company para sa ila demanda nga dugang nga sweldo kag benepisyo, madamuan nga mga mamumugon ang ginpahalin sa sentral kag isa na diri si ka Kevin. Sa baylo nga mangluya bangud nadulaan sang pangabuhian, mas nag-aktibo siya sa hilikuton nga pag-organisa sang mga mamumugon. Sa panahon sang paglihis nag-upod ini sa pagpanadlong tubtob nga nagpadeploy sa kaumhan para magsulod sa hukbo. Sadtong Agosto 2000, samtang nagabasing sila sa isa ka balay sa Brgy. Bayog, Canlaon City, nareydan sila sang kaagahon sang mga katapu sang 66th IB. Siya ang una nga nagsabat sa panawagan nga mag-hukbo kag na-martir halin sa sahing mamumugon sa VMC panahon sa IDKP.

Madamo pa sila nga mga rebolusyonaryo nga martir nga dapat padayon naton nga handurawon. Samtang magapabilin nga malakolonyal kag malapyudal ang sistema sang pungsod, indi mag-untat ang pagbanaw sang dugo sang aton mga rebolusyonaryong martir. Padayon nga magahalad sang ila bulawanon nga kabuhi ang mga rebolusyonaryo samtang padayon sila nga nagapakig-away sa mga sahing manughimulos.

Wala man sang kamatayon ang ila handom nga tumanon kag lab-oton ang matuod nga rebolusyonaryong pagbag-o sang sosyedad paagi sa demokratikong rebolusyon sang banwa nga magapanday sa masanag nga sosyalistang bwasdamlag para sa masunod nga mga henerasyon. Gani, padayon naton sila nga handumon, mahalon kag himuon nga inspirasyon. Tukuran sila sang matayog nga monyumento sang aton mga tagipusoon.

Mabuhay ang mga martir sang rebolusyon!

Glosari

AGC – Apolinario Gatmaitan Command
AMD – agalon mayduta
AY – agalong yutaan

CO – commanding officer
coy – company
CS – countryside (kaumhan)

DKB – dalagkung kumprador burgesya
DRB – demokratikong rebolusyon sang banwa

EO – executive order

GRP - Gobyerno sang Republika sang Pilipinas

HP- high pressure

IB – Infantry Battalion
ID – Infantry Division
IDKP – Ikaduha nga Dungganon nga Kahublagan Panadlong
IS - instruktor

LAM – lub-os nga asosasyon masa
LP – Lambat paniktik

MO – memorandum order

NDFP - National Democratic Front of the Philippines
NPA - New People's Army

OP – Operation
OP-OD – Operation Pinta, Operation Dikit

PO – political officer

SGU – Section Guerilla Unit
SICA – Social Investigation and Class Analysis
SOP – standard operating procedure

TOD – tour of duty
TO – taktikal nga opensiba

UDKP – Unang Dungganon Kahublagan Panadlong
US – United States (Amerika)

YM – yunit milisya

Mga Pagpasalamat

Amon nga ginapaabot ang pagpasalamat sa mga kaupod nga nag-amot sang ila mga tula, komposo kag sanaysay. Madamo man nga pasalamat kay Ka Preno kag sa mga kaupod sa ila mga ilustrasyon. Labaw sang tanan, pasalamat sa masang ginapigos kag ginahimuslan nga amo ang "matuod nga tagtuga sang kasaysayan." Sila ang padayon nga nagaserbi nga wala sang paghubas nga bubon sang rebolusyonaryo nga kusog.

Pareho sang ispading nga hinganiban sang mamumugon sa katubohan sa iya pangabuhian, ang **ISPADING** *isa man ka pangkultura nga hinganiban para sa mga rebolusyonaryo kag pumuluyo sa Isla sang Negros.*

NATIONAL DEMOCRATIC FRONT *of the* PHILIPPINES - NEGROS ISLAND